

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

1990-2008 YILLARI ARASI ARAPÇADAN
TÜRKÇEYE YAPILAN EDEBÎ ESER ÇEVİRİLERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME

BÜŞRA GÖKTAŞ

2501070012

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. HÜSEYİN YAZICI

İSTANBUL 2011

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz İNGİLİZ DİLİ V EDEBİYATI BİLİM Dalında ders dönemindeki Eğitim - Öğretim Programını başarı ile tamamlayan 25010700012 numaralı Büşra GÖKTAŞ'ın hazırladığı "1990-2008 YILLARI ARASI ARAPÇA'DAN TÜRKÇEYE YAPILAN EDEBİ ESER ÇEVİRİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME" konulu YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca 28.04.2011 PERŞEMBE günü saat: 10.00' de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezininKABULU.....'ne* OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.HÜSEYİN YAZICI	Kabul	
PROF.DR.YAŞAR KOÇAK	Kabul	
PROF.DR.MUSTAFA ÇİÇEK <i>lee</i>	Kabul	
PROF.DR.MEHMET YAVUZ	Kabul	
DOÇ.DR.ABDULLAH KIZILCIK	Kabul	

ÖZ

Bu çalışmada, ülkemizde 1990-2008 yılları arası Arapçadan Türkçeye yapılan edebî çeviri eserleri incelenmiştir. Yapılan çalışmanın pratik bir şekilde kullanılabilmesi için her kitaba ait bilgiler, aynı yan başlıklara cevap verecek nitelikte derlenmiştir. Eserler, aidiyeti bakımından yazarların doğduğu ülke başlığı altında bir araya getirilmiştir. Çeviri eserler, yazar alt başlığı altında çevirinin yayınlandığı ilk basım tarihi esas alınarak kronolojik şekilde sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı, Çeviri Eser, Modern Arap Edebiyatı

ABSTRACT

In this study, the literary works translated from Arabic to Turkish in the period between the years of 1990 and 2008 were examined. For a more convenient use, the information for each book has been presented in one part to be found under the same subheading. The Works have been categorized in accordance with the author's country of origin and under the name of modern or classical literature term. The information about the works is presented in a chronological order on the basis of the publication dates of the translation.

Keywords: Arabic Literature, translation work, Modern Arabic Literature, Classical Arabic Literature

ÖNSÖZ

Bu çalışma, ülkemizde Arapçadan Türkçeye çevrilen edebî eser sayısının önceki yıllara göre nispeten arttığı 1990 yılından itibaren basılan kitapları pratik bir şekilde inceleyebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Basılan eserlerin takibi, tez çalışmasına başlanılan tarih olması nedeniyle 2008 yılıyla sınırlandırılmıştır. Bahsekonu çalışma, eserleri hızlı bir şekilde tarayabilmek ve çeviri eserlerin mevcûdiyetini tespit edebilmek maksadıyla belli bir sırayla düzenlenmiştir. Çeviri eserler öncelikli olarak klasik, modern dönem ve seyahat metinleri olarak sınıflandırılmış, yazarlarının doğduğu ülke başlığı altında ve yazar adlarının alfabetik sıralaması takip edilerek kronolojik olarak dizilmiştir. Hikâye ve şiir seçkileri ise genel olarak aidiyetleri bakımından Modern Dönem Edebiyat Eserleri bölümünün altında sıralanmıştır.

Eserlerin incelenmesi sırasında kitap adı, kitabın orijinal dili, kitabın orijinal adı, kitabın orijinalinin yayın yılı, çeviri yapılan dil, kitabın türü, çevirmenin adı, ilk basım bilgisi, tez çalışması sırasında incelenen baskı, sayfa adedi, varsa yapılan diğer çeviriler ve kitap hakkında gerekli görülen bilgiler ulaşılabildiği ölçüde sunulmuştur. Arapça eserler çoğunlukla pdf formatındaki nüshalarıyla karşılaştırılmıştır. Arap kimliğiyle tanındığı halde eserlerini Arapça dışında bir dille yazan yazarlar, çalışmanın esas Arap dili üzerine kurulduğu için incelemeye alınmamıştır. Cibrân Halîl Cibrân ve Mîhâîl Nu'ayme bu konuda istisnâ olan yazarlardır. Adıgeçen yazarların tez çalışmasında esas alınan dönem içinde Türkçeye çevrilen eserlerinin tümü değerlendirilmiştir.

Kitapları basan bazı yayınevlerinin kısa ömürlü oluşu ve bu nedenle basımı yakın tarihli de olsa eserlere satın alma yoluyla ulaşmanın imkânsızlığı, ayrıca, kütüphanelerde de aranan nüshanın olmaması yaşanan sorunların ilk aşamasıdır. Ülkemizde yayınlanan kitapları tespit edebilecek toplu bir katalog güvencesinin olmayışı ya da ulaşılan kitaba ait baskı bilgilerinin tutarsız olması çoğu kez tereddüte düşüren sebeplerdendir. Bunlara ek olarak, yayınevlerinin baskı bilgilerini eksik vermesi, çeviri yapılan esere hiçbir atıfta bulunulmaması hatta bazen çevirenin adının bile belirtilmemesi çalışmayı yavaşlatmış ve pek çok konuda şüpheye düşülmesine yol açmıştır. Bütün bu zorluklara rağmen, imkânlar ölçüsünde ulaşılan yaklaşık 300

kitap incelenmiş ve ilgili olanları tezde sunulmuştur. Söz konusu kitaplar Kaynakça bölümünde tekrar belirtilmemiştir.

Arap Edebiyatının Türk okuru tarafından yeterince bilinmediği göz önüne alındığında, Arap bir yazarın, vitrine çıkan kitaplarının tanıtıcı nitelikte hazırlanmamasının yeni okurlarıyla tanışmasını ve takip edilmesini zorlaştırdığı bir gerçektir. Bu bağlamda, Arap yazarların çoğunlukla İngilizce ve Fransızca gibi Batı dillerinden yapılan çevirilerle tanıtıldıkları için farklı kişilermiş gibi okuyucunun karşısına çıkarılması karşılaşılan sorunlardan biridir. Bunlara ek olarak, tarihî ve coğrafi bağları bu denli yakın olan bir milletin edebiyat eserlerinin ilk basım tarihleri üzerinden epeyce bir vakit geçtikten sonra Türkçeye çevrilip yayınlanmış olmaları da göze çarpan eksikliklerden biridir.

Master öğrenimine başladığım ilk günden itibaren desteğini esirgemeyen hocam Prof. Dr. Hüseyin Yazıcı ve Yrd. Doç. Dr. Ömer İshakoğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

Büşra GÖKTAŞ

İstanbul 2011

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ	1
1990-2008 YILLARI ARASINDA ARAPÇADAN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN EDEBİYAT ESERLERİ	1
I.BÖLÜM: KLASİK DÖNEME AİT EDEBİ METİN ÇEVİRİLERİ	2
1.1. CÂHİZ (M. 776- M. 889)	11
1.1.1. Cimriler	11
1.1.2. Giysiler, Kitaplar, Öğretmenler ve Şarkıcı Kızlar.....	11
1.1.3. el-Câhiz ve Türklerin Faziletleri.....	12
1.2. İBN 'ABDURRABBÎH (M. 860- M. 940).....	13
1.2.1. Nükteler ve Mizâhî Öyküler Kitabı.....	13
1.2.2. Bedevî Arapların Özdeyiş ve Âdetleri	13
1.2.3. Hükümdar ve Siyaset Kitabı	14
1.2.4. Şarlatanlar, Deliler, Cimriler	14
1.3. İBN HAZM (994-1064)	15
1.3.1. Güvercin Gerdanlığı	15
1.4. KURTUBALİ İBN RÜŞD (1126-1198)	16
1.4.1. Tutarsızlığın Tutarsızlığı.....	16
1.5. İBNU'L-CEVZÎ (M. 1116-1201).....	17
1.5.1. Latifeler Kitabı	17
1.5.2. Şeytanın Ayartması	18
1.5.3. Ahmak ve Dalgınlar Kitabı	18
1.6. MUHAMMED B. DİYÂB EL-ETLÎDÎ (?- M. 1688).....	19
1.6.1. Abbâsî Geceleri.....	19
II. BÖLÜM: MODERN DÖNEM EDEBİ METİN ÇEVİRİLERİ	20
2.1. FAS	30
2.1.1. 'ÂİŞE EL-BASRÎ (1960-...).....	31
2.1.1.1 Şairin Kandili	31

2.1.2. MUHAMMED BENNÎS (1948-...)	32
2.1.2.1. Aşkın Kitabı.....	32
1.2. FİLİSTİN	33
2.2.1. FEDVÂ TÛKÂN (1917-2003).....	34
2.2.1.1. Kapalı Kapının Önünde	34
2.2.2. HANNÂN 'AVVÂD (1951-...)	35
2.2.2.1. Filistin Senin İçin	35
2.2.3. MAHMÛD DERVÎŞ (1941-2008)	36
2.2.3.1. Beyrut Kasidesi Gölgeyi Yüksekten Övmek.....	36
2.2.3.2. Mavi Bir Gün.....	37
2.2.3.3. Mahmûd Dervîş.....	37
2.2.3.4. Unutulanı Anmak.....	38
2.2.3.5. Biz Kaybettik Aşk da Kazanmadı	38
1.3. IRAK.....	39
2.3.1. NÂZİK EL-MELÂİKE (1923-2007).....	40
2.3.1.1. Rüyadan Çağrılmak.....	40
2.4. LÛBNAN.....	41
2.4.1. CORCÎ ZEYDÂN (1861-1914).....	42
2.4.1.1. 'Abbâse.....	42
2.4.1.2. Fergana Güzeli Cihan Hatun	43
2.4.1.3. Selahaddin Eyyubi ve Haşhaşiler (İsmaililer)	44
2.4.1.4. 17 Ramazan Suikastı (Hz. Ali'nin Öldürülmesi)	44
2.4.1.5. Kureyş Bâkiresi	44
2.4.1.6. Ebu Müslim Horosani'nin İntikamı	45
2.4.2. CİBRÂN HALÎL CİBRÂN (1883-1931)	46
2.4.2.1. Sözler.....	46
2.4.2.2. İnsanoğlu İsa.....	47
2.4.2.3. Ermişin Bahçesi.....	48
2.4.2.4. Ermiş.....	49
2.4.2.5. Deli.....	50
2.4.2.6. Bir Damla Yaş ve Bir Gülümseyiş	51
2.4.2.7. Fırtınalar.....	52
2.4.2.8. Asi Ruhlar	53
2.4.2.9. Haberci.....	54

2.4.2.10. Kum ve Köpük	54
2.4.2.11. Vadinin Perileri.....	55
2.4.2.12. Kırık Kanatlar.....	56
2.4.2.13. Kendimle Konuşmalar.....	57
2.4.2.14. Aşk Mektupları	57
2.4.2.15. Gözlerin Fısıltısı-Kafileler	58
2.4.2.16. Dünya Tanrıları.....	59
2.4.2.17. Reenkarnasyon Öyküleri.....	59
2.4.2.18. Lazarus ve Sevgilisi	60
2.4.2.19. Bütün Şiirler ve Şiirsel Yazılar	61
2.4.2.20. Gönül Sırları.....	61
2.4.3. EMÎN ER-REYHÂNÎ (1876-1940)	62
2.4.3.1. Hayvan Krallığında Üçlü Dayanışma.....	62
2.4.4. MîHÂÎL NU'AYME (1889-1988).....	63
2.4.4.1. Kendini Arayan Adam Arkaş'ın Günlüğü.....	63
2.4.4.2. Mirdâd Kundaktaki Ermiş	64
2.4.4.3. Kısır ve Diğer Öyküler	65
2.4.4.4. Gözlerin Fısıltısı-Kafileler	65
2.4.4.5. Tanrıya Dönüş Azığı	65
2.4.4.6. Kalk ve Son Gününe Dua Et	66
2.4.4.7. Ey İnsanoğlu	67
2.4.4.8. Çağdaş Putlar	68
2.4.4.9. Reenkarnasyon Öyküleri	68
2.4.5. YÛSUF HUVEYYİK (1883-1962).....	69
2.4.5.1. Halîl Cibrân'la Anılarım	69
1.4. MISIR	70
2.5.1 'ALÂ' EL-ASVÂNÎ (1957-...).....	71
2.5.1.1. Yakupyan Apartmanı	71
2.5.2 CEMÂL EL-ĞÎTÂNÎ (1945-...)	72
2.5.2.1. Günbatımının Çağrısı.....	72
2.5.2.2. Kahire'nin Mücevheri.....	73
2.5.3 MUSTAFA LUTFÎ MENFELÛTÎ (1876-1924)	73
2.5.3.1. Erdem Nerede.....	74
2.5.3.1. Acılar Kitabı	74

2.5.4 NECÎB EL-KEYLÂNÎ (1931-1995).....	74
2.5.4.1. Yahudi'nin Kanlı Böreği	75
2.5.4.2. Cakartalı Kız	75
2.5.4.3. Acıyı Kalbime Gömdüm	76
2.5.4.4. Sevginin Bedeli	76
2.5.4.5. Şafak Akıncıları.....	76
2.5.4.6. Hürriyet Çılgığı	77
2.5.4.7. Hürriyet Uğruna	77
2.5.4.8. Kara Gölge.....	77
2.5.4.9. Kuzey Kahramanları	78
2.5.4.10. Hira'dan Doğan Güneş (3 Cilt)	78
2.5.4.11. Uykusuz Geceler.....	79
2.5.4.12. Ömer Kudüs'te	79
2.5.4.13. Gece ve Demir Parmaklık	79
2.5.5. NECÎB MAHFÛZ (1911-2006)	80
2.5.5.1. Nil'in Üç Çocuğu	80
2.5.5.2. Başkan'ın Öldürüldüğü Gün.....	81
2.5.5.3. Hırsız ve Köpekler	81
2.5.5.4. Esir Üniforması	82
2.5.5.5. Han el-Halîfî'de	82
2.5.5.6. Bildircın ve Sonbahar	82
2.5.5.7. Binbirinci Gecedten Sonra	83
2.5.5.8. Dilenci.....	83
2.5.5.9. Savrulan Kahire	84
2.5.5.10. Saray Gezisi (Kahire Üçlemesi I)	84
2.5.5.11. Şevk Sarayı (Kahire Üçlemesi II)	85
2.5.5.12. Şeker Sokağı (Kahire Üçlemesi III).....	85
2.5.5.13. Karnak Kafe	86
2.5.5.14. Cebelavi Sokağının Çocukları.....	86
2.5.6. NEVÂL ES-SA'DÂVÎ (1930-...)	86
2.5.6.1. Havva'nın Örtülü Yüzü	87
2.5.6.2. Tanrı Nil Kıyısında Öldü.....	87
2.5.6.3. Kahire, Saçlarımı Geri Ver	88
2.5.6.4. Petrol Diyarında Aşk	88

2.5.6.5. İmamın Düşüşü	89
2.5.6.6. Kadının Cennette Yeri Yok.....	89
2.5.6.7. Şeytanın Masumiyeti.....	89
2.5.7. TÂHÂ HUSEYN (1889-1973).....	90
2.5.7.1. Günlerin Kitabı	90
2.5.7.2. Vadedilen Günler	90
2.5.8. TEVFÎK EL-HAKÎM (1898-1987).....	91
2.5.8.1. Bir Taşra Savcısının Günlüğü.....	91
2.5.8.2. Sanat Üzerine	92
2.5.8.3. Şeytanın Vaadi	94
2.5.8.4. İzis.....	94
2.5.8.5. Asa ile Sohbetler.....	95
2.5.8.6. Gezenle Sohbet.....	95
2.5.9. YÛSUF CEVHER (1912-2001).....	96
2.5.9.1. Kör Lamba	96
2.5.10. YÛSUF EL-KA'ÎD (1944-...)	97
2.5.10.1. Mısır Topraklarında Savaş	97
1.5. SURİYE	98
2.6.1. ADONÎS (1930-...)	99
2.6.1.1. Güneşin Âyetine Uyararak Düş Görüyorum	99
2.6.1.2. Rüzgarda Yapraklar	99
2.6.1.3. Ayna ve Düş	100
2.6.1.4. Dalların Güncesi.....	101
2.6.1.5. Doğu ve Batı.....	102
2.6.1.6. Güllerin Aydınlightından.....	102
2.6.1.7. Arap Poetikası	102
2.6.1.8. Aşk Şiirleri.....	103
2.6.1.9. Kör Kâhin	104
2.6.2. ĞÂDE ES-SEMMÂN (1942- ...).....	105
2.6.2.1. Beyrut'ta Deniz Yok.....	105
2.6.3. NİZÂR KABBÂNÎ (1923-1998)	105
2.6.3.1. İşgal Altında	106
2.6.3.2. Gazaba Uğramış Şiirler	106
2.6.3.3. Gerileme Kitabına Dipnotlar	107

2.6.3.4. Ben Beyrut -Bir Kentin Günlükleri.....	107
2.6.3.5. Aşkın Kitabı.....	108
2.6.3.6. Hüzünlü Irmak.....	109
2.6.3.7. Gözlerinin Mavi Limanında.....	110
2.6.3.8. Yasak Şiirler	110
2.6.3.9. Seninle Evlendim Ey Özgürlük.....	111
2.8. ÜRDÜN	113
2.8.1. 'ABDURRAHMAN MUNİF (1933-2004).....	114
2.8.1.1. İhtiyara Suikast.....	114
2.8.2. CİHÂD ER-RECBÎ (1968-...).....	115
2.8.2.1. Direniş Öyküleri.....	115
2.8.3. SÂLİH EL-KALLÂB (1944-...).....	115
2.8.3.1. Tehcirden İntifadaya Ebû Cihad'ın Öyküsü	115
2.8.4 TURKÎ EL-HAMAD (1953-...)	116
2.8.4.1. Adama	117
2.9. SEÇKİLER.....	118
2.9.1. Çağdaş Arap Öyküleri.....	118
2.9.2. Onuncu Günde Kaplanlar.....	118
2.9.3. Çağdaş Arap Hikâyesinden Seçmeler	119
2.9.4. Aşk Risâleleri.....	119
2.9.5. Çağdaş Arap Şiiri Antolojisi	120
III. BÖLÜM: SEYAHAT METİNLERİ ÇEVİRİLERİ	122
3.1 EMÎN ER-REYHÂNÎ (1876-1940).....	124
3.1.1. Irak'ın Kalbi.....	124
3.2 İBN BATTÛTA (1304-1377)	125
3.2.1. İbn Battûta Seyahatnâmesi	125
SONUÇ.....	126
KAYNAKÇA.....	128
EKLER.....	131
EK-1: 1990-2000 Yılları Arasında Basılan Eserlerin Listesi.....	131
EK- 2: 2000-2008 Yılları Arasında Basılan Eserlerin Listesi.....	133

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.e.	: Aynı eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.y.	: Adı geçen yazar
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
a. y.	: Aynı yazar
B.	: Bin (oğlu)
bkz.	: Bakınız
b.y.	: Baskı bilgisi yok
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
ç.y.	: Çevirmeni yok
d.	: Doğumu
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
H.	: Hicrî
Hız.	: Hazreti
M.	: Miladî
M.Ö.	: Milattan Önce
M. S.	: Milattan Sonra
Ö	: Ölümü
s.	: Sayfa
Sy.	: Sayı
t.y.	: Tarihi yok
v.b.	: Ve benzeri
v.d.	: Ve diğerleri
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

1990-2008 YILLARI ARASINDA ARAPÇADAN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN EDEBİYAT ESERLERİ

Arapçadan dilimize çeviri faaliyetlerinde özellikle son dönemde dikkate değer bir artış olduğu göz önüne alınarak, çeviri eserleri genel bir çerçevede ve toplu halde incelemek, Arap Dili ve Edebiyatı öğrenimi gören öğrenciler, akademisyenler, çevirmenler ve Arap Edebiyatına ilgi duyan herkes için faydalı olacaktır. Bununla birlikte, roman, hikâye, şiir ve diğer edebi eserlerin çevirileri sayesinde, Türk ve Arap toplumları arasındaki sosyokültürel ilişki ve alışverişin analiziyle kültürel ve edebî aktarımın takibini yapmak mümkün olacaktır. Bu çalışma, ülkemizde özellikle Arapçadan Türkçeye çeviri yapabilen çevirmen potansiyelini görebilmek açısından da önemlidir.

Çalışmanın araştırma aşamasında 1990-2008 yılları arasında Arapçadan Türkçeye çevirilen edebiyat eserleri tespit edilmiş ve temin edilenler ülke ve yazar başlıkları altında değerlendirilmeye alınmıştır. Her bir yazar, Arap edebiyatında esas alınan dönemlere göre sınıflandırılmış ve bu dönemlerle ilgili genel bilgi verilmiştir.

I.BÖLÜM: KLASİK DÖNEME AİT EDEBİ METİN ÇEVİRİLERİ¹

Arap edebiyatına dair bilinen en eski dönem, Arap Yarımadası'na İslamiyet gelmeden önceki devir olan Cahiliye dönemidir. Okuma-yazma cahiliye toplumunda yaygın olmadığı için edebî eser çalışmaları sözlü gelenek olarak varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda, diğer edebi türlere nazaran daha seçkin bir yere sahip olan şiir, sosyal, siyasî ve ticarî hayatta önemini koruyan bir edebî tür olarak çoğunlukla hafızalarda korunmaktaydı. Cahiliye döneminde kabileler arasındaki güç çatışmalarında özellikle şiir alanında yetkin olmanın bir üstünlük göstergesi olduğu düşünülse adeta Arap zihniyetinin genetik kodlarına işlemiş bir siyaset algısı olarak, bu dönemde karşımıza çıkmaktadır. Cahiliye dönemi Arap toplumunda önemli bir konuma sahip olan kabile şairi, düşman kabileye karşı üstünlük sağlamak amacıyla yergi dolu ifadeler kullanarak *hicâ* adı verilen türde şiirler söylerdi. Putperest Arap geleneğinin bir tezahürü olarak ortaya çıkan ve özellikle kadın şairler tarafından söylenen *mersiyeler*, ölen kişinin ardından dile getirilen medhiye ve ağıtlarla şekillenen yas şiirleriydi. Senenin belli aylarında kurulan panayırlarda yapılan yarışmalar sonucunda Kabe duvarına asıldıkları için *Mu'allakatu's-Seb'a* (Yedi Askı) adını alan şiirler, o dönemde şiire ve şaire gösterilen saygının önemli bir göstergesiydi. Günümüze yazılı olarak bir belge ulaşmamış olmasına rağmen daha sonraki kaynaklar aracılığıyla isimlerini bildiğimiz Mu'allaka şairleri, İmru'u'l-Kays, Tarafe b. el-'Abd, Zuheyr b. Ebî Sulmâ el-Muzenî, Lebîd b. Rab'îa, 'Amr b. Kulsûm, 'Antera b. Şeddâd, en-Nâbiğa ez-Zubyânî, el-A'şâ, 'Abîd ve Hâris b. Hillize'dir.

Eski Arap şiirinin karakteristik özelliğini taşıyan şiir türü kasidedir. Şair, kasidesine *nesîb* adı verilen giriş bölümüyle başlar. Terk edilmiş bir yerin kalıntılarından (atlâl) etkilenir ve orada birlikte olduğu kişilerle geçirdiği güzel zamanları hatırlayarak mekanı tasvir eder. Sevgiliye duyulan özlemle ayrılığın acısı ve hatıralarını andıktan sonra uzun ve tehlikeli çöl yolculuklarında kendisine eşlik

¹ Arap edebiyatı tarihi üzerine yazılan bu kısa notta aşağıda sunulan kaynaklardan yararlanılmıştır: Nihad M. Çetin, "Arap", *DİA*, C.III, İstanbul, 1991, s. 288-306; Ignace Goldziher, *Klasik Arap Literatürü*, Çev. Azmi Yüksel, Rahmi Er, Ankara, İmaj, 1993; M. Akif Özdoğan, "Abbâsiler Dönemi Tercüme Faaliyetlerinin Arap Edebiyatına Etkisi", *Nûsha*, Sayı 16, 2005, s. 35-46; Nasuhi Ünal Karaarslan, "Şair", *DİA*, C. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 298-301; Clément Huart, *Arap ve İslam Edebiyatı Tarihi*, Çev. Cemal Sezgin, Ankara, TİSA, t.y.

eden devesinin tasviriyle şiirine devam eder. Klasik kasidenin son bölümünde ise şair asıl niyetini ortaya koyar ve övgü, yergi, kahramanlık veya aşk dolu ifadelerle şiirini bitirir.

Cahiliye ve İslam döneminde yaşamış şairlerin râvileri aracılığıyla korunan ve sonraki dönemlerde yazılarak günümüze kadar gelen eserleri dil, üslup, kelime bilgisi ve gramer yapısı açısından kaynak olarak değerlendirilmektedir.

Cahiliye dönemindeki nesir çalışmaları konusunda elimizde pek fazla bilgi olmamakla birlikte meseller ve veciz sözlerle zenginleştirilen bir anlatı geleneğinin varlığından bahsetmek mümkündür. Kabileler arasında yapılan savaşlar sonucu ortaya çıkan kahramanlık hikâyelerini içeren *Eyyâmu'l-'Arab* ve dönemin şairlerinden Antera b. Şeddâd'a atfedilen *Sîretu Antera*, Arapları eğlendiren *Semer* adı verilen gece sohbetlerinin mühim konularındandır. Bu sohbetler, sonraki yüzyıllarda Arap edebiyatının sözlü edebiyat kültürüyle özdeşleşen meşhur *Binbir Gece Masalları*'nın doğmasına zemin hazırlayacak ve batılı anlamda hikâye formuna dönüşüncüye kadar anlatı türünün temel karakteri olacaktır.

M. 610 yılında İslamiyetin Arap Yarımadası'na gelmesiyle birlikte Arapların hayatında pek çok şey değişmiştir. Özellikle ahlaki değerlerin önemini vurgulayan bir dinin yayıldığı dönemde, eğlence kültürünü ön plana çıkarıp abartılı ifadelerle soylarını öven Arap şairlerin karşısına sevgi, kardeşlik ve erdem gibi değerleri hatırlatan Hassan b. Sâbit, Kâ'b b. Mâlik ve Abdullah b. Revâha gibi müslüman şairler çıkmaya başlamıştır. Kur'an'ın ifadelerinden etkilenen Arap şairlerin bir kısmı müslüman olduktan sonra şiir söylemeyi bırakmış, bir kısmı ise dini motifli şiirler söylemeye devam etmiştir.

Hız. Muhammed'in hayatı ve katıldığı savaşları konu alan siyer ve megâzî türleri, nesir alanında ortaya çıkan bir yenilik olarak tarih yazıcılığının Arap edebiyatındaki ilk numûneleri sayılabilir. Buna ek olarak, Kur'an'da nasihat ve ibret dolu ifadelerle yer alan peygamber kıssalarının müslüman toplum arasında hikâyenin gelişmesine cesaret veren öğelerden biri olduğu söylenebilir.

İslamiyetin Arap Cahiliye toplumuna en büyük katkılarından biri şüphesiz yazıdır. Kur'an-ı Kerim'i koruma, anlama ve yayma çabaları çerçevesinde Hulefâ-i Râşidîn döneminde başlayan dil çalışmaları, Arapçanın kelime varlığının tespiti ve dil özelliklerinin sistematik biçimde ele alınmasına öncülük etmiştir. Kur'an'ın kitap

haline getirilip çoğaltılması ve hadislerin yazılmasıyla birlikte ihtiyaç haline gelen bu çalışmalar, ilerleyen dönemlerde artarak devam etmiş ve Halîl b. Ahmed (ö. M. 787) tarafından kaleme alınan *Kitâbu'l-'Ayn* ile Sibeveyh (ö. M. 796) tarafından yazılan *el-Kitâb* gibi kaynak eserlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Mekke ve Medine gibi şehirlerden çıkarak fetihler aracılığıyla bölgeye yayılmaya başlayan ve bedevi hayattan şehir kültürüne intibak etmeye çalışan Araplar, Emeviler Dönemi'nde (M.662-750) Cahiliye dönemi şiirlerini taklit etmişlerdir. Bu dönemde, şiirlerinde şehir hayatının yaşam biçimini yansıtan, eğlence, kadın ve aşk gibi konuları işleyen Ömer b. Ebî Rabî'a'nın yanı sıra mevcut siyasi ortamın etkilerinin bir sonucu olarak öne çıkan hiciv türünde eserler veren Cerîr, el-Farazdak ve el-Ahtal gibi şairler de görülmektedir.

Emeviler, Arap kimliği ve geleneklerine düşkünlüklerinin bir neticesi olarak eski üslubu koruyarak şiir söyleyen şairleri himaye etmiş ve Cahiliye şiirine ilgi göstermeye devam etmişlerdir. Bu nedenle, Arapların gönlünde zaten var olan şiir sevgisi yazının yaygınlaşmasıyla daha da perçinleşmiş ve eski şiirin râvîlerin zihninde kalan örnekleri toplanmaya başlamıştır. Dönemin halkbilimcilerinin kabile kabile dolaşarak kaydettiği şiirlerin yanı sıra Arap kabile geleneklerini yansıtan ahbâr ve atasözleri de (Emsâlu'l-'Arab) derlenmeye başlamıştır. Böylece bu dönemde yazılı edebiyatın ilk örnekleri ortaya çıkmıştır. Hammâd er-Râviye, el-Mufaddal ed-Dabbî ve Halef el-Ahmer gibi isimler dönemin meşhur şiir koleksiyonlarını hazırlamışlardır.

Arapların sosyal yaşamı ile gelenek ve görenekleri konusunda detaylı bilgilere şairleri yaşadıkları dönemlere göre sınıflandırarak şiirlerinden örnekler veren tabakât kitaplarından ulaşabilmekteyiz. Sözkonusu kitaplar, kültürel mirasın korunmasına katkı sağladıkları gibi biyografi yazımı konusunda Arap edebiyatını ustalaştıran önemli yapıtlardır. Bu alanda yazılmış başlıca eserler, İbn Sellâm el-Cumahî'nin (ö. M. 846) Cahiliye döneminden Emevîlerin sonuna kadar yetişmiş şairler hakkında bilgi verdiği *Tabakâtu's-Şu'arâ'* adlı eseri, İbnu'l- Mu'tezz'in (ö. M. 908) Abbasî dönemi şairlerini anlattığı *Tabakâtu's-Şu'arâ'i'l-muhdesîn*'i, İbn Kuteybe'nin (ö. M. 889) şairlik ve şiir söylemenin mahiyeti konusunda detaylı bilgiler içeren mukaddimesiyle başlangıçtan M. 9. yüzyıla kadar yaşamış şairler hakkında yazdığı *eş-Şi'r* ve *ş-şu'arâ'* 'dır. Ayrıca Ebû Ferec el-İsfehânî'nin (ö. M.

967) *Kitâbu'l-Eğânî* adını verdiği eseri de aynı şekilde başlangıçtan M. 9. yüzyıla kadar yaşamış şairleri ve şiirlerini derlediği başvuru kaynaklarındanır. el-Merzubânî'nin (ö. M. 994) şairlerin isimlerini alfabetik olarak sıraladığı ve bir kısmı günümüze ulaşan *Mu'cemu's-Şu'arâ* adlı eserine ek olarak kendinden bir nesil önce yaşamış olan ve Hârizm, Horasan, Sicistan'dan Endülüs'e kadar memleketlerine göre gruplandığı şairler ve şiirleri hakkındaki bilgileri es-Seâlibî'nin (ö. M. 1037) *Yetîmetu'd-Dehr*'inde bulmak mümkündür.

Yunan hükümdarı Makedonyalı İskender 'in M. Ö. 4. yüzyılda Orta Doğu, Mısır ve İran üzerinden Hindistan'a kadar yaptığı seferlerinin sonucunda Yunan bilim ve kültürü, adigeçen bölgelere oldukça hızlı bir şekilde taşınmış ve böylece Helenistik kültür devri başlamıştı. O dönemde ortak bilim dili olan Yunancanın tahtı, M.Ö. 146 yılında Roma İmparatorluğu'nun bölgede hakimiyet kurmasıyla sarsılmaya başladı. Mevcut siyasi ortamda tutunamayan bilim adamları doğuda İskenderiye, Nusaybin, Harran, Antakya ve Cundişapur gibi merkezlerde medreseler açarak bilimsel faaliyetlerini sürdürdüler. Böylece İskender'e eşlik eden bilim adamları sayesinde bölgeye taşınmaya başlayan klasik Yunan düşüncesi ve doğuya yerleşen bilim adamlarının Helenistik kültürünün önemli eserlerinden Süryaniceye yaptıkları çevirilerle harmanlanan bilimsel çalışmalar Arap-İslam kültürünün zenginleşmesine büyük katkılarda bulundu.

Emevîler döneminde başlayan tercüme faaliyetleri, Abbâsîler Dönemi'nde (750-1258) Süryânîce ve Yunancadan Arapçaya tercüme edilen eserlerle hız kazandı. Bu dönemde halifelerin desteğiyle felsefe, mantık, dil ve edebiyat alanlarında tercümeler yapıldı. Aristo'nun *Organon* adlı mantık külliyyatının ilk üç kitabı, Porphyrius'un *İsagoji*'si ile *Kelile ve Dimne* Halife Mansûr (ö. M. 775) döneminde İbnu'l-Mukaffâ' (ö. M. 757) tarafından Arapçaya tercüme edilmiştir. Çevirilen eserler "Hizânetu'l-Hikme" adı verilen kütüphanede toplanmıştır. Halife Me'mûn (ö. M. 833) döneminde devletin resmi politikası haline gelen tercüme faaliyetlerinde yeni ve aktif bir dönem başlamış, "Beytu'l-Hikme" adında büyük bir merkez kurulmuş ve Anadolu'nun değişik yerlerinden toplanan Yunanlılara ait bilimsel eserler bu merkezde bir araya getirilmiştir. Aristo'nun İbnu'l-Mukaffâ', Ebû Bîşr Mettâ, Yahyâ b. 'Adiyy, İshâk b. Huneyn ve İbrâhîm b. 'Abdullâh gibi mütercimlerce Arapçaya çevrilen *Organon*, *Poetika* ve *Retorik* adlı eserleri, Fârâbî, İbn Sînâ ve İbn

Rüşd gibi filozoflar sayesinde anlaşılır hale gelmiş ve Arap-İslam dünyasında yapılan bilim ve edebiyat çalışmalarını etkilemiştir.

Yunan ve Helenistik kültürünün mantık ve felsefe eserleriyle zenginleşen Arap edebiyatında, Hint ve Fars etkisi, ahlaki değerleri öven ve hikmet konularını fabl olarak anlatan *Kelile ve Dimne* gibi eserlerde kendini göstermektedir. Sanskrit dilinde *Pançatantra* (Beş İlke), Pehlevî dilinde *Hezâr Efsâne* (Bin Efsane) olarak bilinen eserler ile denizci Sindbâd'ın maceraları ve hayvan öyküleri gibi öğelerle şekillenen *Binbir Gece Masalları* Arap dilinin en önemli yapıtlarından biri olarak batıya taşınmış ve edebiyatını etkilemiştir.

Fethedilen topraklarda yaşayan toplulukların bir İslam toplumuna dönüştürülmesi için gerekli olan dil çalışmalarına hız verildi. Bu anlamda, sözkonusu dil çalışmalarının derlenmesi ve yorumlanması hususunda büyük hizmetleri olan iki şehir, ekol olarak adından söz ettirmektedir; Basra ve Kûfe. Bu iki ekolde temel alınan kaynak, semâî olmakla birlikte genel olarak kaynağın değerlendirilmesi ve kaidelendirilmesi hususunda birbirlerinden ayrılmışlardır. Basra Ekolü titizlikle belirlediği kaynaklar üzerinde çalışırken Kûfe Ekolü biraz daha serbest bir düşünceyle kaynağın sağlamlığı konusunda aynı titizliği göstermeyip çalışmalarında kullanabiliyordu.

Basra Ekolü'nün en önemli isimlerinden biri olan, Arûz ilminin öncüsü ve muhtemelen Sanskrit dilinden etkilenecek mahreçlerine göre harfleri sıralayarak oluşturduğu sözlük çalışmasıyla bilinen Halîl b. Ahmed (ö. M. 787)'dir. Bu ekolün bir diğer önemli ismi Arap dilinin gramer özelliklerini ilk kez özet bir şekilde *el-Kitâb* adlı eserinde toplayan Sîbeveyh (ö. M. 793)'tir. Kûfe Ekolü'nün önemli simaları, Ali b. Hamza el-Kısâ'î (ö. M. 805), el-Ferrâ (ö. M. 823), Ebû Amr eş-Şeybânî (ö. M. 828), İbnu's-Sikkît (ö. M. 858) ve Sa'leb (ö. M. 904)'tir. Adı geçen bu dilbilimcilerin çalışmaları sayesinde Arap dilinin gramer kuralları Sarf, Nahiv ve Luğat gibi müstakil disiplinlere dönüşmüştür.

Arap Edebiyatında ahlaki değerleri yücelten Kur'an'ın varlığı, fethedilen topraklara İslamı yayma çabaları ve yapılan çeviri faaliyetlerinin etkisi olarak hikmetli ve etkili söz söyleme sanatlarında mesafe katedilmiş böylelikle bu durum,

belâgât, hitâbet, risâle, makâmât, emsâl, nevâdir ve tenkit gibi edebi türlerin gelişmesine neden olmuştur.

Abbasi dönemi nesir çalışmalarında felsefî, edebî ve ahlakî konuların işlendiği nesir türü olarak makâme karşımıza çıkmaktadır. Secîli düz yazı olan makâme, asırlar boyu şekil ve içerik bakımından işlenecek ve Arap hikâyeciliğini batı kimliğiyle kaynaşıp modern şekline ulaştırıncaya kadar önemini koruyan edebî bir tür olacaktır. Makâme türünü geliştiren kişi olarak bilinen Bedî' ez-Zemân el-Hemedânî'nin (ö. M. 1008) maceraperest Ebu'l-Feth el-İskenderî'yi anlattığı makameleri ile el-Harirî'nin (ö. M. 1122) Ebû Zeyd adlı bir derviş kahramanlaştırdığı *el-Makâmât* adlı eseri bu türde yazılmış zirve sayılan yapıtlardır.

Bir kültür ve sanat merkezi olarak gelişen Bağdat, şairlerine toplumda seçkin bir yer ayırmıştı. Gerek sarayda gerekse zenginlerin himayesinde şiirlerini söyleme fırsatı bulan şairler, Cahiliye şiirini taklide devam etmekle birlikte şehirleşme kültürünün etkisinde kalarak zevk ve eğlence şiirleri de söylediler. Beşşâr b. Burd (ö. M. 784), Ebû Nuvâs (ö. M. 811), İbnu'l-Mu'tezz (ö. M. 908), İbnu'l-Velîd el-Ensârî (ö. M. 824) ve el-Mutenebbî (ö. M. 965) bu şairlerin en ünlülerindendir. Ayrıca, eski usulde söylediği şiirleriyle de bilinen Ebû Temmâm (ö. M. 845), konusu kahramanlık olan şiirleri derlediği *el-Hamâse* adlı eseriyle tanınmaktadır.

Edebiyat yolculuğuna kitapsız başlayan Araplar artık kütüphanelerini ulaşabildikleri nadide eserlerle doldurarak edebiyatın çeşitli alanlarında bilgiler içeren kitaplar ve kâtiplerinin yararlanacağı eserler kaleme almaya başladılar. İbn Tabâtabâ'nın (ö. M. 933) *'İyâru's-Şi'r*, Sa'leb'in (ö. M. 903) *Kavâ'idu's-Şi'r*, Kudâme b. Ca'fer'in *Nakduş'-Şi'r*, İbnu'l-Mukaffa'nın *el-Edebu'l-kebîr* ve *el-Edebu's-sağîr* adlı eserleri, Ebû Hilâl el-'Askerî'nin (ö. M. 1004) *Kitâbu's-Sinâ'ateyn*, İbn Reşîk'in (ö. M. 1064) *el-'Umde*, Abdulkâhir el-Curcânî'nin (ö. M. 1078) *Esrâru'l-Belâğâ* ve *Delâilu'l-İ'câz* adlı eserleri, el-Âmidî'nin *el-Muvâzene*, İbnu'l-Mu'tezz'in *el-Bedî*, Ebû Hasan el-Cûrcânî'nin *el-Vesâta*, el-Câhız'ın (ö. M. 869) *el-Beyân* ve *t-tebyîn*, el-Muberred'in (ö. M. 898) *el-Kâmil*, Abdullah b. Abdilâzîz el-Bağdâdî'nin *Kitâbu'l-Kuttâb* ve İbn Kuteybe'nin (ö. M. 889) *Edebu'l-Kâtib* adlı kitapları bu alanlarda yazılmış önemli eserlerdir.

Dünya tarihinin önemli olaylarından biri olan ve 1258 yılında gerçekleşen Moğol İstilasası'nın Arap Edebiyatının tarihî gelişimini sekteye uğrattığı bir gerçektir. Asırlar boyu süren bilimsel ve edebi faaliyetlerin kısa sürede yok olmasına rağmen, felsefî ve edebî birikimin yeniden canlanma ve yayılma fırsatı bulduğu Endülüs, ilk kez bulunduğu coğrafyada farklı dini ve fikri anlayışlarla zenginleştirerek ortaya koyduğu eserlerle Arap edebiyatının gelişimine yeni bir kanal açmıştır.

Yunan ve Helenistik birikimini tercümelerle doğuya kazandıran Arap bilginler, bu defa da kendi dilleri ve çalışmalarıyla zenginleştirdikleri eserleri yine aynı yolla batıya taşımışlardır. Endülüs'te 12. yüzyıl başlarında sistemli hale gelen ve Endülüs Emevi halifelerinin himayesinde devam eden tercüme faaliyetleri Kurtuba ve Tuleytula'da yoğunlaşmıştır. Böylece asırlarca insan zihninde mayalanan bilim ve kültür hazinesi batı medeniyetine sağlam bir temel olarak intikal etmiştir.

Endülüsün batıyı en fazla etkilediği alan felsefe olmuştur. Batı, coğrafi yakınlıkla beraber doğrudan aktarılan eserlerle Doğu ve İslam felsefesini daha yakından tanıma imkanı bulmuştur. Endülüs döneminde batının düşünce temellerine felsefî birikimleri ve çalışmalarıyla etki eden filozoflar İbn Bâce, İbn Tufeyl (ö. M. 1185/6) ve İbn Rüşd'dür. İbn Rüşd, fikirlerini özgürce ifade etme konusundaki tutarlı tavrıyla batıya örnek olmuş ve Aristo'nun felsefî düşüncelerinin anlaşılmasını sağlamıştır. İbn Tufeyl, İbn Sina'nın (ö. M. 1037) açtığı yoldan devam ederek yazdığı *Risâletü Hayy b. Yakzân* adlı eseriyle hem felsefî hem edebi açıdan batıda adından söz ettirmiş ve pek çok batılı yazara ilham kaynağı olmuştur².

Klasik dönem Arap Edebiyatından dilimize çevrilmiş önemli bazı eserler Agâh Sırrı Levent tarafından *Türk Edebiyatı Tarihi Cilt I* adlı eserinin "Arap Edebiyatına Toplu Bir Bakış"³ başlıklı bölümünde dipnotlar hâlinde kaydedilmiştir.

Cevherî'nin (ö. M. 1002) ünlü sözlüğü *es-Sihâh fi'l-luga, Vankulu Lügati* adıyla Türkçeye çevrilmiş ve 1142'de İstanbul'da basılmıştır. İmâm Mecîdü'd-dîn Muhammed b. Ya'kûbi'l-Fîrûz-âbâdî'nin (ö. M. 1414) kaleme aldığı *el-Kâmûsü'l-muhît ve'l-kâbüsü'l-vasît* adlı kapsamlı eseri dilimize Mütercim Âsım'ın çevirisiyle

² Bu eserin, Daniel Defoe'nun ünlü eseri **Robinson Crusoe**'un yazımına ilham kaynağı olduğuna dair genel bir kanı hâkimdir.

³ Agâh Sırrı Levent, *Türk Edebiyatı Tarihi I. Cilt*, TTK Basımevi, Ankara, 1998, s. 179-211.

kazandırılmıştır, İstanbul’da defalarca kez basılmıştır.

Arap edebiyatı kapsamında “muhezara” adıyla ele alınan nesir türünün yaratıcısı Câhız’ın (ö. M. 869) Türkleri övdüğü *Risâle fî Fazâ’ili’l-Etrâk*’ın önce bir bölümü Şerefeddin Yaltkaya tarafından Türkçeye çevrilip makale olarak yayımlanmıştır. Ardından Ramazan Şeşen kitabın tamamını *Hilâfet Ordusunun Menkıbeleri ve Türklerin Faziletleri* adıyla 1967’de yayımlamıştır.

Yine muhezara türü kapsamında Arapçadan dilimize çevrilen bir diğer eser de Zemahşerî’nin (ö. M. 1143) *Atvâku’z-Zeheb*’idir. Eser Hacı Zihnî Efendi tarafından tercüme edilmiş ve basılmıştır.

Hikâye türüne gelince, kökeni İran’a dayanmakla beraber daha çok Arap Edebiyatıyla anılan *Elf Leyleti ve’l-Leyle* (Bin Bir Gece Hikâyeleri) adlı hikâyelerden müteşekkil eser, Osmanlı döneminde Ahmed Nazif tarafından Türkçeye çevrilip İstanbul’da basılmıştır.

Arap edebiyatında bulunan ve dilimize çevrilmiş ikinci tip hikâyeler ise, 10. yüzyıldan sonra kaleme alınmış, Cahiliye devrinden sızıp gelen hamâsî hikâyelerdir. Çeviri yolu ile Türklerin beğenisine sunulan bu eserler, destansı anlatımlarıyla bu milletin hüsnü kabulüne mazhar olmuşlardır. Bunlardan *Seyfû’bnü zi Yezzen Hikâyesi*, Ahmed Nazif tarafından Türkçeye çevrilmiş ve basılmıştır. Yemen’deki Beni Abs kabilesinin başına geçip düşman kabilelerle savaşan Antera bin Şeddâd’ın kahramanlığının anlatıldığı *Antere-nâme*, 11. yüzyılda özellikle Haçlı seferleri sırasında kaleme alınan ve Haçlıları yenilgiye uğratan Türk kahramanı Sultan Baybars’ın konu edildiği *el-Melikü’z-zâhir* Arapçadan Türkçeye çevrilmiş olan hamâsî hikâyelerdendir. Yine bu devrin hikâyelerinden *el-Ferecu ba’de’s-şidde*, *Sulvânu’l-Mutâ*’da dilimize çevrilmişlerdir.

Makâmenin önde gelen isimlerinden Harîrî’nin makâmâtı, ilki H. 1290’da Şirvanlı Ahmed Hamdi’nin, ikincisi 1952’de Sabri Sevsevil’in tercümesi olmak üzere iki kez Türkçeye çevrilmiştir.

Genel nitelikte olan biyografyalardan İbn Hallikân’ın (ö. M. 1282) *Vefâyâtü’l-Ayân*’ından muhtelif kişilerce yapılmış Türkçe çeviriler, bu eserin bütününe değil seçme bölümleri içermektedir. Mehmed Rodosî-zâde (ö. M. 1701), Ebû Bekir (ö. M. 1722), Hasan Haydar’ın (19. yy.) yanı sıra tezkire sahibi Riyâzî de bu eseri kısaltarak çevirenlerdendir.

İbnu Abdi'l-Ber Ebû Ömer Yûsuf bin Abdi'llâh'a ait (ö. M 1070) *el-İsti'âb*, I. Ahmed'in emri üzerine Hünkâr İmamı Mustafa tarafından Türkçeye çevrilmeye başlanmışsa da ancak "hı" harfine dek gelinmiş, Mustafâ'nın ölümü üzerine Taşköprülüzâde Kemaleddin Mehmed tarafından çeviriye devam edilerek "râ" harfine gelinmiş, I. Ahmed'in ölümü üzerine çeviri orada kalmıştır.

Abdu'l-Vahhâbî Şa'rânî'nin (ö. M. 1565) kaleme aldığı *Tabakât-ı Şârâni*, Ali Ebu'l-Fellâh tarafından dilimize çevrilmiştir.

1.1. CÂHİZ (M. 776- M. 889)⁴

Asıl adı Ebû Osman 'Amr İbn Bahr olan el-Câhiz Basra'da doğmuştur. Patlak gözlü olması nedeniyle kendisine bu anlama gelen "el-Câhiz" lakabı verilmiştir. Câhiz din ve edebiyat alanında iyi bir eğitim görmüş, okumaya meraklı, zeki bir kişi olarak tanınmaktaydı. Bu özelliklerinin bir yansıması olarak *Kitâbu'l-Hayevân*, *Kitâbu'l-Beyân ve't-tebyîn*, *Kitâbu'l-Buhalâ* gibi değişik alanlarda yazdığı kitaplarıyla ünlüdür. Mutezile ekolünün önde gelenlerinden biri olarak da bilinen Câhiz'in Türklerin faziletlerini anlattığı *Fazâilu'l-Etrâk* adlı bir eseri de mevcuttur.

1.1.1. Cimriler

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Kitâbu'l Buhalâ'

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hiciv/Kıssa

İlk Basım Bilgisi:

- 1) 1992, Şule Yayınları - Çevirmen: Yahya Atak
- 2) 2004, Bordo Siyah Yayınları - Çevirmen: Selahattin Hacıoğlu
- 3) 2008, Şule Yayınları - Çevirmen: Zehra Güney Gökdemir

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Şule Yayınları - Çevirmen: Zehra Güney Gökdemir

Sayfa Adedi: 255 sayfa

Cimriler, Câhiz'in yaşadığı toplumda cimriliğiyle ün yapmış kişiler üzerinden sosyokültürel analizlerini alaycı bir üslupla paylaştığı ve hiciv olarak kaleme aldığı eseridir. Eserde, genel olarak Abbasi Dönemi Bağdat ve Basra çevresindeki sosyal yaşam, yeme-içme kültürü, gelenek ve göreneklere dair bilgiler, dönemin meşhur cimrileri üzerinden anlatılan kıssalarla okuyucuya verilmiştir.

1.1.2. Giysiler, Kitaplar, Öğretmenler ve Şarkıcı Kızlar

Orijinal Dili: Arapça

⁴ Daha fazla bilgi için bkz: Ömer Rıza Kehhâle, *Mu'cemu'l-Muellifin*, C. II, Dimaşk, 1957, s 582; Ramazan Şeşen, "Câhiz", *DİA*, C. VII, İstanbul, 1993, s. 20-24; Hayreddin ez-Zirikli, *el-A'lâm Kamûs Terâcim li Eşher er-Ricâl ve'n-Nisâ' mine'l-'Arab ve'l-Musteşrikîn*, C. V, Beyrut, 2002, s.74.

Kitabın Orijinal Adı: Kitâbu'l-Beyân ve't-tebyîn

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Risale

Çevirmen: Muharrem Hilmi Özev

İlk Basım Bilgisi: 2006, Bordo Siyah Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2006, Bordo Siyah Yayınları

Sayfa Adedi: 197 sayfa

Câhız tarafından dil ve belâgat alanında yazılmış başvuru eserlerinden biri olan *Kitâbu'l-Beyân ve't-tebyîn* adlı eserden seçilen risalelerden oluşan bir kitaptır. Kitapta yer alan anlatılar, öğüt verir nitelikte olup dönemin sosyal ve mali yapısına dair bilgiler içermektedir.

1.1.3. el-Câhız ve Türklerin Faziletleri

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Menâkıbu Cundi'l-Hilâfe ve Fezâili'l-Etrâk

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Makale/ İnceleme

Çevirmen: Ramazan Şeşen

Basım Bilgisi: 2002, İSAR Vakfı Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, İSAR Vakfı Yayınları

Sayfa Adedi: 289 sayfa

Çeviri Hakkında: Bu çeviri, kitabın önsözünde bulunan bilgilere göre ilk defa 1967 yılında Ankara'da *Hilafet Ordusunun Menkıbeleri ve Türklerin Faziletleri* adıyla TKAE yayınları tarafından basılmış, 1967 yılında basılan nüsha 1988 yılında tekrar yayınlanmıştır. Bahsekonu çeviri, Prof. Dr. Ramazan Şeşen tarafından tekrar gözden geçirilerek Arapça metniyle birlikte İSAR Vakfı Yayınları tarafından basılmıştır. Kitapta, Hilâfet Ordusuna ait menkıbelerden oluşan birinci bölümün ardından Türklerin faziletlerinden tarihi kişilerin sözleri eşliğinde bahseden ikinci bölüm yer almaktadır. Kitabın sonunda, esere ait Arapça tenkidli metin ve Câhız'ın *Kitâbu'l-Hayevân*, *Kitâbu'l-Beyân ve't-tebyîn*, *Kitâbu'l-Buhalâ'* gibi eserlerinden alınan risalelerden oluşan bir kaç çeviri de bulunmaktadır.

1.2. İBN 'ABDURRABBİH (M. 860- M. 940)⁵

Ebû Ömer Ahmed İbn Abdurrabbih'in İspanya Emevî sultanlarının azatlılarından biri olarak Kurtuba şehrinde dünyaya geldiği bilinmektedir. ⁶ Yirmi beş bölümden oluşan ve antoloji olarak hazırladığı *el-'Ikd ve'l-ferîd* (Eşsiz Gerdanlık) adlı eseriyle ünlüdür. Söz konusu eserin her bir bölümünde edebiyat, tarih, gelenek gibi konularda bilgiler yer almış ve anekdotlarla zenginleştirilmiştir. Endülüs şiirinde önemli bir yer tutan muvaşşaha türünde şiirler yazmıştır. Yazar, M. 940 yılında vefat etmiştir.

1.2.1. Nükteler ve Mizâhî Öyküler Kitabı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: *el-'Ikd ve'l-ferîd*

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Mizah

Çevirmen: Erkan Avşar

İlk Basım Bilgisi: 2004, Bordo Siyah Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Bordo Siyah Yayınları

Sayfa Adedi: 220 sayfa

Nükteler ve Mizahi Öyküler adlı bu kitapta İbn 'Abdurrabbih'in yedi ciltten oluşan *el-'Ikd ve'l-ferîd* (Eşsiz Gerdanlık) adlı eserinden bölümler sunulmaktadır. Eserde, Abbasi Dönemine ait nükteler, hükümdarlara ait zaafılar, toplumsal hayatta uygunsuz davranışlarıyla göze çarpan kişilerin komik hikâyeleri eğlenceli bir dille anlatılmıştır.

1.2.2. Bedevî Arapların Özdeyiş ve Âdetleri

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: *el-'Ikd ve'l-ferîd*

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Özdeyiş, Folklor

⁵ Daha fazla bilgi için bkz: Ömer Rıza Kehhâle, **a.g.e.**, C. I, Dimaşk, 1957, s. 271; Mustafa Muhammed eş-Şek'a, "İbn Abdürrabbih", **DiA**, C. XVİV, İstanbul, 1999, s. 281-283; Hayreddîn ez-Ziriklî, **a.g.e.**, C. I, Beyrut, 2002, s.207.

⁶ Clement Huart, **a.g.e.**, s.215

Çevirmen: Erkan Avşar

İlk Basım Bilgisi: 2004, Bordo Siyah Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Bordo Siyah Yayınları

Sayfa Adedi: 178 sayfa

Bedevî Arapların Özdeyiş ve Âdetleri adlı bu kitapta İbn 'Abdurrabbih'in yedi ciltten oluşan *el-'İkd ve'l-ferîd* adlı eserinden bölümler sunulmaktadır. Eserde, bedevî hayatına ait bilgiler anlatılar halinde sunulmaktadır. Genel olarak bedevî yaşamı hakkında bir fikir elde edilmesini sağlayan eserde, sosyal yaşam, inanç, yeme-içme kültürü, kadın-erkek ilişkileri, edebiyat, konuşma sanatı ile yergi, övgü, dua ve nasihat ifadeleri okunması kolay kısa hikâyeler ve şiirlerle anlatılmıştır.

1.2.3. Hükümdar ve Siyaset Kitabı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: *el-'İkd ve'l-ferîd*

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Siyaset / Mesel

Çevirmen: Erkan Avşar

İlk Basım Bilgisi: 2004, Bordo Siyah Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Bordo Siyah Yayınları

Sayfa Adedi: 163 sayfa

Hükümdar ve Siyaset Kitabı adlı bu eserde İbn 'Abdurrabbih'in *el-'İkd ve'l-ferîd* adlı eserinden bölümler sunulmaktadır. Eserde, yöneticiler, yönetim ahlakı, yöneticinin vasıfları ve yöneticinin yardımcılarında aranan özellikler, zaman zaman tarihî kimliklerin ağzından kısa hikâyeler halinde anlatılmıştır.

1.2.4. Şarlatanlar, Deliler, Cimriler

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: *el-'İkd ve'l-ferîd*

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hiciv/ Mizah

Çevirmen: Erkan Avşar

İlk Basım Bilgisi: 2004, Bordo Siyah Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Bordo Siyah Yayınları

Sayfa Adedi: 200 sayfa

Şarlatanlar, Deliler, Cimriler adlı bu kitapta İbn 'Abdurabbih'in *el-'İkd ve'l-ferîd* adlı eserinden bölümler sunulmaktadır. Eserde, peygamberlik taslayan deliler, cimriler ve asalaklar hakkında hikâyeler anlatılmaktadır.

1.3. İBN HAZM (994-1064)⁷

M. 994 yılında Kurtuba'da dünyaya gelen Ebû Muhammed İbn Muhammed İbn Hazm'ın soyu hakkında muhtelif bilgiler bulunmaktadır. Tezde incelemeye alınan *Güvercin Gerdanlığı*⁸ (*Tavku'l-Hamâme*) adlı eserin giriş bölümünde Humeydî ve İbn Başkuval gibi uzmanların kendisinin Fars asıllı olduğu, Müsteşrik Dozy ve İbn Hayyân gibi yazarların ise İspanyol asıllı olabileceği konusundaki iddialarına yer verilmiştir. Endülüs Emevi Devleti'nin çöküş döneminde yetişen İbn Hazm tıp, fıkıh, mantık, dil, edebiyat ve tarih konularında eğitim almıştır. İrticalen şiir söyleme konusundaki yeteneğiyle tanınan yazarın en ünlü eserlerinden biri aşkı şiirlerle anlattığı *Tavku'l-Hamâme* adlı eseridir. Dönemin şartlarına göre son derece iyi bir eğitim alarak devlet kademesinde vezirlik makamına kadar yükselmiştir. Endülüs Emevi Devleti'nin yıkılmasından sonra Zahirî mezhebinin destekçisi olarak ilahiyat alanında eserler yazmıştır. Bu alanda bilinen ve mezhepler tarihi dalında önemli bir yeri olan eseri *Kitâbu'l-Milel ve'n-nihal*'dir.

1.3.1. Güvercin Gerdanlığı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Tavku'l-Hamâme

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Anlatı-Manzûme

Çevirmen: Selahattin Hacıoğlu

İlk Basım Bilgisi: 2005, Bordo Siyah Yayınları

⁷⁷ Daha fazla bilgi için bkz: Ömer Rıza Kehhâle, **a.g.e.**, C. II, Dimaşk, 1957, s. 393; H. Yunus Apaydın, "İbn Hazm", **DİA**, C. XX, İstanbul, 1999, s. 39-52; Hayreddîn ez-Ziriklî, **a.g.e.**, C. I, Beyrut, 2002, s.253.

⁸ İbn Hazm, **Güvercin Gerdanlığı**, Çev. Erkan Avşar, Bordo-Siyah Yayınevi, 2008, s. 7

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Bordo Siyah Yayınları

Sayfa Adedi: 302 sayfa

Yapılan Diğer Çeviriler: Söz konusu eserin 1985 yılında İnsan Yayınları tarafından Mahmut Kanık'ın Fransızcadan yaptığı çevirisi, *Güvercin Gerdanlılığı-Sevgiye ve Sevenlere Dair* adıyla yayınlanmıştır. İnsan Yayınları, bu kitabın baskılarını yenilemektedir.

İbn Hazm, genç yaşta Nu'm adlı bir güzele aşık olur ve onu erken kaybeder. Sevgilisi için söylediği gazeller ve mersiyelerin yer aldığı bu eserde, aşkın tarifi, aşamaları ve çeşitleri psikolojik ve felsefi çözümlemeler eşliğinde yapılmıştır. Eserde, İbn Hazm'ın şiirleri ve anlatıları romantik bir biçimde süslediği ifadeler de yer almaktadır.

1.4. KURTUBALI İBN RÜŞD (1126-1198)⁹

Kurtubalı İbn Rüşd, Aristoteles'in eserlerinin anlaşılmasındaki başarısı nedeniyle batıda "Commentator", doğuda ise "eş-Şârih" adıyla tanınır. Dedesi Hafid İbn Rüşd ile aynı adı taşıdığı için kendisinden "Torun" adıyla bahsedilir. Ayrıca Latin dünyasındaki adı "Averroes"tir. Felsefe, tıp, astronomi ve hukuk eğitimi alan İbn Rüşd, Sevilla ve Kurtuba kadılığının yanı sıra saray tabibi olarak da çalışmıştır. Kendisinden dâhi olarak bahsedilen İbn Rüşd, 1198 yılında vefat ettiğinde ardında felsefe, hukuk, tıp ve astronomi alanında pek çok eser bırakmıştır.

1.4.1. Tutarsızlığın Tutarsızlığı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Tehâfutu't-Tehâfut

Çeviride Esas Alınan Baskı: 1993, Dâru'l-Fikri'l-Lubnânî

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Felsefî Eleştiri

Çevirmen: Muharrem Hilmi Özev

İlk Basım Bilgisi: 2006, Bordo Siyah Yayınları

⁹ Daha fazla bilgi için bkz: Ömer Rıza Kehhâle, **a.g.e.**, C. III, Dimaşk, 1957, s. 94; H. Bekir Karlığa, "İbn Rüşd", **DİA**, C. XX., İstanbul, 1999, s. 257-288; Hayreddin ez-Zirikli, **a.g.e.**, C. V, Beyrut, 2002, s. 318.

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2006, Bordo Siyah Yayınları

Sayfa Adedi: 570 sayfa

Tutarsızlığın Tutarsızlığı adlı eser, İbn Rüşd'ün Gazâlî'nin (M.1058-1111) *Tehâfutu'l-Felâsife* adlı eseri için yazdığı reddiyedir. Gazâlî'nin bahsekonu eserinde filozoflara yönelttiği eleştirilere karşın, İbn Rüşd'ün tanrısal bilgiye dair tartışmalar merkezinde Gazâlî'nin görüşlerine itiraz ettiği bölümler yer almaktadır. Bu eseriyle batıda felsefe alanında saygın bir yere ulaşmıştır.

1.5. İBNU'L-CEVZÎ (M. 1116-1201)¹⁰

Ebû Ferec İbnu'l-Cevzî Ebû Abdurrahman b. Ebi'l-Hasan adıyla M. 1116 yılında Bağdat'ta dünyaya geldi. Küçük yaştan itibaren dinî eğitim alan İbnu'l-Cevzî hadis, tefsir, ahlak, dilbilim, edebiyat, fıkıh ve tarih gibi pek çok alanda eser yazmıştır. İbnu'l-Cevzî etkili hitabet yeteneğiyle de şöhret bulmuştur. Eserlerinden bazıları şunlardır; *Takvim el-Luğa*, *Telbîs-i İblîs*, *el-Ezkiyâ*, *Tahkik*, *el-Hakâik*, *Kitâb el-Mudhiş*.

1.5.1. Latifeler Kitabı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: *Ahbâru'z-Zirrâf ve'l-mutemâcinîn & el-Murâh fi'l-mizâh*

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Mizah

Çevirmen: Savaş Kocabaş

İlk Basım Bilgisi: Elif Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: Elif Yayınları

Sayfa Adedi: 172 sayfa

Kitap Hakkında: Bahsekonu kitap, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Bedrettin el-Gazzî'nin *Ahbâru'z-Zirrâf ve'l-mutemâcinîn* adlı eserinin tercümesi, ikinci bölümde ise İbnu'l Cevzî'nin *el-Murâh fi'l-mizâh* eserinin çevirisi yer almaktadır.

¹⁰ Daha fazla bilgi için bkz: Ömer Rıza Kehhâle, **a.g.e.**, C. II, Dimaşk, 1957, s. 128; Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzî", **DiA**, C. XX., İstanbul, 1999, s. 543-549; Hayreddin ez-Ziriklî, **a.g.e.**, C. III, Beyrut, 2002, s. 316.

Latifeler Kitabı'nın, birinci bölümünde zerafet, maskaralık kavramlarının ardından erkekler, kadınlar ve çocuklar hakkında mizahî bir dille anlatılan rivayetler yer almaktadır. İkinci bölümde, İbnu'l Cevzî'nin sahabe, tâbiin, âlim ve imamların hayatından derlediği nüktelerin anlatıldığı eser bulunmaktadır.

1.5.2. Şeytanın Ayartması

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Telbîs İblîs

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Tenkit

Çevirmen: Savaş Kocabaş

İlk Basım Bilgisi: 2003, Elif Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2005 (II. Baskı), Elif Yayınları

Sayfa Adedi: 494 sayfa

Şeytan'ın Ayartması adlı bu kitap, İbnu'l Cevzî'nin çağının İslam toplumuna tenkit niteliğinde yazdığı onüç bölümden oluşan bir eserdir. Esasen Hanbelî mezhebine mensubiyetiyle tanınan yazarın, akılcı değerlendirmeler ve eleştirilerle kaleme aldığı eserinde, din merkezli gruplar ve bu grupların arasındaki kandırmacalı ilişkilerini gözler önüne serer.

1.5.3. Ahmak ve Dalgınlar Kitabı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Kitâbu'l-Hamkâ ve'l-muğaffelîn

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Mizah

Çevirmen: Enver Günenç

İlk Basım Bilgisi: 2007, Şule Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2007 (II. Baskı), Şule Yayınları

Sayfa Adedi: 201 sayfa

Ahmak ve Dalgınlar Kitabı adlı eserin girişinde ahmak ve dalgın insanların özelliklerinden bahsedilmiş ve çeşitli meslek gruplarına göre bu insanların komik hikâyeleri derlenmiştir.

1.6. MUHAMMED B. DİYÂB EL-ETLÎDÎ (?- M. 1688)

Osmanlı döneminde Kahire'ye yakın Minye kasabasında doğdu.¹¹ Kahire'de edebiyat ve tarih eğitimi aldı. Yaşadığı zamanın koşullarının bir yansıması olarak yazılarında Türkçe ve Farsça kelimelere yer verdi. Yazarın Abbasi dönemine ait derin bilgisi olduğu eserlerinden anlaşılmaktadır. 1688 yılında Kahire'de vefat etti.

1.6.1. Abbâsî Geceleri

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: İ'lamu'n-Nâs bimâ vaka'a li'l-berâmiketi ma'a beni'l-'abbâs

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hikâye

Çevirmen: Erkan Avşar

İlk Basım Bilgisi: 2006, Bordo Siyah Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2006, Bordo Siyah Yayınları

Sayfa Adedi: 208 sayfa

Abbasi Geceleri adlı eser, Muhammed b. Diyâb el-Etlîdî'nin *İ'lamu'n-Nâs bimâ vaka'a li'l-berâmiketi ma'a beni'l-'abbâs* adını verdiği ve beş bölümden oluşan külliyyatının ikinci bölümünün çevirisidir. Eser, Abbasi Dönemi sosyal ve siyasi hayatına dair anlatıları içermektedir. Dönemin yemek, müzik, eğlence kültürünü ve günlük yaşamını ayrıntılarıyla anlatan yazar sarayda kullanılan müzik aletleri, şarkıcılar ve elbise türlerinden de bahsetmiştir.

11 Daha fazla bilgi için bkz: Ömer Rıza Kehhâle, **a.g.e.**, C. III, Dimaşk, 1957, s 288; Hayreddîn ez-Ziriklî, **a.g.e.**, C. VI, Beyrut, 2002, s. 122; Muhammed b. Diyâb el-Etlîdî, **Abbasi Geceleri**, Çev. Erkan Avşar, Bordo-Siyah Yayınları, 2006, s. 7.

II. BÖLÜM: MODERN DÖNEM EDEBİ METİN ÇEVİRİLERİ

Arap Edebiyatında modern dönem¹², 1798 yılında Napoleon'un Arap dünyasının önemli kültür, sanat ve edebiyat merkezlerinden biri olan Mısır'ı işgal etmesiyle yaşanan sosyal ve siyasî dönüşümün etkileriyle başlamıştır. İşgalin sonlandırılması için Osmanlı tarafından Mısır'a gönderilen Kavalalı Mehmet Paşa (1769-1849) gösterdiği askeri başarı neticesinde 1805 yılında Mısır valisi olmuştur. Bu başarı, Paşa'yı bağımsız bir imparatorluk kurma hayalinin peşinden koşturmuş ve böylece Mısır'ın sosyal, siyasî, kültürel ve edebî hayatına yön verecek "Nahda" denen uyanış hareketinin temelleri atılmıştır.

Batının bilimsel metodlarını Mısır'a taşımayı amaçlayan Kavalalı Mehmet Paşa, öncelikle harp, tıp, eczacılık, mühendislik ve veterinerlik alanlarında eğitim verecek okullar açmış ve bu okullara İtalya ve Fransa gibi ülkelerden hocalar getirtmiştir. Eğitim alanında biraz daha mesafe katedebilmek için 1813 yılında ilki İtalya olmak üzere Fransa'ya bursla öğrenci kabileleri göndermiştir. 1826 yılında Fransa'ya giden öğrencilere imamlık yapması için görevlendirilen ve uyanışın önemli isimlerinden biri haline gelecek olan Rifâ'a Râfî' et-Tahtâvî Fransız aydınlanma düşüncesinden etkilendi. Fransızcasını geliştiren Tahtâvî, felsefe, tarih, coğrafya, aritmetik, edebiyat gibi alanlarda yazılmış önemli eserlerini okuyarak batıyı tanımaya çalıştı. Avrupada yaşayarak ve okuyarak öğrendiği yeni fikirleri ve ilmî birikimini *Tahlîsu'l-Ibrîz fî telhîsi bârîz*¹³ adını verdiği ve hikâye türünün ilk örneklerinden sayılabilecek olan eserine yansıttı. Batının gelişmişliği karşısında kendi ülkesinin geri kalmasının nedenlerini akılcı bir yaklaşımla sorgulayan et-Tahtâvî'nin önerisiyle Türkçe, Farsça, İtalyanca, İngilizce ve Fransızca gibi dillerin öğretildiği ayrıca, edebiyat, tarih,

¹² Modern dönem Arap edebiyatı tarihi üzerine yazılan bu kısa notta aşağıda sunulan kaynaklardan yararlanılmıştır:

Er, Rahmi: "Modern Mısır Tiyatrosu-I", **A. Ü. DTCF**, C. XXXIII, Sy 1-2, Ankara, 1990, s. 123-140; Nihad M. Çetin, "Arap", **DİA**, C.III, İstanbul, 1991, s. 306-309; Er, Rahmi: "Modern Lübnan Romanına Bir Bakış", **A. Ü. DTCF Doğu Dilleri**, C. V, Sy 1, Ankara, 1992, s. 125-151; Er, Rahmi: **Modern Mısır Romanı**, Ankara, Star Ajans, 1997; Hüseyin Yazıcı, "Hikâye", **DİA**, C. XVII, İstanbul, 1998, s. 479-485; Hüseyin Yazıcı, **Göç Edebiyatı**, İstanbul, Kaknüs, 2002; Hüseyin Yazıcı, "Mehcer Edebiyatı", **DİA**, C. XXVIII, İstanbul, 2003, s. 364-367; Er, Rahmi: **Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2004, s. 11-34; Rahmi Er, "Roman (Arap Edebiyatı)", **DİA**, C. XXXV, İstanbul, 2008, s. 164-166; Nasuhi Ünal Karaarslan, "Şair", **DİA**, C. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 298-301; Hannâ el-Fâhûrî, "Arap Tiyatrosu", Çev. Zafer Kızıklı, **Doğu Edebiyatı**, Sy 5, 2010, s. 4 (Çevrimiçi) <http://www.doguedebiyati.com/doguedebiyati-5.pdf>, 20.02.2011; (Çevrimiçi) <http://www.40ikindi.com/edebiyat/oku.php?id=2836>, 11.03.2011.

¹³ Bu eser, Kavalalı Mehmet Paşa'nın isteğiyle Rüstem Besim Efendi tarafından dilimize kazandırılmıştır. Ayrıca, bkz. Rifâ'a Râfî' Tahtâvî, **Paris Gözlemleri**, Haz. Cemil Çiftçi, İstanbul, Ses, 1992.

coğrafya ve hukuk dallarında eğitim veren “Medresetu’l-Elsun” adında bir okul açıldı. 1842 yılında Tercüme Kaleminin başına geçen et-Tahtâvî, bu okuldan yetişen öğrencilerle birlikte batıdan çok sayıda kitabın çevirisini yaptı. Bu bağlamda, Fransızcadan çevirisi yapılan ilk roman olarak kabul edilen Fénélon’un *Les Adventures de Télèmaque* adlı eseri et-Tahtâvî tarafından çevrilmiş ve *Mevâki’u’l-Eflâk fî vakâ’i’ telimâk* adıyla 1867 yılında Beyrut’ta yayımlanmıştır.

Kavalalı’nın Mısır’a hizmetlerinden biri olarak 1821 yılında Bulak’ta kurulan matbaa, 19. yüzyılın ortalarında kendini gösterecek olan edebî yeniliklerden önce Nahda’nın gerçekleşmesine katkıda bulunan, edebiyat çalışmalarının kolaylıkla yayılmasını sağlayan ve eserleri orta sınıfla buluşturan araçlardan biri oldu. Bu sayede, Mısır topraklarında ilk resmî gazete *Curnâlu’l-Hidv* adıyla Arapça olarak yayın hayatına başladı. Daha sonra 1828 yılında Türkçe ve Arapça olarak basılan ve *el-Vekâ’i’u’l-Mısıryye* adını alan bu gazete, Rifâ’a et-Tahtâvî’nin idaresine verilmesiyle birlikte yalnızca Arapça yayın yapmıştır.

I. Abbas (1848-1854) ve Saîd dönemi (1854-1863) uygulamaları ve yasaklarıyla sekteye uğrayan çalışmalar, 1863 yılında İsmail’in (1820-1895) yönetimin başına geçmesiyle tekrar canlanma fırsatı bulmuştur. Bu dönemde yayın hayatına başlayan *Ravdatu’l-Medâris* edebiyat çalışmalarına destek veren ve öğrencilere ücretsiz dağıtılan ilk resmî gazetedir.

Arap ruhu ve milliyetçiliğinin uyanışı olarak başlayan çalışmalar batıdan yapılan çeviriler, adaptasyon ve telif eserlerin matbaa hızıyla basılıp yayılmasıyla birlikte edebiyat alanında kendini etkili bir şekilde göstermiştir. Aynı fikrî, siyasî ve edebî görüşleri paylaşan yazarların bulunduğu yayın organları haline gelen gazete, dergi ve kitaplar, büyük kitlelere ulaştırılmış ve Nahda’yla amaçlanan zihinsel dönüşümün temel fikirlerini yayma aracı olarak kullanılmışlardır.

Yazarlar kendi kültürlerinin yok olmaması adına canlı tutmaya çalıştıkları makâme türünde eserler yazmaya gayret etmişlerdir. Ahmed Fâris eş-Şidyâk, Ali Paşa Mubârek ve Nâsif el-Yâzîcî (1800-1871) gibi yazarların yanı sıra Ahmed Şevkî’nin (1868-1932) eski Mısır tarihini konu aldığı *’Azrâu’l-Hind*, Hâfız İbrahîm’in Mısır’daki yaşam koşullarını eleştirdiği *Leyâlî Satîh*, Muhammed Lutfi Cum’a’nın yine Mısır’a eleştiri mahiyetinde yazdığı *Leyâlî’r-Rûhi’l-hâir* adlı eserlerinde bu çalışmaların önemli örneklerini görmek mümkündür.

İlk dönemde yapılan çalışmalar klasik dil ve edebiyatın canlandırılmasına yönelik olduğu için taklit unsuru ağır basmaktadır. Modern dönem edebî ruhunu bu taklit döngüsünden kurtaran şey batıdan gelen rüzgar olmuştur. Yeni açılan okullar, batı klasiklerinden yapılan çeviriler ve Avrupaya gönderilen öğrencilerin yazdıkları eserler reformist çabaya yeni bir ivme kazandırmıştır. Bütün bu çabalara ek olarak, batı eserleriyle aşına olan Suriyeli Hristiyan Araplar ile Lübnan'da Dürzîlerle Hristiyanlar arasında başlayan iç savaşın sonucu olarak Mısır'a göç eden Hristiyan Arapların beraberlerinde getirdikleri bilimsel ve kültürel yayınların fikrî uyanışa katkıları büyüktür. Bugün Mısır'da yayın hayatına devam eden *el-Ehrâm* gazetesi Suriye'den Mısır'a göçen Selîm ve Bişâre Taklâ kardeşler tarafından 1875 yılında kurulmuştur. Yine Mısır'a göçmen olarak gelen Corcî Zeydân'ın kurduğu *el-Hilâl* dergisi 1892 yılında yayın hayatına başlamıştır.

Şiiri yabancı oldukları Avrupa edebiyatına uydurmaya çalışmaktansa asırlar boyu örneklemelerini yaparak edebî zevk olarak sundukları atalarının eserlerine benzetmeyi daha akılcı bulan el-Bârûdî'nin başını çektiği "el-Klâsîkiyyetu'l-Cedîde" ekolünün Mısır'daki temsilcileri Ahmed Şevkî, Hâfız İbrâhîm, Veliyu'd-dîn Yeken, İsmail Sabrî; Lübnan'da Bişâre el-Hûrî; Irak'ta Cemîl Sıdkî ez-Zehâvî, Ma'rûf er-Rusâfî ve Mehdî el-Cevâhirî'dir.

Modern dönemde şiiri hem batı hem klasik şiiri aynı paydada tutarak içerik yönünde yenileştirme çabaları ilk kez Halîl Mutrân'da görülür. Mutrân, kasidenin bütünlüğünü bozmadan anlam ve içeriği zenginleştirmeyi amaçlamıştır. Mutrân'ın açtığı yoldan devam eden Mısırlı yenilikçi şairler 'Abdu'r-rahman Şukrî, 'Abbâs Mahmûd el-'Akkâd ve İbrâhîm 'Abdu'l-kâdir el-Mâzinî, "Divan Ekolü" olarak tanınmış ve İngiliz şairlerin de etkisiyle yazdıkları şiirlerinde bireyselliği ön plana çıkararak duygunun korunmasını önemsemişlerdir.

Arap Rönesansı olarak isimlendirebileceğimiz dönemde Lübnan ve Suriyeli Hristiyan Arapların kaleme aldıkları eserler, kayda değer edebî ve bilimsel faaliyetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faaliyetlere büyük katkı sağlayan Nâsîf el-Yâzîcî'nin *Dâiretu'l-Me'ârif* adını verdiği ansiklopedisi ve Butrûs el-Bustânî'nin (1819-1883) *Muhîtu'l-Muhît* adlı sözlüğüdür.

Muhammed Teymûr'un Kahire'de 1945 yılında yayınlanan *fi'l-Kitâb* adlı eseri Arap edebiyatının ilk modern hikâyesi olarak kabul edilmektedir. 'Abdullah

Nedîm (ö.1896) Muhammed Lutfî Cum'a gibi yazarların dergilerde yayınladıkları hikâyelerle Mustafa Lutfî el-Menfelûtî'nin Fransızcadan yaptığı uyarlamalar modern hikâye türünün başlangıç seviyesindeki önemli adımlarındandır. Suriyeli Hristiyan bir aileden gelen Ferah Antûn'un (1874-1922) Arap kimliğini öne çıkararak kaleme aldığı *el-Mudunu's-selâse* ve *el-Vahşu'l-vahşu'l-vahş* gibi hikâyeleriyle Nikola Haddâd'ın *en-Nassu's-şerif*, *Kulluhû Nasîb*, *Havvau'l-Cedîde* ve *Ademu'l-Cedîd*, Ya'kûb Sarrûf'un *Fetâtu Mısr*, *Emîru Lubnân* ve *Fetâtu'l-Fuyûm*, Lebîbe Hâşim'in *Kalbu'r-Racul*, Mustafa Lutfî el-Menfelûtî'nin Fransız romantizminin etkisinin yoğun olarak hissedildiği *el-'Aberât ve'n-nazarât* adlı hikâyeleri dönemin ilk çalışmalarındandır. İlk aşamada ortaya konan eserlerde romantik bakış açısının ağır bastığı, teknik açıdan son derece basit bir şekilde örülerek sosyal konuların işlendiği batı taklidi unsurlar göze çarpmaktadır.

Batılı anlamda ilk edebî roman Muhammed Huseyn Heykel'in Mısır köy yaşamını bir kadın karakterle anlattığı *Zeyneb*, 1914 yılında yayımlandı. Heykel, "Mısrî Fellâh" takma adıyla yayımladığı eserine ancak 1929 yılında ikinci baskısını yaptığında gerçek adıyla imzasını atabildi.

Corcî Zeydân'ın Hristiyan olmasına rağmen birleştirici Arap kimliğini temel alarak ulusalcı bir dille yazdığı ve İslamiyetin ilk dönemlerini de içeren tarihi dönemleri anlattığı eserler batı tarzında yazılmış ilk ciddi romanlardır. Bu çalışmalar, 1891-1914 yılları arasında 22 roman halinde basılmıştır. İlk dönem romanlarının yazarı olarak kendinden söz ettiren diğer isimler hikâyeleriyle de tanınan Ferah Antûn, Lebîbe Hâşim ve Ya'kûb Sarrûf'tur. Çeviri, adaptasyon ve tarihi romanlardan sonra Lübnan'da Selîm el-Bustânî'nin *el-Cinân* dergisinde 1870'li yıllarda yayınladığı sosyal ve tarihi içerikli romanlarla telif safhası başlamıştır.

İlk dönemde Mısır'da revaçta olan romantizmin etkisinde yazılan eserler, basit bir kurguyla duygu tasvirlerinin yoğun olarak yapıldığı ve çoğu zaman yazarın bir kahraman olarak eserin içinde kendine rol bulduğu romanlardır. Yazar, niyetini direkt aktarım yoluyla okuyucuya hissettirir ve böylece okuyucu zihnini hiç yormaz.

20. yüzyılda roman, romantik havadan biraz sıyrılarak sosyal ve siyasî görüşler içeren, toplumda kadının yerinin sorgulayan bir ifade aracı olmuştur. Özellikle Mehcer edebiyatının simge isimlerinden biri olan Cibrân Halîl Cibrân'ın kilise, dini dogmalar ve gelenekselleşen ahlak anlayışına karşı duruşuyla Arap

toplumunun kadına verdiği değeri sorguladığı eserleri dönem romanının değiştiğini göstermektedir. Bu yüzyıl başında yazılan Mahmûd Tâhir Hakkî'nin '*Azrâ*' *Dinşevây* (1906), Mahmûd Hayret'in *el-Fetâtu'r-rîfiyye* (1903) ve *el-Fete'r-rîfî* (1905) adlı eserlerde kadının yeri, gelenekçi sosyal kaygılarla tanımlanmıştır.

Modern dönem Arap romanı dünyadaki dengelerin değişmesini sağlayan İkinci Dünya Savaşı sonrasında olgun örnekler verdi. Bu dönemde roman türünün öne çıkmasını sağlayan bazı yazarlar, Necîb Mahfûz, Tâhâ Huseyn, 'Abbas Mahmûd el-'Akkâd, İbrâhîm 'Abdu'l-kâdir el-Mâzinî, hikâyeye türünde yazdıkları eserleriyle de bilinen Mahmûd Teymûr ve Mahmûd Tâhir Lâşîn ile tiyatro eserleriyle de tanınan Tevfik el-Hakîm'dir. Nobel ödülünü kazanarak dünyanın dikkatini Mısır ve Arap edebiyatına çekmeyi başaran Necîb Mahfûz'un *Zukâku'l-Midâk*¹⁴, *Hânu'l-Halîlî* ve *el-Kâhiretu'l-cedîde*, 'Abdu'r-Rahman eş-Şerkâvî'nin *el-'Arzu'l-fellâh* ve *Kulûb Hâliye* ile Yûsuf İdrîs'in *el-Harâm* adlı eserleri sosyal içerikli konuların işlendiği romanlardır. Tâhâ Huseyn'in otobiyografik bir eser olarak kaleme aldığı Mısır'daki mevcut toplumsal sorunları eleştirdiği *el-Eyyâm* (1929) ve Tevfik el-Hakîm'in kendi hatıralarından yararlanarak taşrada çalışan bir memurun anıları üzerinden sistem eleştirisi yaptığı *Yevmiyyâtu Nâib fi'l-Eryâf* adlı eserleri roman türünde çeşitlenmenin görüldüğü çalışmalardır. Yazarın kendini hissettirdiği eserlerden biri olarak dönemin diğer romanlarından sıyrılan bu eserde Tevfik el-Hakîm'in kendi durumunu görmezden gelerek söyleyecekleri üzerine yoğunlaşması dikkate değerdir.

Zaman içinde imkanların artması ve edebi türlerin Arap yazarların elinde gelişmesiyle birlikte daha çok gazete ve dergi, edebi eser yayınlamaya yönelmiştir. Temsilcileri Mahmûd Teymûr, Mahmûd Tâhir Lâşîn, Yahyâ Hakkî ve Hüseyin Fevzî gibi yazarlar olan "el-Medresetu'l-Cedîde" grubunun yayın organı *el-Fecr* gazetesinde 1925-1927 yılları arasında modern ve gerçekçi edebiyat ürünleri verme çabasıyla yazdıkları eserler yayınlandı.

Modern dönemde Mısır'da ilk tiyatro eserleri Mârûn en-Nakkâş ve Selîm Halîl en-Nakkâş gibi Lübnanlı sanatçılar tarafından sahnelenmiştir. Mârûn en-Nakkâş bir süre İtalya'da kaldıktan sonra ancak Beyrut'taki evinde 1848 yılında

¹⁴ Bu eser, Güler Dikmen tarafından **Ara Sokak** adıyla çevrilmiş ve 1977 Hürriyet Yayınları tarafından basılmıştır. Ayrıca, Hasan Akay tarafından yapılan çevirisi 1989 yılında İnsan Yayınları tarafından **Sokaktakiler** adıyla basılmıştır.

Molière adaptasyonlarını sergileyebilmiş ve Mısır'a drama türünü getirmiştir. en-Nakkâş'ın Molière'in *Cimriler* eserinden esinlenerek yazdığı *el-Bahîl* Arapça yazılmış ilk tiyatro eseri olarak bilinmektedir. Evinin yanında açtığı tiyatrodaki ilk oyununu 1853 yılında sahneye koymuştur. Mârûn en-Nakkâş'ın eserleri makâmî tarzında, manzum ve uyaklı düz yazıyla yazılmış, müzikli ve Karagöz etkileri olan özgün çalışmalardır.

Mısır'da tiyatronun konumu, batıdaki kültürel ve sanatsal gelişmeleri takip eden İsmail'in Mısır'da söz sahibi olmasıyla değişmiştir. İsmail, 1868 yılında açtığı tiyatronun ardından bir yıl sonra da bir opera binasını hizmete sokmuştur. İşgal döneminde Fransızca olarak sahnelenen tiyatro oyunları Arapça olarak yazılan eserlerle birlikte ulusal bir kimlik kazanmış ve Mısır halkının beğenisine sunulmuştur.

Dönemin ilk tiyatro denemelerini yapan sanatçılarından Ya'kûb Şannû' (1829-1912) Fransızcadan uyarladığı eserlerin yanı sıra kendi yazdığı 32 oyunu amatörce sahnelemiştir. *el-Vatan ve'l-hurriyye* adlı eserinde sarayı ve İsmail'i eleştirdiği gerekçesiyle 1872 yılında tiyatrosu kapatılmıştır.

Suriye tiyatrosunun önemli isimlerinden biri olan Ahmed Ebû Halîl el-Kabbânî (1833-1902) bir süre Şam'da sahne çalışmaları yaptıktan sonra 1884 yılında Mısır'a gelir. el-Kabbânî halk edebiyatı eserlerini şarkı ve raksla sistematik hale getirmiş, eserlerini fasih dille yazmıştır. Mısır'da lirik tiyatronun temellerini atan ve operet türünü ilk sahneleyen kişidir.

Bu dönemde çeviri yoluyla Arap seyircisinin karşısına çıkan eserlere örnek olarak Edîb İshâk'ın çevirisiyle Racine'in (1639-1699) *Andromaque* ve *Şarlman* ve 1882'de sahnelenen Sa'dullah el-Bustânî tarafından dramlaştırılan *Télèmaque* sayılabilir. Halîl el-Yâzîcî (1856-1889), Necîb el-Haddâd (1867-1899), Ferah Antûn ve Ahmed Şevkî başlangıç seviyesinde özgün sayılacak eserler kaleme almışlardır.

İlk dönemde yazılan ve sahnelenen oyunlar, daha çok müzikli, eğlence amaçlı, dini ve tarihi kahramanları sahnede diriltiren ve tiyatronun ilk tutunma çabaları olarak yazılmış edebî yönü son derece zayıf eserlerdi. İlk eserlerde göze çarpan eksikliklerden biri de dil sorunu idi. Fasih ve halk dili arasında bocalayan ve okuyucuya hitap etmeyen ilk dönem eserleri sahnelenmeleri için kaleme alınmıştı. Tevfik el-Hakîm gibi yazarların halk dilini de oyuna katarak yazdığı eserlerin

sahneyle uyumu ve sergilenmesi sırasında yansıtılan gerçeklik fasih dille yazılan eserlere nazaran daha başarılı olmuştur.

Mehcer edebiyatında tiyatro oyunları yazan isimler Cibrân Halîl Cibrân ve Mîhâîl Nu'ayme'dir. Nu'ayme'nin 1916'da yazdığı ve kuşak çatışmalarını işlediği *el-Âbâ* ve *'l-benûn* mehcerin ilk tiyatro eseridir. Cibrân, sanata ve sanatçıya saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulayan *es-Sulbân* ile insanı yücelten, kanunlara ve savaşımlara karşı nefretini ifade eden *Meliku'l-Bilâd* ve *râ'ül-ğānem* gibi oyunlar yazmıştır.

Mehcer edebiyatı ülkelerindeki iç karışıklıklar, ekonomik sorunlar gibi sebeplerle özellikle Lübnan ve Suriye'den özgürce yaşayacaklarını umdukları Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Brezilya, Arjantin, Meksika, Şili, Venezuela, Ekvator, Bolivya, Uruguay, Küba ve Kolombiya gibi ülkelere göç eden Arap yazar ve şairlerin ortaya koydukları edebî çalışmaların bütünüdür. İlki muhtemelen 1854 yılında yapılan göçler, 1860 yılında Lübnan'da artan Dürzî-Marûnî çatışmasının etkisiyle artmış, onbinlerce Arap adigeçen ülkelere kısa sürede göç etmiştir. Mehcer yazarlarının modern dönem Arap edebiyatında yer almasını sağlayan şeylerden biri dikkate değer eserler sunmaları ve Arap coğrafyasında değil göç ettikleri Amerika topraklarında Arap kimliğiyle kendilerine edebiyat sahası açmalarıdır.

Memleketlerinden kilometrelerce uzakta yabancı oldukları bir kültüre tutunmaya çalışan Arap yazarlar, kurdukları dernekler ile sosyal, edebî, kültürel ve sanatsal paylaşımlarını aktardıkları gazete ve dergilerle hem birbirlerine hem de köklerine bağlandılar. Mehcer edebiyatının yayın organları Kuzey Amerika'da *Kevkebu Emrîkâ* (1892), *el-'Aşr* (1894), *el-Eyyâm* (1897), *el-Hudâ* (1898), *Mir'âtu'l-Ğarb* (1899), *es-Sâ'ih* (1912), *es-Semîr* (1929); Güney Amerika'da *el-Feyhâ* (1895), *er-Rakîb* (1897), *el-Menâzır* (1899), *el-'Uşbe* (1933), *el-Endelus* ve *el-Menâhil*'dir.

Mehcer edebiyatının en etkili isimleri Cibrân Halîl Cibrân, Mîhâîl Nu'ayme ve Emîn er-Reyhânî kabul edilmektedir. Bu isimlerin çatısı altında toplandığı “er-Râbıtu'l-Kalemiyye” adlı dernek 1920 yılında kuruldu. Önderliğini Cibrân'ın yaptığı bu derneğin hedefi, toplumsal özgürlüğü amaçlayan yazarların edebî ürünlerini bir araya getirip klasik edebiyattan kurtularak Arap dili ve edebiyatına yeni bir soluk kazandırmaktı. Bu amaçla 'Abdu'l-Mesîh el-Haddâd'ın çıkardığı *es-Sâ'ih* adlı dergi, derneğin resmî sesi oldu. Derginin sesi sadece kurulduğu Kuzey

Amerika’da değil Arap dünyasında da yankılanıyordu. Büyük beğeni toplayan şiiirlerle birlikte başarılı nesir çalışmalarıyla anıldılar. Deneğin aykırı isimlerinden biri olan Mes'ûd Semâha eski şiiirle bağını koparmamış ve klasik şiiiri taklide devam etmiştir. Bahsekonu dernek, çalışmalarını 1931 yılına kadar sürdürmüştür.

1933'te Brezilya'nın Sao Paulo şehrinde Şükrullah el-Cur tarafından kurulan “el-Usbetu'l-Endelûsiyye” Güney Mehcer Grubu’nun çalışmalarını sürdürme imkanı bulduğu bir dernektir. er-Râbitatu’l-Kalemiyye’nin gücünü kaybetmesiyle birlikte bir araya gelen yazarlar, Kuzey Mehcer Grubu’ndan farklı olarak eski şiiirle bağlarını koparmadan yenilikçi şiiirler yazmaya özen göstermişlerdir. Özellikle Endülüs müveşşahlarını taklit etmeleri nedeniyle grubun adı “Endülüs Grubu” olarak da anılmaktaydı. Güney Amerika’ya İspanya’dan gelenlerin beraberlerinde getirdikleri Endülüs ruhundan etkilenen ve kendilerini Endülüs Araplarıyla özdeşleştiren grubun çalışmaları *eş-Şark*, *el-Câliye* ve *el-Endelûsi'l-Cedîde* dergileri aracılığıyla takipçilerine ulaşıyordu. Grubun adıyla anılan *el-Endelûsi'l-Cedîde* dergisi 1941 yılında Brezilya Cumhurbaşkanı’nın emriyle kapatıldı. Derneğin önemli isimleri, Mişel Ma'lûf, Reşîd Selîm el-Hûrî, Kayser Selîm el-Hûrî, İlyâs Ferhâd, Şefîk Ma'lûf, Riyâz Ma'lûf, Ni'met Kazan, 'Akl el-Cur ve Husnî Gurâb'dır.

Güney Amerika’da George Saydah’ın liderliğinde kurulan diğer bir dernek “er-Râbitatu’l-Edebiyye”dir. Arap milliyetçiliğini yüce bir insan idealiyle harmanlayan Saydah, şiiirlerinde klasik Arap edebiyatına bağlı diğer grup üyeleri Husnî Gurâb ve Nasr Sem'ân'la birlikte çalışmalarını sürdürmüştür.

Güney grubu ulusal problemlerini şiiirlerine yansıtırken Kuzey grubu kendini zincirleyen maddesel tüm öğeleri, dini, din adamlarını, dogmaları reddeden, insanî öğeleri yoğun bir biçimde işleyen romantik ve sembolik unsurları nesirlerine aktarmışlardır. Batı edebiyatını Mısır’daki şairlerden daha yakın temasla öğrenme fırsatı bulan ve bir yandan da vatan hasreti çeken mehcer ekolü şairleri, nispeten daha özgürce yazdıkları şiiirlerinde sosyal konularla birlikte vatan ve insan temasını yoğun biçimde işlemişlerdir.

Mehcer edebiyatının şair ve yazarları Arap edebiyatı bağlamında yenilik sayılabilecek çalışmalara imza atmışlardır. İliyyâ Ebû Mâdî’nin (1891-1957) tek kafiye ve tek heceyle yazdığı şiiirleriyle mehcer şiiirine yeni bir tarz getirmiştir. Vezin ve kafiyei şiiirin gereği olarak görmeyen Nu’ayme, şiiirlerinde yenilikçi bir duruş

sergiler. Arap edebiyatında Walt Whitman'ın (1819-1892) etkisiyle ilk mensur şiiri Emîn er-Reyhânî yazmıştır. Necîb Arîza, eş-Şamşâme ve *Dîku'l-Cinni'l-hımşî* (1921) adlı eserleriyle mehcerin ilk tarihî romanlarını yazmıştır. William Blake'ten (1757-1827) etkilenen Cibrân'ın *'Arâisu'l-Murûc* (1906), *el-Ervâhu'l-mutemerride* (1908), *el-'Avâsıf* (1910), *el-Ecnihatu'l-mutekessira* (1912) gibi eserleri hikâyeciliğe yeni bir renk katmıştır.

Arap dünyasına dışarıdan bakabilme fırsatını elde eden mehcer yazarlarını bir arada tutan öğeler vatan hasreti ve yabancılık hissidir. İngilizce yazdıkları eserlerle Amerika'da büyük başarılar elde eden mehcer dönemi yazarları Arapçaya hakim olmadıkları için yaptıkları yanlışlar nedeniyle eleştiriler de almışlardır. Genç yaşta ülkelerinden ayrıldıkları için Arapça bilgileri zaman zaman yetersiz kalmıştır. Bu bocalamayla birlikte, Amerika'da konuşulan dilleri öğrenen, çevrelerine ayak uydurmaya çalışan yazarlar arada kalmışlık hissiyle insanın iç dünyasına derin duygusal yolculuklar yapmışlardır. Tasvirlerinde detaycı, eleştirilerinde keskin, özlemlerinde duygusal olan yazarlar arasındaki bağı fark etmemek imkansızdır. Bu bağların en bariz örneklerinden Cibrân ve er-Reyhânî'nin edebî üslûplarındaki ortaklık, hikâye ve romanlarında ifade ettikleri fikirler ve din adamlarına karşı takındıkları tavırda kendini gösterir. er-Reyhânî'nin *Kalbu Lubnân*, Cibrân'ın Amerika'da tanınmasını ve büyük başarı elde etmesini sağlayan *The Prophet* ve *el-'Avâsıf* gibi eserler bu yazarların edebî şahsiyetlerini tanıtan eserlerindendir.

Arap yazarların din ve milliyet bağlamında tutundukları kimlik algısının yaşanan toplumsal olaylarla birlikte değiştiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda, Arap edebiyatının modern dönem seçkin yazarları, Fransız işgalinden sonra "Arap", batıda Mısır tarihi üzerine yapılmış çalışmaları inceledikten sonra "Mısırlı", döneminin fikri uyanışına hizmet ederken Hristiyan olduğu halde İslam kahramanlarını yücelten tarihi romanların yazarı, Orta Doğu'nun kalbinden Amerika'ya göçmüş ve orada devlet adamlarından övgüler alacak kadar iyi eserler vermiş bir düşünür olarak kendi toplumuna ağır eleştiriler yapan kişiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Toplumsal olayların ardından edebiyat eserlerinin ortaya çıkması ve şekillenmesinin gereği olarak 1960'lı yıllardan sonra Arap edebiyatı çalışmalarının kendi rengini almaya başladığı görülmektedir. 19. yüzyılın başından itibaren modern

dönem edebiyat unsurlarında dersini alan yazarlar, Arap dünyasında süregelen çatışmalar, devrimler ve tazeliğini koruyan Filistin meselesinden beslenerek gerçekçi ve bütüncül yaklaşımla eserler meydana getirmişlerdir. Son yıllarda, kadının konumunu ve olması gerektiği yeri sorgulayan metinler, erkek egemen anlatımın tekelinden kurtulup bizzat kadın yazarların kaleminde şekillenen kitaplara taşınmıştır. Arap coğrafyasının farklı bölgelerinden çıkıp sesini sadece kendi dilini konuşan ülkelerle sınırlı kalmayarak tüm dünyaya duyuran şair ve yazarlardan bir kaç şunlardır; Ğassân Kenefânî, Nizâr Kabbânî, Adonîs, Mahmûd Dervîş, 'Abdu'r-Rahman Munîf, Hannâ Mine, Cemâl el-Ğîtânî, Ğâde es-Semmân, Halîm Berekât, Tayyib Sâlih, Necîb el-Keylânî, Nevâl es-Sa'dâvî, vd.

Modern Arap edebiyatı çevirileri bizde 80'lerde Nobel Edebiyat Ödülünü almasıyla dünyada popülerliği artan Necîb Mahfûz ve daha çok dini hikâye ve romanlarıyla adından söz ettiren Necîb el-Keylânî'den ard arda yapılan çevirilerle başlamaktadır. Akademik çevrenin çevirilerinde daha çok modern dönem Arap edebiyatı denince akla gelen Mısır ve meşcer edebiyatına yöneldiği göze çarpmaktadır. Şiir alanında Mahmûd Dervîş, Adonîs, Nizâr Kabbânî gibi Arap dünyasında da sevilen şairlerin çevirileri özellikle 1990'lı yıllarda artmıştır. İdeolojik söylemleri ve kadın sorunlarını dile getirdiği kitaplarıyla ünlenen Nevâl es-Sa'dâvî gibi kadın yazarların eserleri de takip edilerek Türkçeye kazandırılmıştır.

2.1. FAS

Modern dönem Fas edebiyatının ilk eserleri siyasi içerikli makale, hikâye ve romanlardır¹⁵. 1940'lı yıllarda Fas'ta yaşanan siyasi gelişmelerin bir yansıması olarak edebiyatta ağırlığını gösteren his, hüzündür. Milli birliği yaralanmış bir toplumun sesi olan yazarlar, hissettikleri acıları ve geçmişe duydukları özlemleri eserlerine yansıtmışlardır. 'Allâl el-Fâsî (1910-1974), Muhammed B. Hassan el-Vezzân, Saîd Hiccî, Kâsım ez-Zuheyri, 'Abdu'r-Rahman el-Fâsî ve 'Abdu'l-Kerîm Ğallâb gibi yazarlar dönemin sosyal ve siyasi havasını eserlerine taşımışlardır.

1960'lı yıllardan itibaren şiirde serbest ölçü akımı Fas'ta yayılmaya başlamış ama uzun soluklu olmamıştır. Bu bağlamda, 1966 yılında bir grup Faslı yazar tarafından kurulan *el-Enfês Dergisi* 1972 yılında hükümetin emriyle kapatılmıştır.

20. yüzyılın ortalarında Avrupa'dan göçmen olarak gelen Paul Bowles, Tennessee Williams, Brion Gysin, William S. Burroughs ve Jack Kerouac gibi bazı batılı yazarlar, Fas'ın edebiyat damarlarını besleyen kaynaklardan olmuşlardır.

Muhammed Şukrî, Rebî Mubârek, 'Abdu'l-Cebbâr es-Suhaymî, İdrîs el-Hûrî, Hannâse Benûne, Vefâ' el-'Amrânî, 'Abdu'-Latîf el-Lâbî ve Muhammed Zefzâr gibi yazarlar Fas edebiyatının tanınmış yazarlarından bir kaçıdır.

Fas'ın yakın geçmişinde siyasete hakim olan Fransız etkisi edebiyat çalışmalarında da kendini göstermiştir. Özellikle Fransızca, Fas'ta konuşulan Arapçayla yoğun biçimde kaynaşmasıyla birlikte ikinci bir edebiyat dili olarak karşımıza çıkmaktadır. Fransızcanın hakimiyeti Faslı aydınların Fransız kaynaklarından beslenmeleri, Fransa'da eğitim almaları ya da hayatlarını orada idame ettirmeleri ve eserlerini Fransızca olarak yazmalarıyla güçlenmektedir. Dünyaca ünlü çağdaş Fas yazarlarından Tâhir b. Cellûn (d. 1944) bu yazarlardan biridir. Fransa'daki edebi başarısı Goncourt ödülüne layık görülmesiyle taçlandırılmıştır. Yazarın Türkçeye pek çok eseri çevrilmiştir. Bunlardan bazıları, *Tanca'da Sessiz Bir Gün*, *Bay Ahlak'ın Çöküşü*, *Kör Melek*, *Kızıma Irkçılığı Anlatıyorum*, *Hata Gecesi*, *Kutsal Gece*, *Kum Çocuk*, *Yoksullar Hanı*, *Duygular Labirenti* ve *Işığın O Kör Edici Yokluğu*'dur.

Bu bölümde, akademisyen kimlikleriyle ön plana çıkan çağdaş şairler

¹⁵ (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/Literature_of_Morocco, 11.03.2011.

Muhammed Bennîs ve 'Âişe el-Basrî'nin 1990-2008 yılları arasında Türkçeye çevrilen eserleri incelenmiştir.

2.1.1. 'ÂİŞE EL-BASRÎ (1960-...)

Çağdaş Arap kadın şairlerinden biri olan 'Âişe el-Basrî, 1960 yılında Fas'ta doğdu¹⁶. Rabat'ta Arap Edebiyatı alanında eğitim gördüğü 5. Muhammed Üniversitesi'nden 1981 yılında mezun oldu. Master çalışmasını Mahmûd Dervîş'in şiirleri üzerine yaptı. Fransız şiirinden çevirileri yayınlandı. 40 yaşından sonra şiir yazmaya başladı ve bu alanda kısa sürede kendinden söz ettirdi. Şiirleri Fransızca, İspanyolca, İngilizce, Türkçe ve Kataloncaya çevrildi. Yayınlanan şiir kitapları şunlardır; *Erku'l-melâike*, *Şerefe Mutfe'e*, *Leyle Serî'a'l-'Atab*, *Hulvetu't-Tayr*.

2.1.1.1 Şairin Kandili

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Şairin seçme şiirleri kitaplaştırılmıştır.¹⁷

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2006, Digraf Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2006, Digraf Yayınları

Sayfa Adedi: 94 sayfa

Bu eserde, şairin *Akşamlar* kitabından *Gölgenin Hükmü*, *Broşür*, *Barbar Gecede*, *Deniz*, *Paris*, *Gölge*, *Giz*, *Gare Du Nord*, *Kadın Ve Sürrealizm*, *Ölüme Benzeyen Ne*, *Gözyaşı*, *Davet*, *Boş*, *Gecenin Hikâyesi* ve *Değişen*; *Uykusuz Melekler (Erku'l-Melâike)* kitabından *Ben*, *Gitmenin Hevesi*, *Karanlık Bir Köşe*, *Son Denizciler*, *Uykusuz Şair*, *Şair*, *Şetan*, *Rabat*, *Körelten Nurun*, *Bende Aranan*, *Suyun Islaklığı*, *Rakkase*, *Arzu*, *Kalan*, *Suskunluk*, *Anlar*, *Papatya Çiçekleri*, *Bitiş Anı*, *Dul*, *Bana Benzeyecek*, *Ölü Doğa*, *Hayatın Yavaşlığı*, *Son Akşam Yemeği* ve *Kadının Aşkı İçin Öğütler* adlı şiirler yer almaktadır. Son bölümde *Sönen Yangının Yüceliği* kitabından alınan ve oldukça kısa olan şiirler ise *Kaçış*, *Sonbahar*, *Gemi*, *Nar*,

¹⁶(Çevrimiçi) http://ar.wikipedia.org/wiki/عائشة_البصري, 11.03.2011.

¹⁷(Çevrimiçi) <http://www.jehat.com/Jehaat/ar/KhuthAlketab/11-5-10.htm>, 11.03.2011.

Günbatımı, Deniz, Kapı, Ay, Mutluluk, Boşluk, Ayşe, Gönül Çelen, Koku Anılar, Dinlemek, Soru, Ağıt, Anlatır, Suskunluğun Burcu, Özür, Arzu, Demirden Gökyüz, Hiç Kimse, Kabus, Düş ve Gerçek'tir.

2.1.2. MUHAMMED BENNÎS (1948-...)

1948 yılında Fas'ta dünyaya geldi. Üniversite'de edebiyat eğitimi aldı. İlk şiiri 1968 yılında yayınlandı. Şiir divanı 1969 yılında "Mâ Kable'l-Kelâm" adıyla yayınlandı. 1974 yılında Fas'ın kültürel ve edebi hayatı üzerinde önemli bir rol oynayan "es-Sekâfetu'l-Cedîde" adındaki dergiyi kurdu. 1984 yılında Fas Hükümeti tarafından kapatılınca kadar bu dergi yayın hayatını sürdürdü. 1996-2003 yılları arasında "Beytu's-Şi'r fî'l-Mağrib" adlı kurumun başkanlığını yürüttü. 1999 yılında UNESCO, Bennîs'in çağrısı üzerine 21 Mart'ı "Şiir Günü" olarak ilan etti. Şiirleri Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca, Japonca gibi pek çok dile çevrildi. Şair, 1980 yılından beri Rabat'ta akademisyen olarak edebiyat alanında eğitim vermektedir.¹⁸

2.1.2.1. Aşkın Kitabı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Kitâbu'l-Hub

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1992

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2008, Kırmızı Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Kırmızı Yayınları

Sayfa Adedi: 163 sayfa

Aşkın Kitabı, Muhammed Bennîs'e ait 73 adet aşk konulu şiirden oluşan bir kitaptır.

¹⁸ (Çevrimiçi) <http://www.mediterranean.nu/?p=1497>, 13.03. 2011.

1.2. FİLİSTİN

Filistin modern edebiyatının hikâye merkezli bir değerlendirmesi aşağıda sunulmuştur¹⁹.

Rus Edebiyatından yapılan şiir, hikâye ve roman çevirilerinin modern edebiyatın oluşumunda önemli bir yer tuttuğu Filistin’de bu çeviri hareketlerine de öncülük etmiş olan Halîl Beydes’in (ö. 1949) Mesârihü’l-Ezhân (Kahire, 1924) adlı eseri, ilk öykü örnekleri arasındadır. Savaşlar dolayısıyla edebi çalışmaların sürekli kesintiye uğradığı bölgede Necati Sıdkî (ö. 1905) sembollerle dolu iğneleyici bir üslûp taşıyan el-Ehavâtü’l-Hazinât (Mısır, 1953) Abdülhamid Yasin (ö. 1975) akıcı bir üslûba yer yer psikolojik çözümlemelere yer verdiği Ekâsis (Filistin, 1946); Gassân Kenefânî (ö.1972), Mevtu Serîr Rakam 12 (1961) Ardu Burtukalîl-Hazîn (Beyrut, 1963) ve Alemun Leyse Lenâ gibi eserleriyle tanınmaktadır. 1967 yılı, meydana gelen olaylar dolayısıyla Filistin öykücülüğü için de belirleyici bir tarih olmuştur. 1967 öncesi ve sonrası nesiller arasında bir kopukluk bulunduğu gibi bu kopukluğun hem biçim hem içerik bakımından yazdıkları öykülere de yansıdığı görülür. 1967 öncesinin özelliklerini yansıtan Hubzü’l-Âharîn adlı eserinde Mahmud Şukayyir, ezilmiş insanları ve toplumsal ıstırapları dillendirirken ve dış dünyanın bir arada verildiği iç monologu kullanmıştır. Bu tarihten sonraki işgal altındaki Yahya Yahluf, Reşad Ebû Şâver, Halîl Es-Sevâmirî, Muhammed Neffâ, Garîb Askalânî, Süleyman Nâtûr gibi hikâyeciler görülmesine rağmen siyasi sebeplerle bir çok aydının başka ülkelerde yaşamasının da etkisiyle hikâyede bir gelişme olmamıştır. Fakat, İbrahim Ebû Nâb ve Salih Ebû İsbai’n çalışmaları dikkat çekicidir.

Filistin edebiyatının ana karakteri özellikle 1948 sonrası İsrail devletinin kurulmasıyla birlikte işgal ve direniş bağlamında siyasi ve sosyal olaylar merkezinde şekillenmiştir.

¹⁹ Hüseyin Yazıcı, **Çağdaş Arap Öyküleri**, İstanbul, Kaknüs, 1999, s. 14-15.

2.2.1. FEDVÂ TÛKÂN (1917-2003)

İsrail işgaline karşı duruşuyla çağdaş Arap kadın şairleri arasında yerini alan Fedvâ Tûkân, 1917 yılında Filistin'in Nablus kentinde dünyaya geldi. 13 yaşında, hastalığı nedeniyle okuldan ayrıldı ve eğitimini üstlenen ağabeyi şair İbrahim Tûkân'dan (1905-1941) İngilizce öğrendi. 1962-1964 yılları arasında Oxford Üniversitesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı eğitimi aldı. Şiirlerindeki romantik havada İliyyâ Ebû Mâdî²⁰ kadar çevresiyle pek iletişim kurmayan ruh halinin de etkisi vardır. Orta Doğu'nun en tanınmış kadın şairlerinden biri olan Fedvâ Tûkân, 1967 yılından sonra direniş şiirleriyle ön plana çıkmış ve direnişin sembol isimlerinden biri haline gelmiştir. Erkek egemen Arap dünyasında yaşayan kadınların karşılaştığı zorlukları dile getirdiği ilk şiir divanı "Vahdî ma'a'l-Eyyâm" adıyla 1952 yılında yayımlanan şair, İbrahim Tûkân'ın genç yaşta ölümünün ardından "Ehî İbrâhîm" adlı mersiye'yi yazdı. 1980'li yıllarda şiirlerinin İngilizceye çevrilmesiyle uluslararası bir üne kavuştu.²¹ Tûkân, İkinci İntifada sürerken 2003 yılında doğduğu şehirde vefat etti.

2.2.1.1. Kapalı Kapının Önünde

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Emâme'l-Bâbi'l-muğlak

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1967

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2008, Artshop Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Artshop Yayınları

Kitaba adını veren şiir, Ürdün doğumlu akademisyen ve şair Selmâ el-Hadrâ el-Ceyyûsî'ye ithaf edilmiştir.

²⁰ İliyyâ Ebû Mâdî (ö. 1957), Mehcer edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Lübnan doğumlu şair.

²¹ (Çevrimiçi) <http://www.guardian.co.uk/news/2003/dec/15/guardianobituaries.israel>, 13.03. 2011.

2.2.2. HANNÂN²² 'AVVÂD (1951-...)

1951 yılında Kudüs'te doğan şair, Arap Edebiyatı öğrenimi gördüğü Beyrut Üniversitesi'nden 1974 yılında mezun oldu. 1975-1977 yılları arasında Kudüs'te modern edebiyat üzerine master çalışması yaptı. Kanada'da bulunan McGill Üniversitesi'nde "Ğassân Kenefânî"²³'nin Çalışmalarında Kadın İmajı" konulu doktorasını tamamladı.²⁴ Filistin konusunda aktif çalışmalar yürüten ve çeşitli konferanslara katılan şair, 1988 yılında açtığı Barış ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadın Derneği'nin Filistin Şubesi başkanı olarak çalışmaktadır. Filistin PEN başkanlığını da yürüten şairin eserlerinden bazıları *Min Demî Ektubu*, *Ehtertu'l-Hatar*, *el-Fâris Yezifu ile'l-vatan* ve *el-Mer'e fi'ş-şî'r'il-Filistîniyyi*'dir.

2.2.2.1. Filistin Senin İçin

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2003, Evrensel Basım Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003, Evrensel Basım Yayınları

Şair Hannân 'Avvâd'ın Filistin meselesi, mücadele ve vatan sevgisi gibi konuları işlediği bu kitapta *Arzular*, *Sizler*, *Kıyıların Sözü*, *Sevginin Bayrağı*, *Arzu ve Tahrik*, *Athılar Zafere Ulaştığında*, *Ey el Aksa Meydanı İzimi Gizle*, *Leylağın Vatanı*, *Düşlere Yolculuk*, *Mucizelerle*, *Tanıkların Şaşkın Sözleri Filistin Toprağı Üstünde*, *Fedailerin Doğuşu*, *Anıları Anmak*, *Hayatın Şarkıları*, *Leylak Atlar Ve Baharın Gözleri*, *Yüzleşme*, *Unutacağız*, *Gözyaşları*, *Anmak*, *Memlekette Tükenişimiz Nasıl Başladı*, *Yangının Yolu*, *Vatanımla Aşkımı Sürekli Kıldım*, *Filistin Her Şey*, *Yaranın Üstüne Yazılı*, *Toprak Gününde*, *Filistin Savaşçılarının Mücadelesi "Barikat"*, *Halk Savaşçılarından Oluşan Sur* " Ey Filistin Savaşçıları Hoşgeldiniz", *Kan Ve Gözyaşlarıyla Yazarız*, *Kuşatılan...Denize Ağıt*, *Beklenen Armağan Geri Döner mi* ve *Dolunay Ve Ölen Bu Aydınlık* " Sana Gönderildi" adlı şiirler yer almaktadır.

²² Bazı kaynaklarda "Hanan" olarak geçmektedir.

²³ Ğassân Kenefânî (d. 1936- ö. 1972) , Filistinli gazeteci ve yazar.

²⁴ (Çevrimiçi) http://www.falestiny.com/writer_cv/237, 11.03.2011.

2.2.3. MAHMÛD DERVÎŞ (1941-2008)

Asıl adı Mahmûd Selîm Dervîş olan yazar 1941 yılında el-Berve köyünde dünyaya geldi. 1948 yılında binlerce aileyle birlikte Lübnan'a göç etmek zorunda kaldı. Bir yıl sonra aile tekrar Filistin'e döndü fakat köyleri işgal edildiğinden Deyru'l-Esed köyüne yerleşirler. İlköğrenimine burada başlayan Dervîş, lise döneminde yazdığı şiirlerle dikkatleri üstüne çekmeyi başarır. 1970 yılında üniversite eğitimi için Moskova'ya gider ve burada bir yıl kaldıktan sonra Kahire'ye geçer. 1972 yılında Beyrut'ta Filistin Kurtuluş Örgütü'ne (FKÖ) katılır. 1987'de Filistin yönetimine seçilen Dervîş, 1993 yılında Oslo Antlaşması'na karşı çıkarak FKÖ'den ayrılır. 1996 yılında Ramallah'a yerleşen şair, 2008 yılında ABD'de geçirdiği bir kalp ameliyatı sonrasında vefat eder. Nazım Hikmet Şiir Ödülü ve Lenin Barış Ödülü gibi uluslararası alanda pek çok ödüle layık görülen şairin eserlerinden bazıları şunlardır: *Evrâku'z-Zeytûn, Asâfir bilâ Ecniha, Medîhu'z-Zillî'l-'âlî*.

2.2.3.1. Beyrut Kasidesi Gölgeyi Yüksekten Övmek

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Kasîde Beyrût

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1982

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 1995, İyi Şeyler Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003, Alkım Yayınları

Diğer Baskı: Aynı kitap, 2003 yılında Alkım Yayınları tarafından 120 sayfa olarak basılmıştır.

Bu kitap, Mahmûd Dervîş'in 1982 yılında Sabra Şatila Katliamı sonrasında kaleme aldığı kasidenin çevirisidir. Şair, sözkonusu kasideyle Lenin Barış Ödülü'ne layık görülmüştür.

2.2.3.2. Mavi Bir Gün

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir seçkisi

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2003, Dünya Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003, Dünya Yayınları

Sayfa Adedi: 94 sayfa

Bu kitabın giriş bölümünde yer alan şiirler şunlardır: *Düğünler, Sonrası Olmayacak, Ahmed el-Zatar, Kum Kasidesi, Ekmek Kasidesi, Toprak Kasidesi, Yeşile Marş, Yatağını Koynunda Taşıyan, Uyuyan Bahçe.*

“Durumlar ve Mevsimler” başlığı altında yayınlanan şiirler ise şunlardır: *Bırakılan Ağacın Söyledikleri, Saat Bir Treni, Son Akşam, Mavi Bir Gün, Denizin Çoğulunda Yalnız Durum, Son Sahil.*

2.2.3.3. Mahmûd Dervîş

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir seçkisi

Çevirmen: Lütfullah Bender

İlk Basım Bilgisi: 2002, Gendaş Kültür Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Gendaş Kültür Yayınları

Sayfa Adedi: 62 sayfa

Bu şiir seçkisi, Mahmûd Dervîş'in en ünlü şiirlerinden biri olan *Kimlik Kartı*²⁵ ile başlar. Bu şiiri sırasıyla *Ribat, Mesaj, Sürgünden Mektuplar, Bir Yiğit Türküsü, Gezgin Gitarist, Ayak Sesleri, Öfke ve Üzüncü, Kırbaç ve Ses, Lorca, Yine, Uyuyan Park, Pasaport, Ölümü Seviyorlar Benim, Doğur Beni...Doğur ki Bileyim, Zorlar Bizi Yeryüzü; Buradayız, Şuracıkta, Yolcuyuz Biz de, Yürüyenler Eğreti Sözler Arasında* adıyla çevrilen şiirleri izler.

²⁵ Bu şiirin diğer çevirisi için bkz. Rahmi Er, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2004, s. 123-124.

2.2.3.4. Unutulanı Anmak

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Zâkira li'l-Nisyân

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1987

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Anlatı

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2002, Avesta Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Avesta Yayınları

Sayfa Adedi: 158 sayfa

2.2.3.5. Biz Kaybettik Aşk da Kazanmadı

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir Seçkisi

Çevirmen: Lütfullah Göktaş

İlk Basım Bilgisi: 2008, Kitabevi Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Kitabevi Yayınları

Sayfa Adedi: 157 sayfa

Bu seçki, *Zeytin Yaprakları (Evrâku'z-Zeytûn)* adlı kitaptan *Sürgünden Mektup, Söz, Ribat, Hüzün ve Öfke, Kimlik Kartı; Filistin'den Bir Aşık'tan ('Âşık min Filistîn) Ses ve Kırbaç, Marş; Celîle'de Ölüyor Kuşlar'dan (el-'Asâfiru Temûtu fi'l-Celîl) Celîle'de Ölüyor Kuşlar ve Yüzellibirinci Mezmur; Uykusundan Uyanıyor Sevgili'den (Habîbetî Tenhedu min Nevmihâ) Bir Filistinli Yaranın Güncesi; Severim Ya da Sevmem Seni'den (Uhibbuki Ev Lâ Uhibbuki) Gezgin Gitarist, Yine ve Gecenin Ayak Sesleri; Düğünler'den ('A'râs) Düğünler ve Uyuyan Bahçe; Güller Daha Az'dan (Verdun Ekal) Sıkıştırır Bizi Yeryüzü, İnsanlar Gibi Yolcuyuz Biz de, Atina Havalimanı, Başka Barbarlar Gelecek, Ölümü Seviyorlar Benim, Doğur Beni... Doğur ki Bileyim, Buradayız Şuracıkta, Ben Yusuf'um Babacığım ve Biz Kaybettik Aşk da Kazanmadı ile Yürüyenler Eğreti Sözler Arasında ('Âbirûne fî Kelâmin Âhir) adlı şiirlerden oluşmaktadır.*

1.3. IRAK

Irak'ta²⁶ modern edebi öykü çalışmalarına dair değerlendirme aşağıda sunulmuştur.

Önce Mısır ve Lübnan, daha sonra batı tesirinin görüldüğü öykünün geçmişi 1908'e kadar gitse de modern edebi öykünün ölçülerine sahip eserler, 1930 neslinin kaleminden çıkmıştır. Aralarında et-Talâi (1929) adlı eseriyle Mahmud Ahmed es-Seyyid (1901-1937) el-Hasedu'l-Evvel (1930) ile Enver Şâûl, Azametü'n-Fâriğa ile Zünnûn Eyyûb (1908-...), Usret Umm Mîhâil ve Hâirûn ile çabaları yadsınamayacak olan Abdulhak Fâzıl Ahrâr ve Abîd ile Şâlûm Dervîş gibi isimlerin bulunduğu bu ilk kuşak yabancı boyunduruğundan kurtulmak, fakirlik, hastalık ve bilgisizlikle mücadele gibi temaları işlemiştir. Modern Irak öyküsünün doğuşunda önemli bir payı olan Cafer el-Halîlî (1904-...) doğrusu çok çaba sarfetmesine rağmen alışla gelmiş kalıpların dışına çıkamamıştır. 1940'lı yıllarda fazla bir ilerlemenin görülmeyeceği Irak'ta 1950'li yıllarda sosyal, düşünsel ve edebi açıdan önemli atılımlar kaydedilmiş daha önceki sınırların dışına çıkan Abdulmecid Lütfî Hems Mübhem ile Fuad Tekerli, Nezzâr Selîm, Şâkir Husbâk (1930-...) Hasîdu'r-Rahâ (Bağdad, 1954) ile Gâib Ta'me Fermân, Mucrimûn Tayyibûn ile Mehdî Îsâ es-Sakr, Abdullah Niyazî ve Neşîdu'l-Ard ile Abdulmelik Nuri gibi isimler öykü tekniğini geliştirmişlerdir. Bu dönemde adı geçen yazarların, monologun ön plana çıkarıldığı sosyolojik hikâyelere eğildikleri dikkati çekmektedir. Öte yandan bu dönemde yazarlar arasında kültürel açıdan da bir ilerlemenin kaydedildiği ve hikâyelerde milliyetçi fikirlerin yavaş yavaş kendini hissettirmeye başladığı gözlenmektedir. 1958'de siyasi atmosferden olumsuz yönde etkilenen öyküde 1965'den sonra önceki çalışmalardan kopuk ve düşük tempolu bir hareketlenme yaşanmıştır. Buna rağmen, Adil Kâmil, Musa Krîdî, Yahya Cevâd, Bâsim Hammûdî Şevâri Zerkâ (1976) ile Münir Abdülemîr ve Hamâmu's-Sa'âde (1964) ile Hedayr Abdülemîr gibi genç hikâyeciler kayda değer yazarlar olarak görülmektedir.

1960'lar ve 70'lerden itibaren siyasi gelişmelerin baş aktörleri olan Baas Partisi

²⁶ Hüseyin Yazıcı, **Çağdaş Arap Öyküleri**, s. 13-14.

ve iktidarı tek başına uzun yıllar elinde tutan Saddam Hüseyin döneminin (1979-2003) etkisiyle oluşan genel siyasi hava Irak'ta son dönemde yazılan edebi eserlere yansımıştır. Siyasi merkezden kurtulamayan şiir çoğunlukla iktidar yanlısı övgü şiirleri olmuştur.²⁷

2.3.1. NÂZİK EL-MELÂİKE (1923-2007)²⁸

1923 yılında Bağdat'ta doğan Nâzik el-Melâike günümüz Arap dünyasının en tanınmış kadın şairlerinden biridir. Bağdat Üniversitesi'nde Arap edebiyatı eğitimi aldıktan sonra Princeton'da İngiliz edebiyatı üzerine incelemelerde bulundu. Arap şiirinin anlam bakımından geride kalmasına neden olan geleneksel yapısından kurtulması gerektiğini savunan şair Serbest Şiir hareketinin öncüsü olmuştur. İlk şiir koleksiyonu 1947 yılında yayınlandı. Aynı yıl meydana gelen kolera salgınının ardından *Kolera* adlı şiiri yazdı. 2007 yılında vefat etti.

2.3.1.1. Rüyadan Çağrılmak

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir seçkisi

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 1996, İyi Şeyler Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1996, İyi Şeyler Yayınları

Sayfa Adedi: 55 sayfa

Bu şiir kitabında bulunan seçme şiirler şunlardır: *Çocukluk Çağı, Kamp, Elleri Arasında Tanrının, Rüyamda Kırıldı Kırılacak Gelecek, Sevgi Şehri, Noel Akşamı, Gerçeği Düşünmek, Ölü Kalp, Bir Yıl Sonra, İnatla Döneriz Geçmişe, Ölü Kökler, Sabırlı Bir Gün Bitimi, Derin Yara, Bütün Gölgelede, Son Merdiven, Islatır Geçmiş ve Geleceği, İkinci Şahıs, Öfkeyle Gelen, Göç, Uzaklaşan, Varmak, Saatler, Hırsızlık, Parçalanmış Kerkenez Kuşu, Çocuğuma Şarkılar.*

²⁷ Daha geniş bilgi için bkz. Pınar H. Muhammad Ali, “İşgal Sonrası Irak Şiiri”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2006.

²⁸ (Çevrimiçi) http://ar.wikipedia.org/wiki/نازك_الملائكة, 10.03.2011.

2.4. LÜBNAN

Lübnan modern edebiyatında öykünün yeri üzerine bir değerlendirme aşağıda sunulmuştur.²⁹

Birinci Dünya Savaşı'na kadar Beyrut, Orta Doğu'da kültürel faaliyetlerin merkeziydi. Lübnan modern edebî türleri tanıma bakımından diğerlerine kıyasla Arap ülkeleri arasında en önde buluna iki ülkeden birisidir. Süheyl İdris (1925-...) Araplar'da modern öykü tarzının ilk olarak Lübnanlı yazarlar kanalıyla Mısır ve Arap Mehcer Edebiyatı'nın (Arap Göç Edebiyatı) doğduğu Amerika'da geliştirildiğini ileri sürmektedir. Bu arada kendisinin bu türdeki çalışmalarının önemi yadsınamaz. Öyküyle romandan önce tanışan Lübnan'da başlangıçta eleştirel bir şekilde ele alınan tür, her ne kadar çok erken bir dönemde ele alınmışsa da asıl gelişimini İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşadı.

Mehcer Edebiyatı'nın önde gelen temsilcilerinden olan Cibrân Halîl Cibrân'ın (1883-1931) Araisu'l-Murûc (1906) ve el-Ervâhu'l-Mutemerride (1908) adlı eserinde toplumda cereyan eden kötülüklerden korunmak için doğaya sığınma ve romantizm görülmektedir. Canlı, alaycı ve iğneleyici üslûbuyla beğeni kazanan Cibrân'ın öykülerinde Yeni Dünya olarak adlandırılan çevrenin etkisi, eski ve yeni, geri kalmışlık ve çağdaşlık çatışmaları olarak kendini gösterir.

Lübnan ve diğer Arap ülkelerinde önemli bir yeri bulunan Mârûn Abbûd (1886-1962) Akzâm ve Cebâbira (1948), Ehâdisu'l-Karye (1956) Vücûh ve Hikayât (1962) Lübnan köylerindeki hayatın canlı bir betimlemesini yapar. Aynı zmaanda Lübnan'ın gelenek ve göreneklerine canlı bir dille ifade eden Halîl Takiyuddin (1906-1987); olayları çözümleyişi ve betimleme gücünün mükemmelliğiyle tanınan Tevfik Yusuf el-Avvâd (1918-1989) yazdığı eserleriyle okuyucuların büyük ilgisini çeken Saîd Takıyyuddîn (1960-...) ve Leylâ Ba'albekkî (1936-...) burada zikredilmesi gereken şahsiyetler arasındadır. Daha çok Rus edebiyatçılarının etkisinde kalan Mîhâîl Nu'ayme (1888-1988) Araplar'ın Maupassant'ı olarak adlandırılmıştır. Savtu'l-Âlem

²⁹ Hüseyin Yazıcı, *Çağdaş Arap Öyküleri*, s. 10-12.

(1948), *en-Nûr ve'd-Dicûr* (1950) gibi eserlerine serpiştirilmiş olan öykülerinde yaşadığı ve etrafında gördüğü realizmin ağır bastığı bir üslûpla ele almış, yer yer de derin psikolojik çözümlemeler yapmıştır. Mehcer Edebiyatı'nın temsilcilerinden olan Nu'ayme'nin öykülerinde işlediği temaların en önemlileri vatandan göç ve bu göçün ıstırap ve felaketlerinin insan ruhunda ortaya çıkardığı çatışmadır. Onun, *Kâne Mâ Kâne* (1927) adlı eserinde yer alan *el-Akir* (1915) öyküsünü Arap edebiyatının ilk modern öyküsü kabul edenler de vardır. Diğer taraftan yine Nu'ayme'nin *Senetüha'l-Cedîde'sini* (1914) modern Arap edebiyatının ilk öyküsü sayanları da bulmaktayız. Bu arada onun *Ekâbir* (Beyrut, 1956) adlı hikâyesi de hem teklik hem de işlediği konular bakımından anımsatılmalıdır.

Mehcer Edebiyatı'nın bu türde Cibrân Halîl Cibrân ve Mîhâîl Nu'ayme'den başka Emin Fâris er-Reyhânî (1876-1940), İlyas Kunsul (1914-1981) ve Hikayât-u Mehcer adlı fotografik; ancak mizahî eserleriyle dikkati çeken Abdulmesih el-Haddâd (1890-1964) gibi temsilcileri bulunmaktadır.

2.4.1. CORCÎ ZEYDÂN (1861-1914)³⁰

Corcî Zeydân, 1861 yılında Beyrut'ta Hristiyan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. 1881 yılında başladığı tıp eğitimi, kolejden uzaklaştırılmasıyla yarıda kaldı. Bunun üzerine Kahire'de tıp eğitimine tekrar başladıysa da maddi imkansızlıklar nedeniyle bırakmak zorunda kaldı. Corcî Zeydân, Arap dünyasında kültürel bir uyanış sağlamak amacıyla Batı edebiyatından çeviri eserler yayınlamıştır. Eğlendirici ve eğitici nitelikte kaleme aldığı çok sayıda tarihi romanın yanı sıra *Târihu't-Temedduni'l-İslâmî* adlı eseriyle de tanınır. 1892 yılında "el-Hilâl" adında aylık bir dergi çıkarmaya başladı. Zeydan, 1914 yılında Kahire'de vefat etmiştir.

2.4.1.1 'Abbâse

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-'Abbâse Uhtu'r-Reşîd

Çeviri Yapılan Dil: Arapçadan Osmanlıcaya³¹

³⁰ Daha fazla bilgi için bkz: Ömer Rıza Kehhâle, **Mu'cemu'l-Muellifin**, C. I, Dimaşk, 1957, s. 481; Muharrem Çelebi, "Corcî Zeydân", **DİA**, C. VIII, İstanbul, 1993, s. 69-71.

Tür: Roman

Çevirmen: Hasan Bedreddin

Yayına Hazırlayan: Mehmet Fatsa

İlk Basım Bilgisi: 2001, Akademya Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2001, Akademya Yayınları

Sayfa Adedi: 248 sayfa

Yapılan Diğer Çeviriler: 2003 yılında Bilge Yayınları tarafından Ahmet Almaz'ın çevirisiyle *Abbase Sultan* adıyla 222 sayfa halinde basılmıştır.

Bu eser, Abbasi Halifesi Harun Reşid'in kız kardeşi Abbâse Sultan'ın hayatını konu alan tarihi bir romandır. Halife, sohbetinden ve arkadaşlığından zevk aldığı veziri Cafer ile yanından ayırmak istemediği, zeki, hazır cevap kızkardeşi Abbâse'yi aynı ortamda bir araya getirebilmeyi ister. Böylece her ikisinin de muhabbetinden mahrum kalmamak için onları evlendirmeyi planlar. Romanda bu evlilik planı ve sonrasında yaşanan siyasi olaylar işlenmektedir.

2.4.1.2. Fergana Güzeli Cihan Hatun

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: 'Arûs Ferğâna

Çeviri Yapılan Dil: Arapçadan Osmanlıcaya

Tür: Roman

Çevirmen: Zeki Megamiz

Yayına Hazırlayan: Dursun Gürlek

İlk Basım Bilgisi: 2002, Nesil Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Nesil Yayınları

Sayfa Adedi: 311 sayfa

Bu eser, Abbasi Halifesi Mu'tasım dönemi, Türklerin Arap tarihindeki önemi ile İran ve Bizans saldırılarını anlatan tarihî bir romandır. Eserde, ana kahraman Cihan Hatun ile Türk komutan Aydoğdu arasındaki aşk işlenmektedir.

³¹ Çeviride esas alınan eser, Hasan Bedreddin'in **Abbâse** adlı Arapçadan Osmanlıcaya yaptığı çevirisinin 1920 yılında İstanbul'da Orhaniye Matbaası tarafından yapılan baskısıdır.

2.4.1.3. Selahaddin Eyyubi ve Haşhaşiler (İsmaililer)

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Salâhaddînu'l-Eyyûbî

Çeviri Yapılan Dil: Arapçadan Osmanlıcaya

Çevirmen: Zeki Megamiz

Tür: Tarihi Roman

Yayına Hazırlayan: Ahmet Cemil

İlk Basım Bilgisi: 2002, Milenyum Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Milenyum Yayınları

Sayfa Adedi: 407 sayfa

Bu eser, Selâhaddin Eyyûbî ve komutanlarının doğunun başına bela olan Haşhaşilere karşı yaptıkları mücadeleyi ve kahramanlıkları anlatan tarihi bir romandır.

2.4.1.4. 17 Ramazan Suikastı (Hz. Ali'nin Öldürülmesi)

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: 17 Ramadan

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Necati Avcı-Ahmet Almaz

İlk Basım Bilgisi: 2003, Bilge Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003, Bilge Yayınları

Sayfa Adedi: 212 sayfa

İslam tarihinde Sünni, Şii, Harici gruplar arasında meydana gelen çekişme, hakem olayı ve Hz. Ali'nin öldürülmesi gibi tarihi olayları anlatan bir romandır. Eser, İslamın yayıldığı ilk dönemde günlük yaşama dair bilgiler vermektedir.³²

2.4.1.5. Kureyş Bâkiresi

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: □Azrâ' Kureyş

³² Eserin diğer çevirisi için bkz. Corci Zeydan, **17 Ramazan ve Ötesi**, Çev. M. Müftüoğlu, Ankara, Müftüoğlu, 1968.

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Çevirmen: Selami Münir Yurdatap

İlk Basım Bilgisi: 2006, Elips Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2006, Elips Yayınları

Sayfa Adedi: 381 sayfa

Bu tarihi romanda Hz. Osman'ın halifeliğinin son dönemi ile Hz. Ali'nin halifelğe getirilişı sırasında yaşanan siyasi olaylar romanın kahramanı olan Esmâ adlı genç bir kızın gözünden anlatılmaktadır.

2.4.1.6. Ebu Müslim Horosani'nin İntikamı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Ebû Muslimi'l-Horosânî

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Selami Münir Yurdatap

İlk Basım Bilgisi: 2008, Elips Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Elips Yayınları

Sayfa Adedi: 298 sayfa

Bu eser, Halife Mansur tarafından M. 755 yılında öldürtülen Ebû Muslim Horosani ve Abbasi Halifesi Harun Reşid'in veziri Cafer'in intikamlarının alınışını konu alan tarihi bir romandır. Horosani'nin ölümünün ardından onun intikamını almayı amaç edinen, siyasi ve dini bağlantıları olan gizli bir örgüt kurulmuş ve bu örgüt saraya sızmıştır. Etrafında olan bitenden habersiz olan Halife Harun Reşid'in oğullarının iktidar mücadelesi ve yaşanan diğer siyasi gelişmeler Behzad ve Meymune adlı iki gencin aşkı çerçevesinde anlatılmıştır³³.

³³ Bu eserin diğer çevirisi için bkz. Corci Zeydan, **Ebû Müslim Horasanî**, Çev, Zeki Mugamiz, Yay. Haz. Halit Fesih Kalkan, İstanbul, Milenyum, 2010.

2.4.2. CİBRÂN HALÎL CİBRÂN (1883-1931)³⁴

1883 yılında Lübnan'da Bişerrî köyünde dünyaya geldi. 1895 yılında annesi ve kardeşleriyle birlikte Amerika'nın Boston şehrine göç etti ve bir okula kaydoldu. Burada resime karşı yeteneği olduğu öğretmen tarafından farkedildi. 1897 ve 1898 yıllarında Lübnan'a dönen Cibrân, el-Hikme Okulu'nda öğrenime başladı. Beyrut'ta klasik ve modern Arap edebiyatı eğitimi aldı. 1899 yılında Boston'a tekrar dönen yazar, Lübnan'da aşık olduğu bir kız için *el-Ecnihatu'l-mutekessira* adlı biyografik bir çalışma olarak da değerlendirilen romanını yazdı. 1901 yılında Fransa'ya, 1902 yılında Lübnan'a giden yazar, kardeşlerinin ve annesinin peşpeşe ölümleriyle sarsıldı. Sanat hayatını çok yönlü devam ettiren Cibrân resimlerini önce Fred Holland Day'ın, daha sonra yakın dostu olarak da anılan Mary Haskell'in himayesinde sergilemeye başladı. 1908 yılında tekrar gittiği Fransa'da Lübnan'dan arkadaşı Yusuf el-Huveyyik ile karşılaştı ve çalışmalarına onunla birlikte devam etti. Paris'te tanıştığı ünlü heykeltıraş Auguste Rodin onun sanat hayatı üzerine önemli izler bıraktı. 1910 yılında Mehcer Edebiyatı'nın ünlü isimlerinden Emîn er-Reyhâni ile tanıştı ve on yıl sonra Kalem Birliği'nin başına geçti. Uzun yıllar süren siroz ve tüberküloz hastalıklarıyla mücadelesinin ardından 1931 yılında New York'ta vefat etti. Mehcer Edebiyatı'nın önemli isimlerinden biri olan Cibrân, hem Arapça hem İngilizce eserler kaleme aldı. Eserlerinden bazıları şunlardır: *el-Ervâhu'l-mutemerride*, *Dem'a ve'btisâme*, *el-'Avâsıf*, *el-Mevâkib*, *Reml ve Zebed* (Sand and Foam), *Spirit Rebellious*, *The Earth Gods*.

2.4.2.1. Sözler

Orijinal Dili: İngilizce

Kitabın Orijinal Adı: The Voice of The Master

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1963

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Felsefî Metin

Çevirmen: Aytunç Altındal

³⁴ Daha fazla bilgi için bkz: Ömer Rıza Kehhâle, *a.g.e.*, C. I, Dımaşk, 1957, s. 472; Hayreddîn ez-Ziriklî, *el-A'lâm Kamûs Terâcim li Eşher er-Ricâl ve'n-Nisâ' mine'l-'Arab ve'l-Musteşrikîn*, C. II, Beyrut, 2002, s. 110; Hüseyin Yazıcı, *Göç Edebiyatı*, İstanbul, Kaknüs, 2002, s. 119-151.

İlk Basım Bilgisi: 1998, Anahtar Kitap Yayınları³⁵

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1998, Anahtar Kitaplar Yayınları

Sayfa Adedi: 100 sayfa

Sözler adlı kitap, Cibrân'ın bir bilgenin ağzından hayat, ölüm, akıl ve bilgi gibi konularda yazdığı ve iki bölümden oluşan felsefî metinleri içermektedir. Birinci bölüm, *Bilge ve Öğrencisi* başlığı altında toplanan iki metinden oluşmaktadır. Bilge'nin, öğrencisi el-Muhtada ile karşılaşması ve ona felsefî öğretiler barındıran hikâyesini anlattığı *Bilge'nin Venedik'e Yaptığı Gezi* ve Bilge'nin öğrencisiyle yaptığı son konuşmadan sonra kısa bir süre içinde hastalanıp ölmesiyle birlikte el-Muhtada'nın düşünce dünyasında şekillenen kavramlar üzerine yaptığı iç monologlardan oluşan *Bilge'nin Ölümü*'dür. İkinci bölümde ise *Yaşam Üzerine, Tüze Kurbanları Üzerine, Düşünceler ve Tasarımlar, İlk Görüş, İlk Öpüş, Evlilik Üzerine, İnsan'ın Yüceliği Üzerine, Akıl ve Bilgi Üzerine, Müzik Üzerine, İlim Üzerine, Sevgi ve Eşitlik Üzerine, Bilge'nin Diğer Değişleri, Dinleyen, Sevgi ve Genç, İlim ve Ben, İki Kent, Doğa ve İnsan, Gözkamaştırmacı, Genç ve Umut ve Yeniden Doğuş* başlıkları altında *Bilge'nin Sözleri*'ni içeren metinler yer almaktadır.

2.4.2.2. İnsanoğlu İsa

Orijinal Dili: İngilizce

Kitabın Orijinal Adı: Jesus The Son of Man

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1928

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Din ve Felsefe

Çevirmen: Deniz Carey

İlk Basım Bilgisi: 1993, Anahtar Kitap Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, II. Baskı, Anahtar Kitap Yayınları

Sayfa Adedi: 288 sayfa

Bu eser, Cibrân'ın zaman ve mekan kavramlarının üstüne çıkıp beslendikleri kültür ve zihni algının birbirinden farklı olduğu anlaşılan insanların kimliklerine bürünerek Hz. İsa'yı anlattığı metinleri içeren bir kitaptır. Söz konusu kişiler, kitaptaki

³⁵ Anahtar Kitap Yayınları cep boy olarak bastığı tüm Cibrân kitaplarında yazarın resimlerine de yer vermiştir.

bölümlendirmelere de yansımıştır; *Zebedi Oğlu Yakup, Meryem'in Anası Anna, Sur'lu Hatip Asaf, Mecdell'li Meryem, Yunanlı Eczacı Filemon, Petrus Denilen Simun, Başkahin Kayafa, Hirodes'in Kahyasının Karısı Yoanna, Kanalı Gelin Rafza, Şamda Persli Bir Filozof, İzleyicilerden Biri-Davut, Luka, Matta Dağdaki Vaaz, Zebedi Oğlu Yuhanna, Kapenraum'da Genç Bir Kahin, Nasıra Civarından Zengin Bir Levili, Güney Lübnan'da Bir Çoban, Vaftizci Yahya Şakirtlerinden Birine, Arimatyalı Yusuf, Natanyel, Antakyalı Saba, Salome Bir Kadın Dostuna, Rahel Bir Kadın Şakirt, Betronyalı Kleyopas, Gadaralı Naaman İstefan'ın Bir Arkadaşı, Tomas, Mantıkçı Elmadam, Meryem'lerden Biri, Bir Yunanlı Ozan Romanus, Şakirdi Levi, Galile'de Bir Dul, İsa'nın Kuzeni Yahuda, Çölden Gelen Adam, Petrus, Babilli Gökbilimci Melaike, Bir Filozof, Uriya Nasıralı Bir Yaşlı Adam, Ozan Nikodim Sanhedrin'deki Yaşlıların En Genci, Aramatyalı Yusuf On Yıl Sonra, Beyrutlu Yorgi, Mecdelli Meryem, Nasıralı Yotam Bir Romalıya, Erihalı Efraim, Surlu Bir Tüccar Barka, Fumya Sayda'daki Önde Gelen Din Kadını Diğer Din Kadınlarına, Yazıcı Benyamin, Zakay, Yonatan, Beytsaydalı Hanna- Yıl 73, Kudüs'te Bir Hukukçu-Manaşe, Sezariyeli Yeftah, Sevgili Öğrencisi Yuhanna Yaşlılığında, Pompeyli Mannus'tan Bir Yunanlıya, Pontus Pilatus, Efesli Bartalmay, Matta, Andrey, Bir Zengin Adam, Yuhanna Patmos'da, Petrus, Kudüs'te Bir Ayakkabı Tamircisi, Meryem'in Komşusu Nasıralı Suzan, Yustus Denilen Yusuf, Filipus, Yemenli Birbara, Pilatus'un Karısı Romalı Bir Hanıma, Yahuda'nın Kusdüs'ü Dışındaki Adam, Deli Denen Yaşlı Çoban Sarkis, Başkahin Hanna, Meryem'in Komşularından Bir Kadın, Hancı Cüsseli Ahaz, Barabas İsa'nın Son Sözleri, Klavdiyus Bir Romalı Asker, Rab'bin Kardeşi Yakup Son Yemek, Kireneli Simun, Yahuda'nın Annesi Siborya, Biblos'taki Kadın Bir Ağıt, Mecdelli Meryem Otuz Yıl Sonra ve Ondokuz Yüzyıl Sonra Bir Lübnanlı.*

2.4.2.3. Ermişin Bahçesi

Orijinal Dili: İngilizce

Kitabın Orijinal Adı: The Garden of The Prophet

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1933

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Din ve Felsefe

Çevirmen: R. Tanju Sirmen

İlk Basım Bilgisi: 1989, Altın Anahtar Kitabevi (1993, Anahtar Kitaplar Yayınları)

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003, Altın Kitaplar Yayınları (Yeni Basım)

Sayfa Adedi: 90 sayfa

Yapılan Diğer Çeviriler: 2008 yılında Parşömen Yayıncılık tarafından Kahraman Türel'in çevirisiyle *Ermişin Bahçesi & Yeryüzü Tanrıları* adıyla yayınlanmıştır. *Ermişin Bahçesi* adlı bölüm 33 sayfadan oluşmaktadır.

Yazarın ölümünden sonra yayınlanan *Ermişin Bahçesi, en-Nebî* (Ermiş) adlı kitabının devamı olarak yazılmıştır. Bu kitapta, Cibrân'ın el-Mustafa ile kahramanlaştırdığı felsefi bir hikâye eşliğinde yazdığı hikmetli sözleri yer almaktadır. el-Mustafa, 12 yıl Orphales'te kaldıktan sonra gemiyle memleketine döner. Kıyıya yaklaşırken gemicilerle yaşam hakkında felsefi konuşmalar yapar. Limanda onu bekleyenler arasında kardeşi gibi sevdiği Kerime de vardır. el-Mustafa bir an önce anne ve babasına ait bahçeye gitmek ister fakat onu memleketine getiren ve hikmetli sözlerinden daha fazla faydalanmak isteyen geminin kaptanı ve gemicilerin gönlü buna pek razı değildir. Bahçesine ulaşan el-Mustafa orada kırk gün kırk gece yalnız kalır. Kırkıncı günden sonra bahçesinin kapısını insanlara açar. İlk olarak bahçeye üç gemici, üç çocukluk arkadaşı ve üç tapınak görevlisi gelir. Bilge bu dokuz müridiyle sohbetler yapar, onların sorularına cevaplar verir. el-Mustafa bazen bahçesinden dışarı çıkar ve halkla beraber olur. Bahçesine zaman zaman başka konuklar da gelir. Bilgenin sohbetlerinden yararlanmak üzere gelenler arasında Kerime de vardır.

2.4.2.4. Ermiş

Orijinal Dili: İngilizce

Kitabın Orijinal Adı: The Prophet

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1923

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Din ve Felsefe

Çevirmen: Aytunç Altındal

İlk Basım Bilgisi: 1994, Anahtar Kitap Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2006 (IV. Baskı), Anahtar Kitap Yayınları

Sayfa Adedi: 121 sayfa

Yapılan Diğer Çeviriler:

1) 2002 yılında Kaknüs Yayınları tarafından İlyas Aslan'ın çevirisiyle *Ermîş* adıyla 122 sayfa halinde basılmıştır.

2) 2008 yılında Parşömen Yayınları tarafından Kahraman Türel'in çevirisiyle *Ermîş & Gezgin* adıyla basılmıştır. *Ermîş* adlı bölüm 76 sayfadan oluşmaktadır.

Bu eser, Cibrân'ın Orphales adını verdiği bir yerde el-Mustafa ile kahramanlaştırdığı felsefi bir hikâye eşliğinde yazdığı, hayatın farklı alanlarına dair hikmetli sözleri içeren bir kitaptır. Eserin İngilizce orijinali, Cibrân'ın Amerika'da çok satanlar listesine giren ve Cibrân'ın batıda tanınmasını sağlayan kitaplarından biridir.

Ermîş, el-Mustafa'nın on iki yıl kaldığı Orphales'i terk etmeden önce onu doğudaki memleketine götürecek olan gemiyi beklemesi ve etrafındakilerin kendisiyle yaptığı veda konuşmalarıyla başlar. Orphales'te ona ilk inananlardan biri olan el-Mitra, el-Mustafa'dan sevgi ve evlilik üzerine konuşmasını ister. Ardından sırayla kalabalığın içinden birileri çıkarak ondan merak ettikleri ve her birinin hayatında önemli yer teşkil ettiği anlaşılan konularda sorular sorar. Bunun üzerine el-Mustafa çocuklar, vermek, yemek-içmek, çalışmak, sevinç-keder, konut, giyim, alım-satım, suç-ceza, kanunlar, özgürlük, düşünce ve hırs, acı, kendini bilmek, öğretim, dostluk, söz söylemek, zaman, iyi ve kötü, tapınmak, zevk, güzel, din ve ölüm gibi kavramlar hakkında etrafındakilerin merakını giderecek hikmetli sözler söyler.

2.4.2.5. Deli

Orijinal Dili: İngilizce

Kitabın Orijinal Adı: The Madman

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1918

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Mesel

Çevirmen: Kriton Dinçmen

İlk Basım Bilgisi: 1997, Yön Yayıncılık

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1997, Yön Yayıncılık

Sayfa Adedi: 63 sayfa

Yapılan Diğer Çeviriler³⁶: 1998 yılında Anahtar Kitaplar Yayınları tarafından Feyza Karagöz'ün çevirisiyle 78 sayfa halinde aynı adla basılmıştır.

Deli, nasıl delirdiğini anlatarak sözüne başlar. Sözüne kısa felsefî hikâyelerle devam eder. Bu kitapta çevrilen diğer hikâyeler, *Tanrı, Dostum, Bostan Korkuluğu, Uyurgezerler, Bilge Köpek, İki Keşiş, Vermek ve Almak Üstüne, Yedi Benlik, Savaş, Tilki, Bilge Kral, İhtiras, Yeni Haz, Başka Lisan, Nar, İki Kafes, Üç Karınca, Mezar Kazıcı, Tapınağın Basamaklarında, Kutsanmış Kent, İyi Tanrı ve Kötü Tanrı, Yenilgi, Gece ve Deli, Yüzler, Daha Büyük Deniz, Çarmıha Gerilen, Gökbilimci, Büyük Arzu, Ot Dedi ki, Göz, İki Bilgin, Kederim Doğduğu Zaman, Ve Sevincim Doğduğu Zaman ve Kusursuz Dünya*³⁷'dir.

2.4.2.6. Bir Damla Yaş ve Bir Gülümseyiş

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Dem'a ve 'btisâme

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1914

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Mesel-Makale-Düzyazı Şiir

Çevirmen: Feyza Karagöz

İlk Basım Bilgisi: 1997, Anahtar Kitap Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı³⁸: 2004 (II. Baskı), Anahtar Kitap Yayınları

Sayfa Adedi: 248 sayfa

Bu eser, Cibrân'ın gençlik yıllarında Paris'e yaptığı seyahat esnasında yazdığı meseller, anlatılar ve düz yazı şiirlerinden oluşan bir kitaptır. Çeviri iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kitaba adını veren *Bir Damla Yaş ve Bir Gülümseyiş* ile başlamaktadır. Ardından *Aşkın Hayatı, Bir Masal, Ölülerin Şehrinde, Ozanın Ölümü Onun Hayatıdır, Denizin Kızları, Ruh, Bir Gülümseyiş ve Bir Gözyaşı, Bir Hayal, Ateşten Harfler, Yıkıntılar Arasında, Bir Hayal, Dün ve Bugün, Merhamet Et Ruhum,*

³⁶ Eserin diğer çevirisi için bkz: **Gâvur Halîl & Deli**, Çev. Kahraman Türel, İstanbul, Parşömen, 2009.

³⁷ Bu başlıklar, Feyza Karagöz'ün 1998 yılında Anahtar Kitaplar tarafından yayınlanan çevirisinden alınmıştır.

³⁸ Eserin diğer çevirisi için bkz: **Bir Gözyaşı Bir Tebessüm & Kum ve Köpük**, Çev. Kahraman Türel, İstanbul, Parşömen, 2009.

Dul Kadın ve Oğlu, Bir İnsan ve Kader, Güzelliğin Saltanatı Önünde, Bilgeliğin Ziyareti, Bir Dostun Öyküsü, Düş ve Gerçek, Ah Benim Zavallı Arkadaşım, Kırların İnemeleri, Saray ve Kulübe, İki Bebek, Güneşin Altında, Geleceğe Bir Bakış, Düşler Kraliçesi, Suçlayıcı, Sayıklama, Suçlu, Sevgili, Mutluluğun Evi, Geçmişin Şehri, Buluşma, Gönül Sırları, Kör Güç, İki Dilek, Hayatın Sahnesi, Arkadaşım, Bir Aşk Öyküsü, Dilsiz Hayvan, Barış, Ozan, Doğumgünüm, Çocuk İsa, Ruhların Birliği, Ah Rüzgar, Sevgilinin Dönüşü ve Ölümün Güzelliği gelmektedir. İkinci bölümde ise *Şarkılar* başlığı altında *Bir Şarkı, Dalgaların Şarkısı, Yağmurun Şarkısı, Güzelliğin Şarkısı, Mutluluğun Şarkısı, Çiçeğin Şarkısı, İnsanın İlahisi* ve *bir Ozanın Sesi* yer almaktadır.

2.4.2.7. Fırtınalar

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-'Avâsıf

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1923

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Makale

Çevirmen: Ahmet Murat Özel

İlk Basım Bilgisi: 1997, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2009 (V. Baskı), Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 163 sayfa

Çeviri Hakkında: Bu kitap, yazarın *Dem'a ve 'btisâme* kitabından derlenen makaleleri de içermektedir. Bahsekonu bölüm, 42 sayfa halinde 15 makale olarak yayınlanmıştır.

Kitabın ilk bölümünde, Cibrân'ın olgunluk dönemi eserlerinden olan, hikâye ve makalelerden oluşan *Fırtınalar* kitabının çevirisi bulunmaktadır. Bu bölümde yer alan makaleler, *Mezar Kazıcısı, Kölelik, Tutsak Hükümdar, Tapınağın Kapısında, Ey Gece, Büyücü Peri, İntihar Öncesi, Ey Anamın Oğulları, Biz ve Siz, İlahların Oğulları ve Maymunların Oğulları, Gece İle Sabahın Arasında, Uyuşturucular ve Neşterler, Rûya, Gecenin Karanlığında, Çürüyen Dişler, Bayram Akşamı, Devler, Ailem Öldü, Milletler ve Kişilikleri, Fırtına, Mektuptaki Zehir, Örtünün Ardındaki, Tamahkâr Menekşe* ve *Söz ve Söz Ehli*'dir.

Cibrân'ın gençlik yıllarında Fransa'da yazdığı ve *Gözyaşı ve Gülümseyiş* başlığıyla çevrilen bölüm kitabın ikinci kısmında yer almaktadır. Bu bölümde çevrilen makaleler, *Gözyaşı ve Gülümseyiş*, *Aşk Hayatı*, *Şairin Yaşamının Sonu*, *Rûya*, *Ateşten Harfler*, *Hayalle Hakikat Arasında*, *Ey Zavallı Dostum*, *Güneşin Altında*, *Geleceğe Bakış*, *Suçlu*, *Saadet Evi*, *İki Ölüm*, *Doğum günüm*, *Ölümün Güzelliği ve Şarkılar*'dır.

2.4.2.8. Asi Ruhlar

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Ervâhu'l-mutemerride

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1920

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Hikâye

Çevirmen: Feyza Karagöz

İlk Basım Bilgisi: 1998, Anahtar Kitaplar Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003 (II. Basım), Anahtar Kitaplar Yayınları

Sayfa Adedi: 144 sayfa

Yapılan Diğer Çeviriler: Muammer Sarıkaya ve Eyyup Tanrıverdi'nin Arapçadan yaptıkları çevirileri, 2001 yılında Kaknüs Yayınları tarafından 110 sayfa halinde aynı adla basılmıştır.

Cibrân'ın gençlik yıllarında Paris'e yaptığı seyahat esnasında şekillenmeye başlayan ve 25 yaşındayken Amerika'da yayımlanan bu eser, yazarın toplumsal eleştiri yaptığı ve dört öyküde yaşadıkları çevrede aykırı ve asi olarak nitelendirilebilecek kişileri buluşturduğu bir kitaptır. Eserde, Cibrân'ın, zengin kocasını bırakıp sevdiği adamla beraber olan bir kadını anlattığı *Verdeu'l-Hânî*, bir kralın çarçabuk yargılamasının ardından üç mahkumun yaşamlarına son verilmesinin adalet olarak algılanmasını eleştirdiği *Mezarların Çılgılığı*³⁹, düğün günü müstakbel kocasını terk edip sevdiği adamla birlikte can veren bir gelinin tercihini anlatan

³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sevim Özdemir, "Cubrân Halîl Cubrân'ın "Surâhu'l-Kubûr" Adlı Hikâyesi", *Nüşa*, Sayı 5, 2002, s. 91-105. Ayrıca diğer çevirisi için bkz. Rahmi Er, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, s. 126-136.

Gelinin Yatağı (Düğün Ziyafeti)* ile etrafındaki insanları kötülere karşı uyaran ve onları Tanrı'nın özgür çocukları olmaya davet eden *Nankör Halil'in*⁴⁰ (*Asi Halil**) hikâyeleri yer almaktadır.

2.4.2.9. Haberci

Orijinal Dili: İngilizce

Kitabın Orijinal Adı: The Forerunner

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1920

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Mesel

Çevirmen: Feyza Karagöz

İlk Basım Bilgisi: 1998, Anahtar Kitaplar Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004 (II. Basım), Anahtar Kitaplar Yayınları

Sayfa Adedi: 64 sayfa

Bu eser, Cibrân'ın bilgece ve ironiyle yazdığı mesellerinden oluşan bir kitaptır. Sözkonusu meseller *Haberci*, *Tanrı'nın Budalası*, *Münzevi – Kral*, *Aslanın Kızı*, *Tiranlık*, *Ermış*, *Plütokrat*, *Daha Büyük Benlik*, *Savaş ve Küçük Uluslar*, *Eleştirmenler*, *Ozanlar*, *Rüzgar Güllü*, *Aradus'un Kralı*, *Yüreğimin Derinliklerinden*, *Hanedanlar*, *Bilgi ve Yarı-Bilgi*, *Kar Beyazı Bir Yaprak Kağıt Şöyle Dedi*, *Bilge ve Ozan*, *Değerler*, *Başka Denizler*, *Pişmanlık*, *Yalnızlığımın Ötesinde* ve *Son Nöbet*'tir. Eserde, ayrıca, *Sevgi ile Ölmekte Olan Adam* ve *Akbaba* başlığıyla çevrilmiş iki şiir bulunmaktadır.

2.4.2.10. Kum ve Köpük

Orijinal Dili: İngilizce

Kitabın Orijinal Adı: Sand and Foam

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1926

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Mesel

⁴⁰ Bu hikâyenin diğer çevirisi için bkz. **Kâfir Halil**, Çev. Abdurrahman Acar, İstanbul, Yaba, 2009.

*Feyza Karagöz'ün çevirisi

Çevirmen: Feyza Karagöz

İlk Basım Bilgisi: 1998, Anahtar Kitaplar Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003 (II. Basım), Anahtar Kitaplar Yayınları

Sayfa Adedi: 88 sayfa

Yapılan Diğer Çeviriler:

1) 2000 yılında Kaknüs Yayınları tarafından İlyas Aslan'ın Arapça çevirisinden *Kum ve Köpük-Avare* adıyla iki bölüm olarak 158 sayfa halinde yayınlanmıştır. Çeviride esas alınan kitap, *Remel ve Zebed & et-Tâih* 'tır. Çevirinin ikinci bölümünü oluşturan *Avareler* kısmında *Avare, Elbiseler, Kartal ve Tarlakuşu, Aşk Şarkısı, Gözyaşı ve Kahkahalar, Festivalde, İki Melike, Şimşek Parıltısı, Münzevi ve Hayvanlar, Peygamber ve Çocuk, İnci, Beden ve Ruh, Hükümdar, Kum Üstüne, Üç Hediye, Barış ve Savaş, Rakkase, Koruyucu Melek, Heykel, Takas, Sevgi ve Nefret, Düşler, Deli, Kurbağalar, Kanunlar ve Kanun Yapma; Dün, Bugün, Yarın; Filozof ve Kunduracı, Köprü İnşaatçıları, Zaad Tarlası, Altın Kuşak, Kızıl Toprak, Dolunay, Münzevi Peygamber, Yıllanmış Şarap, İki Şiir, Lady Ruth, Fare ve Kedi, Lanet, Narlar, Allah ve Pek Çok Tanrı, Sağır Kadın, Arayış, Asa, Yol, Balina ve Kelebek, Sirayet Eden Huzur, Gölge, Yetmiş, Allah'ı Bulmak, Irmak, İki Avcı ve Başka Bir Avare* başlıklarıyla çevrilmiş meseller bulunmaktadır.

2) 2005 yılında Bordo Siyah Yayınları tarafından Selahattin Hacıoğlu'nun Arapça çevirisinden *Kum ve Köpük* adıyla 60 sayfa olarak basılmıştır.

Bu kitap, yazarın kendisinden bahsettiği mesellerin yanı sıra dostluk, güzellik, Şeytan, hayat, ölüm, aşk, Tanrı, insana özgü haller vb konularda doğrularını sıraladığı hikmetli sözlerini ve düşüncelerini içermektedir.

2.4.2.11. Vadinin Perileri

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: 'Arâ'isu'l-Murûc

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1906

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Hikâye

Çevirmen: Barkın Karslı

İlk Basım Bilgisi: 1998, Anahtar Kitaplar Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2005 (II. Basım), Anahtar Kitaplar Yayınları

Sayfa Adedi: 87 sayfa

Bu kitap, yazarın *Martha*, *Çağların Tozu ve Sonsuz Ateş* ile *Deli Yuhanna* adıyla çevrilen hikâyelerinden oluşan ve Arap hikâye anlatıcılığında batı etkisinin görüldüğü ilk eserlerden biridir. Cibrân kitapta bulunan bu üç hikâyede din, para ve iktidar bağlamında gücü elinde tutan kişilerin zayıf ve masumlar üzerinde oynadıkları oyunlarına ve gelenekselleşmiş yanlışlarına isyan etmektedir. Yazarın genel olarak bütün eserlerinde okuyucusuna hissettirdiği sevgiye verdiği önem ve hürmet bu eserinde de görülmektedir. Cibrân, Hint felsefesiyle bütünleştirdiği reenkarnasyon kavramını *Deli Yuhanna*'da işlemektedir.

2.4.2.12. Kırık Kanatlar

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Ecnihatu'l-mutekessira

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1912

Tür: Hikâye

Çevirmen: Ersan Devrim

İlk Basım Bilgisi: 1999, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003 (III. Basım), Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 78 sayfa

Bu kitap, Cibrân'ın Lübnan'da Arap edebiyatı eğitimi aldığı yıllarda aşık olduğu Selma adlı genç bir kadın için yazdığı aşk konulu hikâyedir.

Selma, bir din adamı olan amcasının zoruyla istemediği biriyle evlendirilmiştir. İlk çocuğu doğarken, ikinci çocuğu ise doğduktan kısa bir süre sonra ölmüştür. Yazar, Selma'nın kaderi ve hayatı üzerinden anlattığı bu hikâyede, doğuda kadının duygularının yok sayılarak hapis hayatı yaşatılmasını, kadının dinin ve toplumun değerlerine göre hayatını şekillendirmek zorunda olduğunu, bir insandan önce kadın olduğu için yerine getirmesi gereken mutlak görevlerinin hayatının her aşamasında dayatıldığını belirterek doğuyu, kadını değersiz kılması bakımından ve kökleşmiş yanlış kurallarından dolayı eleştirmektedir. Yazar, sevgiyi Tanrı'nın bir

hediyesi olarak görmekte ve başkalarının bu hediye üzerinde hak sahibi olmasının anlamsız olduğunu vurgulamaktadır.

2.4.2.13. Kendimle Konuşmalar

Orijinal Dili: İngilizce

Kitabın Orijinal Adı: Thoughts and Meditations

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1960

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Mesel

Çevirmen: Feyza Karagöz

İlk Basım Bilgisi: 2000, Anahtar Kitaplar Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2007 (III. Basım), Anahtar Kitaplar Yayınları

Sayfa Adedi: 142 sayfa

Çeviri Hakkında: Çevirenin notuna göre bu kitapta bulunan bazı hikâyeler *Dem'a ve 'btisâme (Bir Damla Yaş ve Bir Gülümseyiş)* ile *Arâ'isu'l-Murûc (Vadinin Perileri)* kitaplarından alınmıştır.

Kitapta bulunan meseller, *Baalbekli Ozan, Sevgilinin Dönüşü, Buluşma, Ruhum Bana Vazetti, Tanrıçanın Çocuklarıyla Maymunun Çocukları, Çürük Dişler, Bay Geveze, Karanlık Gecede, Gümüş Sırlı Küre, Martha, Hayal, Ruhların Birliği, Güneşin Altında, Geleceğe Bir Bakış, Düşler Kraliçesi, Tarih ve Ulus, Dilsiz Hayvan, Şairler ve Şiirler, Yıkıntılar Arasında, Tapınağın Kapısında, Uyuşturucular ve Bıçaklar, Devler, Yerin Üstünde, Ey Gece, Dünya, Kusursuzluk; Dün, Bugün ve Yarın, Bir Dostun Öyküsü ile Çağların Külleri ve Sonsuz Ateş*'tir.

2.4.2.14. Aşk Mektupları

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Resâ'ilu'l-Cibrân

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1951

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Mektup

Çevirmen: Feyza Karagöz

İlk Basım Bilgisi: 2000, Anahtar Kitaplar Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004 (II. Basım), Anahtar Kitaplar Yayınları

Sayfa Adedi: 208 sayfa

Yapılan Diğer Çeviriler:

- 1) 2000 yılında Kaknüs Yayınları tarafından basılan Ersan Devrim'in *Love Letters & A Self-Portrait* adlı kitaptan yaptığı çeviri, üç bölüm halinde 208 sayfa olarak yayımlanmıştır. *A Self-Portrait* Cibrân'ın dostlarına yazdığı mektupları içermektedir.
- 2) 2004 yılında Anahtar Kitaplar Yayınları tarafından Mesut Küçükoglu'nun çevirisiyle *Dost Mektupları* adıyla 167 sayfa halinde basılmıştır.

Eserde yer alan orijinal mektuplar Halîl Cibrân'ın Lübnanlı edebiyatçı May Ziyade'yle 20 yıl boyunca yazdıkları mektupların bir kısmından oluşmaktadır. Söz konusu mektuplar, Suheyl Buşrui ve Selmâ el-Haffâr el-Kuzbârî tarafından Arapçadan İngilizceye çevrilmiştir. Diğer mektupları ise dostlarına muhatap yazmıştır. Bu dostlardan bazıları, Cemil Maluf, Nahli Cibrân, Emin Gurayyib, Yusuf Huveyyik, Selim Sarkis, Mîhâîl Nu'ayme, Emil Zeydan, Edmond Vehbi ve Felix Farris'tir.

2.4.2.15. Gözlerin Fısıltısı-Kafileler

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Hemsu'l-Cufûn & el-Mevâkib

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: Hemsu'l-Cufûn 1943, el-Mevâkib 1918

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Hüseyin Yazıcı

İlk Basım Bilgisi: 2000, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008 (II. Basım), Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 159 sayfa

Bu kitap, Mîhâîl Nu'ayme'nin *Gözlerin Fısıltısı* ve Halîl Cibrân'ın *Kafileler* adlı şiir kitaplarından oluşan iki bölüm halinde yayınlanmıştır. Birinci bölüm Nu'ayme'nin *Kapat Gözlerini*, *Donmuş Nehir*, *Kardeşim*, *Kimsin Sen Ey Benliğim*, *Arzu*, *Zamanın Kitabı*, *Keşke Dikenler Anlayabilse*, *Yakarışlar*, *Çan Sesleri*, *Yol*,

Hazan Yaprakları, Düşünceler, Şaşkın, Ey Kalp Kendine Gel, İyilik ve Kötülük, Ezgi, Dönen Kabirler, İnsanları Gördüğümde, Sessizlik, Ey Yoldaşım, Günleri Kötülemek, Kurtçuğa, Rüzgarın Şarkısı, Üzüntü, Kalbini Ara, Kavgı, Ey Deniz, Kafatasları Arasında, M. D. B. 'ye, Şimdi, Yılbaşı Matemi, Sevgilimi Uzaklaştırdım, Kesin Söz, Yarış, Buluşma, Kıvılcım, Şarkı Söyleyen Nehir, Olgunluk, Bırak Geçip Gitsinler, Kendine Gel, Dokumacı, Ey Akıl, Yalnızlığım ve Açlık başlığıyla çevrilen şiirlerinden oluşmaktadır. İkinci bölümde ise Cibrân'ın *Kafileler* şiiri yer almaktadır.

2.4.2.16. Dünya Tanrıları

Orijinal Dili: İngilizce

Kitabın Orijinal Adı: The Earth Gods

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1931

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Din ve Felsefe

Çevirmen: Feyza Karagöz

İlk Basım Bilgisi: 2001, Anahtar Kitap Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002 (II, Basım), Anahtar Kitap Yayınları

Sayfa Adedi: 56 sayfa

Cibrân bu eserinde güç kavramını üç tanrının varlığıyla felsefi bir biçimde anlatmaktadır. Üç tanrıya atfedilen yadsıma, onaylama ve uzlaşma niteliklerinin insanın ruhunda meydana getirdiği çatışma bir tiyatro oyunu kurgusunda işlenmektedir. Eserde yoğun olarak sevgi ve üzüntü duygusu hissedilmektedir.

2.4.2.17. Reenkarnasyon Öyküleri

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Rımâdu'l-Ecyâl ve'n-nâru'l-hâlîde & Likâ

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: Rımâdu'l-Ecyâl ve'n-nâru'l-hâlîde 1906, Likâ 1946

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Öykü & Roman

Çevirmen: Kenan Demirayak

İlk Basım Bilgisi: 2003, Babil Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003, Babil Yayınları

Sayfa Adedi: 96 sayfa

Bu kitap, Halîl Cibrân'ın '*Arâisu'l-Murûc (Vadinin Perileri)*' adlı kitabının ilk öyküsü *Rimâdu'l-Ecyâl ve'n-nâru'l-hâlîde (Çağların Külü ve Sonsuz Ateş)* adlı öyküyle Mîhâîl Nu'ayme'nin *Likâ (Kavuşma)* adlı romanının çevirisinden oluşmaktadır. Bahsekonu bölümlerde işlenen ortak konu reenkarnasyondur. İki eser arasındaki zaman farkından da anlaşılacağı üzere Cibrân'ın Nu'ayme'nin üzerindeki fikri ve edebi etkisi bu çeviride açık olarak görülmektedir.

Cibrân'ın öyküsünde, Rahip Hiram'ın oğlu Nâsân ile M.Ö. 116 yılında Lübnan'ın Baalbek şehrinde ölen sevgilisinin, M.S. 1890 yılında bir çoban ve bir köylü kızı olarak Nâsân'ın babasının rahip olduğu yerde bulunan harabelerde tekrar karşılaştırması anlatılmaktadır⁴¹. Nu'ayme'nin eseri ise ilk kez kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi ele aldığı bir öyküdür⁴². Bu eserde, birbirlerine kavuşamayan bir prensin kızı ile bu prensin koyunlarını güden çobanın, binlerce yıl sonra bir otel sahibinin kızı ve Lübnanlı bir baba ile İtalyan bir annenin oğlu olarak dünyaya gelerek kavuşturulmaları anlatılmaktadır.

2.4.2.18. Lazarus ve Sevgilisi

Orijinal Dili: İngilizce

Kitabın Orijinal Adı: Lazarus and A Smile

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1973

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Oyun

Çevirmen: Feyza Karagöz

İlk Basım Bilgisi: 2004, Anahtar Kitaplar Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Anahtar Kitaplar Yayınları

Sayfa Adedi: 87 sayfa

Tek perdelik oyun olarak yazılan bu eser, Lazarus'un İsa'yı diriltmesinden sonraki günde geçer. Yazar bu oyunda İsa'nın tarihi kişiliği üzerine yoğunlaşmıştır. Oyunda yer alan kişiler, Lazarus, kızkardeşleri Mary ve Martha, Lazarus'un annesi, Philip adında bir havari ve bir delidir.

⁴¹ C. Halîl Cibrân, **Reenkarnasyon Öyküleri**, Çev. Kenan Demirayak, Erzurum, Babil, 2003, s. 6.

⁴² Hüseyin Yazıcı, **Göç Edebiyatı**, s. 161.

2.4.2.19. Bütün Şiirler ve Şiirsel Yazılar ⁴³

Tür: Şiir

Çevirmen: Kenan Demirayak

İlk Basım Bilgisi: 2004, Birey Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Birey Yayınları

Sayfa Adedi: 176 sayfa

Bu kitapta, derlenen şiirler *Kafileler, Bir Şarkıdır Suskunluğum, Ey Düşmanlık Eden, Ey Ruh, Gizli Ülke, Yaşlıların İç Yangını, Allah Aşkına Kalbim, Gecenin Şarkısı, Deniz, Karatavuk, Gezinen Zorba, Örseniz, Şöhret, Dün, Irmağın Söyledikleri, Yenilgi, Sevgi, Ölmekte Olan Adam ve Akbaba, Keşke, Ölümünden Sonra, Ateş Harfler, Merhamet Et Ruhum, Bir Şarkı, Ruhların Birliği, Güzelliğin Şarkısı, Yağmurun Şarkısı, Dalgaların Şarkısı, Çiçeğin Şarkısı, Ey Suçlayıcı, Şair, Bir Aşığın Çağırısı, Feleğin Sahnesinde, Ölümün Güzelliği, Aşkın Hayatı, Mutluluğun Şarkısı, Hayat Arkadaşı, Ey Gece, Kavuşma, Geleceğe Bir Bakış, Bir Damla Yaş ve Bir Gülümseyiş, Ruh, Rüzgar, Giysiler, Dün, Bugün ve Yarın, Haberci, Yurttaşlarım, On Dokuz Yüz Yıl Sonra Bir Lübnanlı, Sis ve İnsanın Şarkısı*'dir.

2.4.2.20. Gönül Sırları

Kitabın Orijinal Adı: Prose Poems

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1934

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Şiir

Çevirmen: Mesut Küçükoğlu

İlk Basım Bilgisi: 2005, Anahtar Kitaplar Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2005, Anahtar Kitaplar Yayınları

Sayfa Adedi: 71 sayfa

Kitapta bulunan şiirler *Gecenin Şarkısı, İlham, Aşk, Sakin Ol Kalbim, Şair, Şöhret ve Kafile*'dir.

⁴³Bu kitapta çevirilen bazı şiir ve şiirsel yazılar, Cibrân'ın tezde daha önce incelenen kitaplarında da yer almıştır.

2.4.3. EMÎN ER-REYHÂNÎ (1876-1940)⁴⁴

1876 yılında Lübnan'ın Metn bölgesi Fureyke köyünde dünyaya geldi. 12 yaşındayken amcasıyla birlikte Amerika'ya gitti. İngilizce öğrenmesi için Rahibeler Okulu'na gönderildi. Gençlik yıllarında tiyatroyla ilgilendi ve turnelere katıldı. 1898 yılında New York Üniversitesi'ndeki Hukuk eğitimini tamamladı. İngilizce ve Fransızcasını ilerleten er-Reyhânî, Shakespeare, Victor Hugo, Voltaire gibi batılı yazarları okudu. Sağlık problemleri nedeniyle bir süre için Lübnan'a döndü ve burada İngilizce öğretmenliği yaptı. İyileşmesinin ardından 1902 yılında tekrar Amerika'ya döndü. Lübnan'da Arapçasını da geliştirme fırsatı bulan Emîn er-Reyhânî, Arap ülkelerine pek çok seyahat yaptı 1928 yılında doğduğu köyde inzivaya çekildi. 1940 yılında bir bisiklet kazasının ardından vefat etti. Mehcer Edebiyatının önemli isimlerinden biri olan yazarın öykü, roman, tiyatro, makale, şiir gibi pek çok dalda Arapça ve İngilizce eserleri bulunmaktadır.

2.4.3.1. Hayvan Krallığında Üçlü Dayanışma

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Muhâlefetu's-sulâsiyye fi'l-memleketi'l-hayevâniyye

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1903

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Muammer Sarıkaya

İlk Basım Bilgisi: 2002, Anka Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Anka Yayınları

Sayfa Adedi: 118 sayfa

Emîn er-Reyhânî *Hayvanlar Arasında Üçlü Dayanışma* adlı kitabıyla, at, katır, eşek, tilki gibi hayvanları konuşturarak dini değerlerin baskın olduğu geleneğin çıkmazda oluşunu hayvanlarla sembolleştirerek anlatır. er-Reyhânî bu romanda sadece eleştirmez, aynı zamanda eşitlik, kardeşlik ve hoşgörü gibi erdemleri de hatırlatır.

⁴⁴ Hüseyin Yazıcı, *Göç Edebiyatı*, s 181-203.

2.4.4. MîHÂÎL NU'AYME (1889-1988)⁴⁵

1889 yılında Lübnan'da orta halli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İlköğrenimine köyünde başladı, bir yıl sonra bir Rus okuluna gönderildi. Buradaki başarısının ardından bursla Nâsıra'daki Rus öğretmen okuluna alındı. Aynı yıl Rusya'ya gönderildi. 1911 yılında Amerika'ya giden yazar, üniversitede hukuk ve edebiyat eğitimi aldı. Üniversite yıllarında el-Funûn dergisi için makaleler yazdı. Bu vesileyle Mehcer edebiyatının önemli isimlerinden olan Cibrân Halîl Cibrân ve İliyyâ Ebû Mâdî gibi kalemlerle tanıştı. Birinci Dünya Savaşı nedeniyle Amerikan ordusuna alındı ve Fransa'ya gönderildi. 1919 yılında terhis oldu. 1932 yılında Lübnan'da inzivaya çekildi ve 1988 yılında vefat edene kadar yurtdışına yaptığı kısa geziler hariç burada kaldı. Eserlerinden bazıları şunlardır: *Kâne mâ Kâne*, *Mirdâd*, *Yâ İbn Âdem*, *el-Merâhil*, *el-Evsân*.

2.4.4.1. Kendini Arayan Adam Arkaş'ın Günlüğü

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Muzekkerâtu'l-Arkaş

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1949

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Hüseyin Yazıcı

İlk Basım Bilgisi: 1998, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003 (III. Basım), Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 139 sayfa

Bu kitap, New York'ta bir kahvehanede karın tokluğuna çalışan, Arap asıllı olduğu bilinen, insanlarla az iletişim kuran, iyi bir eğitimden geçtiği her halinden belli olan fakat suskunluğuyla kendisiyle ilgili hiçbir konuda kesin hükme varılamayan, bu haliyle esrarengiz bir kişiliği olan Arkaş'ın, günlüklerinde kendini aramasını anlatan bir romandır. Arkaş, yapayalnız kalmış, günlüğünde sürekli sorular soran, kendisi ve etrafındaki insanların hallerine bakıp derin ruhsal analizler yapan bir adamdır.

⁴⁵ Hüseyin Yazıcı, *Göç Edebiyatı*, s 153-179.

Romanın suskun ve içine kapanık kahramanı olan Arkaş, yazarın kendisidir⁴⁶. Bu roman, Nu'ayme'nin yaşam felsefesini yansıtmaktadır. Yazarın üniversiteden mezun olduktan sonra (1917) ilk romanı olarak kaleme aldığı bu eserin yazımı, Fransa'ya asker olarak gönderildiği için bir süre sekteye uğramış, ancak 30 yıl sonra Lübnan'da inzivaya çekildiği yıllarda bitirebilmiştir⁴⁷. Nu'ayme'nin romanın kahramanı Arkaş'a hitaben yazdığı (1949) ve kitabın son sayfalarında yer alan mektubunda, aradan geçen bu uzun süre zarfında çevresindekilerin romanı bitirme hususundaki telkinlerinden ve savaşın en ağır şartlarında bile Arkaş'ı unutmadığını, onunla gönülden kurduğu kuvvetli bir bağın olduğundan bahsetmektedir.

2.4.4.2. Mirdâd Kundaktaki Ermiş

Orijinal Dili: İngilizce

Kitabın Orijinal Adı: Mirdâd

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1952

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Hüseyin Yazıcı

İlk Basım Bilgisi: 1999, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1999, Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 255 sayfa

Bu kitap Mîhâîl Nu'ayme'nin olgunluk dönemlerinde İngilizce olarak kaleme aldığı Cibrân Halîl Cibrân ve İncil'in etkisinin görüldüğü bir eseridir⁴⁸. Tufandan sonra Hz. Nuh, oğlu Sam'dan As ve Lübnan dağlarının bulunduğu tepeye bir sunak ve gemiye benzeyen bir heykel yapmasını ister. "Sunak Tepesi" olarak anılmasını istediği bu yerde inşa edilecek geminin içinde dokuz seçkin kişinin barınıp münzevi bir hayat sürmesini vasiyet eder. Sam, babasının vasiyetini yerine getirir ve gemide yüzyıllar boyunca kalan dokuz kişi, bedeni gereksinimlerini önem vermeden dua ederek ve müminlere iyilik yaparak yaşamaya devam eder. Ancak zaman ilerledikçe şartlar değişir, sunağa yapılan maddi yardımlar artar ve dokuz münzeviden biri ölür.

⁴⁶ Hüseyin Yazıcı, **Göç Edebiyatı**, s. 162.

⁴⁷ A.e., s. 161.

⁴⁸ Bkz. Çevirinin önsözü, s. 8.

Gemi'ye bir gün yaralı, zayıf düşmüş garip bir adam gelir ve dokuzuncu kişi olarak kabul edilmesini ister. Geminin kaptanı bu adamın dokuzuncu kişi olmaya layık olmadığını düşünür fakat yine de onu hizmetçi olarak gemiye kabul ederler. Bu roman, hizmetçi olmasına rağmen gemide etkin bir hale gelen Mirdâd'ın sessiz ama güçlü düşünce dünyasını anlatan bir eserdir.

2.4.4.3. Kısır ve Diğer Öyküler

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Kâne Mâ Kâne

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1937

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hikâye

Çevirmen: Kenan Demirayak

İlk Basım Bilgisi: 2000, Babil Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2000, Babil Yayınları

Sayfa Adedi: 107 sayfa

Bu kitapta çevrilen hikâyeler *Guguklu Saat*, *Yeni Yılı*⁴⁹, *Kısır*, *Kutsal Kolye*, *Bey Hazretleri* ve *Güdük*'tür.

2.4.4.4. Gözlerin Fısıltısı-Kafileler⁵⁰

2.4.4.5. Tanrıya Dönüş Azığı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Zâdu'l-Meâd

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1936

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Makale /Konferans

Çevirmen: Kenan Demirayak

İlk Basım Bilgisi: 2001, Babil Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003 (II. Basım), Babil Yayınları

⁴⁹ Diğer çevirisi için bkz, Hüseyin Yazıcı, *Çağdaş Arap Öyküleri*, s. 53-61.

⁵⁰ Bkz. s. 58.

Sayfa Adedi: 125 sayfa

Bu kitapta, Nu'ayme'nin Tanrı, evren, yaşam, ölüm ve bilgi gibi kavramlar üzerine yaptığı konuşmalar ile yazdığı makaleleri içermektedir.

21 Şubat 1933 tarihinde Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde İngilizce olarak yaptığı *Hayal* başlıklı konuşmayla başlayan kitap, sırayla 29 Nisan 1933 tarihinde Beyrut'ta Gençlik Olgunlaştırma Derneği'nde *Parçalanmış Borular*, 1932 yılında yazarın Amerika'dan döndükten sonra doğduğu yer olan Biskinta'da yaptığı *Sannin ve Dolar*, 19 Haziran 1932 tarihinde Beyrut Empire Tiyatrosu'nda *Aletlerin ve Krizlerin Uygarlığı*, 1932 yılında el-Câmiatu'l- Vatanîyye'de (Millî Üniversitesi) *Bilgi ve Okul*, 23 Eylül 1932 tarihinde Safita'da *Edebiyatın Hastalığı*, 15 Ekim 1932 tarihinde Betrumin'de *İnsanlık Ortaklığı*, 1933 yılında Şam Edebiyat Kulübü'nde *Acının Kaynakları*, 1933 yılında Humus Ortodoks Akademisi'nde *İç Âlem*, 1933 yılında Humus Ortodoks Kız Lisesi'nde *İnsanlığın İki Kanadı*, 1934 yılında Beyrut'ta düzenlenmesi planan bir anma töreni için hazırladığı *Ölüm ve Yaşam*, 1934 yılında Trablus Amerikan Erkek ve Kız Lisesi'nde *Doğa Yasası*, 1934 yılında Amyun'da *Evren, Mükemmel İçin Mükemmeldir*, 26 Mart 1935 tarihinde Kudüs'te *Tanrının ve İnsanların Barışı*, 5 Temmuz 1935 tarihinde Ramallah'ta *Geleneklerin Sisi*, 7 Ocak 1936 tarihinde Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde *Din ve Gençlik* başlıklı konuşmalar yer almaktadır. Son olarak, 1922 yılında Nesîb Arîda'nın kardeşi Sâbâ Arîda'nın defni esnasında yaptığı *Bir Dostun Mezarı Üstünde* adlı konuşma metni de kitaba eklenmiştir.

2.4.4.6. Kalk ve Son Gününe Dua Et

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Yevmu'l-Ahîr

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1963

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Hüseyin Yazıcı

İlk Basım Bilgisi: 2002, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 175 sayfa

Bu eser, 50’li yaşlarının ortasında üniversitede Felsefe hocası olarak çalışan Musa Askeri adında bir adamın bir gece yarısı duyduğu “Kalk, son gününe veda et” sözü üzerine iç dünyasıyla yaptığı derin sohbetin ve uyanışının anlatıldığı bir kitaptır. Romanın kahramanı, kendisinden daha genç bir adamla beraber olabilmek için eşi tarafından terk edilmiştir. Böylece çok sevdiği bakıma muhtaç oğlu Hişam’la ve oğluna olan sevgisinden şüphe etmediği bu yüzden de hizmetine minnet duyduğu yaşlı bir kadınla hayatına devam eder. Uzun süredir üstünde çalıştığı ve yakın zamanda yayınlamayı planladığı kitabının hazırlıklarını yapan Musa Askeri’nin birkaç gün içinde safra ameliyatı olması gerekmektedir. Hayatında sindiremediği acıları ve hayal kırıklıkları olmasına rağmen yaşamayı seven ve yaşadıklarını mutluluk vesilesi olarak gören kahramanın birdenbire duyduğu bu esrarengiz ses keyfini kaçırmıştır. Yerine getirmesi gereken sorumlulukları ve gelecekte beklenenleri varken işittiği bu rahatsız edici sestten bir mana çıkarmaya uğraşır. Zaten mesleğinden aşına olduğu pek çok soru sorarak kendini tanımlamaya çalışır. Musa Askeri, her şeyini kaybeder ama yeni bir Musa Askeri kazanır.

2.4.4.7. Ey İnsanoğlu

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Yâ İbn Âdem

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1969

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Diyalog

Çevirmen: Eyyüp Tanrıverdi

İlk Basım Bilgisi: 2002, Anka Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Anka Yayınları

Sayfa Adedi: 128 sayfa

Bu kitap, yazarın gelenekten ve modernizmden bağımsız olarak insanı temel olarak kurguladığı Tanrı, insan, hayat, doğa, ruh, sevgi ve ölüm gibi kavramlar üzerine düşüncelerini içeren diyaloglardan oluşmaktadır. Diyaloglar, çok önemli bir buluşun ardından ortadan kaybolan ve gözlerden uzak bir adada yaşamaya başlayan Bilge Sanbim ile Bilge’nin ortadan kaybolmasından sonra kendisinden kesin bir haber getirenler için vaadedilen büyük ödüle ve mesleki başarıya ulaşmayı planlayan

Muhabir arasında geçmektedir. Muhabir, bir yıl kadar evine dönmeyince ailesi endişelenir ve devlet onu bulması için işinde uzman bir istihbaratçıyı gönderir. Adaya geliş amacından tamamen uzaklaşan Muhabir, Bilge'nin zihnini uyandıran sözlerinin tesirinde kalır.

2.4.4.8. Çağdaş Putlar

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Evsân

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1946

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Makale

Çevirmen: Kenan Demirayak

İlk Basım Bilgisi: 2003, Babil Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003, Babil Yayınları

Sayfa Adedi: 47 sayfa

Yapılan Diğer Çeviri: Mîhâîl Nu'ayme'nin *el-Evsân* adlı eseri ayrıca 2005 yılında Fecr Yayınları tarafından Erdinç Doğru ve Kemal Çelik çevirisiyle *Geçmişten Günümüze Putlar* adıyla basılmıştır. Bu kitapta ayrıca, İbnu'l Kelbi'nin (ö. H. 204/206) Cahiliye dönemi putları, tapınma usulleri ve putperestliğin başlangıcı hakkında bilgiler verdiği *Kitabu'l-Asnâm* adlı eserinin bir bölümünün çevirisi de bulunmaktadır.

Yazar bu eserinde para, güç, egemenlik, kamuoyu, ırkçılık, basın ve bilim gibi çağdaş dönem putları olarak gördüğü bazı kavramlar hakkında değerlendirmeler yapmıştır.

2.4.4.9. Reenkarnasyon Öyküleri ⁵¹

⁵¹ Bkz. s. 59.

2.4.5. YÛSUF EL-HUVEYYİK (1883-1962)⁵²

Yûsuf Sa'dullâh el-Huveyyik 1883 yılında Lübnan'da doğdu. el-Hikme okulunda okurken Cibrân Halîl Cibrân'la tanıştı. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce güzel sanatlar eğitimi almak için Roma'ya gitti. Fransa, İtalya, Almanya, Yunanistan gibi ülkelere edebi ve sanatsal amaçlı seyahatler yaptı. Bir süre Paris'te Cibrân'la çalıştı ve bu süre içinde yaşadıklarını bir anı kitabı olarak yayımladı. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Halta köyüne çekilen el-Huveyyik burada heykeltraşlık çalışmalarına devam etti. Dante'nin *İlahî Komedya*'sını Arapça'ya çevirdi.

2.4.5.1. Halîl Cibrân'la Anılarım

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Zikreyât-ı me'a Cibrân

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Anı

Çevirmen: Eyyüp Tanrıverdi

İlk Basım Bilgisi: 2002, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 160 sayfa

Yûsuf el-Huveyyik'in 1909-1910 yılları arasında Paris'te çocukluk arkadaşı Cibrân Halîl Cibrân'la sanat eğitimi alırken beraber gittikleri yerler, tanıştıkları insanlar ve birlikte yaşadıklarını anlattığı bir anı kitabıdır⁵³. Kitapta, Cibrân'ın Paris'teki hayatı, düşleri, hayata, sanata ve aşka bakışı anlatılmaktadır. Eserin bir bölümünde Paris'e gelen mehcer edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Emîn er-Reyhânî'den de bahsedilmiştir.

⁵² (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/Youssef_Howayek, 11.03.2011.

⁵³ Kitabı kaleme alan Edfik Caridini Şeybub'dur.

1.4. MISIR

Modern dönem Mısır edebiyatını etkileyen ve şekillendiren sürece dair bilgiler aşağıda sunulmuştur⁵⁴.

XIX. yüzyılda Fransızların bazı Arap topraklarını işgali, bu toprakların ekonomik ve politik yönden Avrupa egemenliğine girmesinden sonra batı ile Arap dünyası arasında yeni edebî bir dönem başlamıştır. Arap öykücülüğü bu devrede destansı etkilerden sıyrılarak yapısal açıdan batı kaynaklı öyküye doğru bir adım atmıştır. Yeni okulların açılması, öğrenim için Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi, Mısırlı Rifat et-Tahtavî (1801-1873) ile başlayan çeviri faaliyetleri 1822'de Mehmet Ali Paşa'nın (1805-1848) Bulak'ta kurduğu matbaanın ardından Arap dünyasında yayılmaya başlayan matbaacılık ve buna paralel olarak gelişen gazetecilik, yeni bir neslin yetişmesine yol açmış ve yeni edebî türlerin hem doğmasını hem de yayılmasını hızlandırmıştır. Yurtdışına açılan bu yeni nesil, Avrupa edebiyatına ait eserleri orijinal dillerinden okumaya, bu arada da roman ve öykü çevirileri yapmaya koyulmuştur. Yapılan çevirilerin bir kısmı aslına tam uygun olmadığı gibi mütercimlerin bazıları öyküde okuyucuların beklentileri doğrultusunda bir kısım değişiklikler yapıyor veya öyküyü kendi eseriymiş gibi gösteriyordu.

20. yüzyıla gelindiğinde Mısır modern edebiyatı özgün eserler vermeye başlamıştır. Teknik imkanların da gelişmesiyle yazılan eserler daha çok kişiye ulaşmıştır. Fransız, İngiliz ve Osmanlı kültürleriyle harmanlanan hikâye ve romanlar kaleme alınmıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren siyasi istikrar arayışlarının edebiyata yansması sonucu toplumsal gerçekçi akım Necîb Mahfûz'un önderliğinde gelişme imkanı bulmuştur. Siyasi ve toplumsal hassasiyetlerin işlendiği eserler diğer Arap ülkelerinde bulunan yazarlara ilham kaynağı olmuştur.

⁵⁴ Hüseyin Yazıcı, **Çağdaş Arap Öyküleri**, s. 7.

2.5.1 'ALÂ' EL-ASVÂNÎ (1957-...) ⁵⁵

1957 yılında Mısır'da doğdu. 2002 yılında yayımladığı Yakupyan Apartmanı adlı romanıyla hem kendi ülkesinden hem de batıda üne kavuştu. Asıl mesleği dışçılık olan el-Asvânî, muhalif gazete, dergi ve bloglarda edebiyat, politika ve sosyal konularda makaleler yazmaktadır.

2.5.1.1. Yakupyan Apartmanı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: 'Imârat Ya'kûbyân

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 2004

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Avi Pardo

İlk Basım Bilgisi: 2008, Merkez Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Merkez Yayınları

Sayfa Adedi: 224 sayfa

Bu kitap, 1937 yılında Kahire'nin işlek caddelerinden birinde Ermeni bir mimar tarafından inşa edilmiş meşhur bir bina olan Yakupyan Apartmanı'nın sakinlerini konu alır. Bina, aynı zamanda 'Alâ' el-Asvânî'nin ilk muayenehanesini açtığı yerdir.

Yakupyan Apartmanı, 1990'lı yıllarda apartmanın sahibi ve çevresindeki insanların mâlî ve kültürel farklılıklarını Mısır'ın geçirdiği değişimle özdeşleştirerek anlatan bir romandır. Yazar, batı tarzında eğitim görmüş, 60'lı yaşlarında olan zengin ve çapkın Zeki Bey, polis olmayı hayal ederken teröristlerin arasında kendini bulan fakir bir genç olan Taha ve ekonomik sıkıntılar yüzünden çalışmak zorunda olan sevgilisi Buseyne, kocası tarafından terk edildiği için oğluna bakmak zorunda kalan Suad ile homoseksüel olduğunu gizleyen Hatim Reşid ve sevgilisi Abdu gibi karakterler üzerinden Mısır gibi ülkelerde pek telaffuz edilmeyen gerçekleri dile getirmiştir. Bu eser terörizm ve dini eğilimler gibi konuların yanı sıra Mısır toplumunun kadına ve aykırı olana bakışını da yansıtmaktadır.

⁵⁵ (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/Alaa_Al_Aswany, 11.03.2011.

Eser, yayınlandığı yıldan itibaren çok satanlar listesine girmiştir. Bu roman, aynı adla yüksek bütçeli bir film olarak 2006 yılında beyazperdeye uyarlanmış ve başrolünü, Zeki Bey karakterini canlandıran Mısır'ın ünlü komedi sanatçısı Adil İmam oynamıştır.⁵⁶2007 yılında da tv dizisi olarak senaryolaştırılmıştır.

2.5.2 CEMÂL EL-ĞÎTÂNÎ (1945-...)⁵⁷

8 Mayıs 1945'te Mısır'da doğdu. Erken yaşta Arap edebiyatının geleneksel metinleriyle ilgilendi. 60'lı yıllarda tanıştığı Necîb Mahfûz'un himayesinde edebiyat ortamlarına girdi. 1969-1973 yılları arasında savaş muhabiri olarak çalıştı. Necîb Mahfûz'un kendisinden "manevi oğlum" diyerek bahsettiği el-Ğitâni, *Ekberu'l-Edeb* isimli dergiyi kurdu. Eserlerinden bazıları şunlardır: *ez-Zeynî Berekât*, *Hikâyâtü'l-Muessese* ve *Hâtifu'l-Mağîb*.

2.5.2.1. Günbatımının Çağrısı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Hâtifu'l-Mağîb

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1992

Çeviri Yapılan Dil: Fransızca

Tür: Roman

Çevirmen: Işık Ergüden

İlk Basım Bilgisi: 2004, Can Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Can Yayınları

Sayfa Adedi: 342 sayfa

Romanın kahramanı Ahmed Bin Abdullah'ın kaynağı belirsiz bir sesin peşine takılıp günbatımını takip ederek yaptığı masalsı yolculuğu anlatan bu kitap, modern dünyanın yönetme ve yönetilme kavramlarını sorgulamaktadır.

⁵⁶ (Çevrimiçi) http://www.imdb.com/title/tt0425321_28 Şubat 2011.

⁵⁷ (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/Gamal_El-Ghitani, 11.03.2011.

2.5.2.2. Kahire'nin Mücevheri

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: ez-Zeynî Berekât

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1974

Çeviri Yapılan Dil: Fransızca

Tür: Roman

Çevirmen: Aysel Bora

İlk Basım Bilgisi: 2004, Can Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Can Yayınları

Sayfa Adedi: 336 sayfa

16. yy Kahire'sinde geçen roman, yolsuzluk ve huzursuzlukla anılan bir dönemde Memluk Sultanı'nın emriyle yükselen Zeynî Berekât adında, kimsenin tanımadığı bir kahramanın merak unsurunu canlı tutan macerasını anlatmaktadır.

2.5.3 MUSTAFA LUTFÎ EL-MENFELÛTÎ (1876-1924)⁵⁸

Mustafa Lutfî el-Menfelûtî 1876 yılında Asyût şehrinin Menfelût beldesinde dünyaya geldi. Küçük yaşta aldığı Kur'an eğitiminden sonra Ezher Üniversitesi'nde dini ilimler öğrendi, dil ve edebiyatla ilgilendi. 1907 yılında Ali Yusuf'un çıkardığı haftalık *el-Mueyyed* gazetesinde *en-Nazârât* başlığıyla makalelerini yayınladı. Milli Eğitim ve Adalet Bakanlıklarında çalıştı. Siyasi görüşleri nedeniyle bir süre hapis yattı ve makaleleri toplatıldı. 1924 yılında danışma meclisinde görev aldığı sıralarda vefat etti.

Eserlerinde Rousseau ve Victor Hugo gibi Fransız yazarların etkisi görülen Menfelûtî, Birinci Dünya Savaşı sonrası Mısır edebiyatının en tanınmış öncü isimlerinden biri olmuştur. En ünlü eserleri *en-Nazârât* ve *el-'Aberât*'tır.

⁵⁸ Daha fazla bilgi için bkz: Ömer Rıza Kehhâle, **a.g.e.**, C. III, Dımaşk, 1957, s 877; Hayreddîn ez-Ziriklî, **a.g.e.**, C. VII, Beyrut, 2002, s. 239; (Çevrimiçi) <http://en.wikipedia.org/wiki/Manfaluti>, 12.03.2011.

2.5.3.1. Erdem Nerede

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: en-Nazarât & el-'Aberât

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1908

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hikâye-Deneme

Çevirmen: Emrullah İşler

İlk Basım Bilgisi: 1997, Şule Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1997, Şule Yayınları

Sayfa Adedi: 165 sayfa

Bu kitapta yazarın *en-Nazârât* ve *el-'Aberât* kitaplarından seçilen hikâyeler yer almaktadır.

2.5.3.1. Acılar Kitabı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: en-Nazarât & el-'Aberât

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1908

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hikâye

Çevirmen: Selahattin Hacıoğlu

İlk Basım Bilgisi: 2005, Bordo Siyah Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2005, Bordo Siyah Yayınları

Sayfa Adedi: 180 sayfa

Bu kitapta yazarın *en-Nazârât* ve *el-'Aberât* kitaplarından seçilen hikâyeler yer almaktadır.

2.5.4 NECÎB EL-KEYLÂNÎ (1931-1995)⁵⁹

1931 yılında Mısır'da dünyaya geldi. 1960 yılında tıp eğitimini tamamlayarak doktor oldu. Doktorluk mesleğinin yanı sıra edebiyatla da ilgilendi. İslam dünyasının varoluş ve kimlik mücadelesini edebî çalışmalarının merkezine aldı. Eserleri

⁵⁹ (Çevrimiçi) http://ar.wikipedia.org/wiki/نجيب_الكيلاني , 10.03.2011.

Türkçe'ye en çok çevrilen Arap yazarlardan biri olan el-Keylânî'nin eserlerinden bazıları şunlardır: *Kuzey Kahramanları*, *Kara Gölge*, *Cakartalı Kız*, *Türkistan Geceleri*⁶⁰.

2.5.4.1. Yahudi'nin Kanlı Böreği

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Dem li-Fatîr Sahyûn

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Ali Nar

İlk Basım Bilgisi: 1990, Vahdet Kitap Kulübü Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1990 (İlk Baskı) ve 1991 (2. Baskı), Vahdet Kitap Kulübü Yayınları

Sayfa Adedi: 160 sayfa

Kitap Hakkında: 2003 yılında Elif Yayınları tarafından aynı çeviriyle *Yahudinin Kanlı Çöreği Getto* adıyla bir kez daha basılmıştır.

Bu kitap, 1800'lü yıllarda Şam'da sadece Yahudilerin yaşadığı bir mahallede gerçekleşen cinayetin anlatıldığı bir romandır.

2.5.4.2. Cakartalı Kız

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: 'Azra' Câkartâ

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Ali Nar

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Elif Yayınları

Sayfa Adedi: 166 sayfa

Yapılan Diğer Çeviriler: Bu eser, aynı çevirmen adıyla sırasıyla 1977 yılında Çığır Yayınları, 1987 yılında Hikmet Yayınları, 1993 yılında ise *Cakartalı Mücahide*

⁶⁰ Hayatı ve eserleri için bkz. Fatma Betül Beyca, "Necip el-Kilani Hayatı-Eserleri ve 20. yy Arap Edebiyatındaki Yeri", **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2008.

adıyla Beka Yayınları tarafından basılmıştır.

Bu romanda, Endonezya'da Çin egemenliğine karşı direnen halkın mücadelesi, Ebû Hasan ve Cakartalı Fatma'nın aşkı çerçevesinde anlatılmaktadır.

2.5.4.3. Acıyı Kalbime Gömdüm

Orijinal Dili: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Hasan Akay

İlk Basım Bilgisi: 1993, Beka Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1993, Beka Yayınları

Sayfa Adedi: 274 sayfa

2.5.4.4. Sevginin Bedeli

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Leyâlî Turkistân

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Necat Çavuş

İlk Basım Bilgisi: 1993, Beka Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1993, Beka Yayınları

Sayfa Adedi: 216 sayfa

Yapılan Diğer Çeviriler: Bu eser, kitapta bulunan bilgiye göre *Türkistan Geceleri* adıyla sırasıyla 1982 yılında Bürde Yayınları, 1984 yılında Petek Yayınları ve 2000 yılında Özgün Yayınları tarafından da basılmıştır. Beka Yayınları bu eseri aynı adla 1993 yılında tekrar basmıştır.

Bu kitap, Doğu Türkistan'da 1931-1951 yılları arasında Çin'in zulmüne maruz kalan Türkistanlı müslümanların özgürlük mücadelesini anlatan bir romandır.

2.5.4.5. Şafak Akıncıları

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Muhammet Tasa

İlk Basım Bilgisi: 1994, Esra Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1996, Esra Yayınları

Sayfa Adedi: 199 sayfa

2.5.4.6. Hürriyet Çığlığı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: en-Nidâu'l- hâlid

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Ahmet İyibildiren

İlk Basım Bilgisi: 1996, Uysal Kitabevi

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1996, Uysal Kitabevi

Sayfa Adedi: 208 sayfa

Yazarın Cemaleddin Afgani'yi Halid karakteriyle canlandırdığı bu eser 1919 yılında Mısır'da gerçekleşen Zağlul Paşa devrimini anlatmaktadır.

2.5.4.7. Hürriyet Uğruna

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Muhammed H. Feyzi

İlk Basım Bilgisi: 2000, Beka Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2000, Beka Yayınları

Sayfa Adedi: 195 sayfa

2.5.4.8. Kara Gölge

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: ez-Zıllu'l-esved

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Ali Nar

İlk Basım Bilgisi: 2002, Elif Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Elif Yayınları

Sayfa Adedi: 207 sayfa

Kitap Hakkında: 2002 yılında Tutku Kelepir Yayınları tarafından aynı adla basılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı döneminde Habeşistan'da sömürgecilere direnen kral İyaso'nun hikâyesinin anlatıldığı bir romandır.

2.5.4.9. Kuzey Kahramanları

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: 'Amâlikatu's-Şimâl

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Ali Nar

İlk Basım Bilgisi: Hikmet Yayınları⁶¹

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1) Hikmet Yayınları; 2) 2002, Elif Yayınları

Sayfa Adedi: 1) Hikmet Yayınları, 222 sayfa; 2) Elif Yayınları, 196 sayfa

Kitap Hakkında: 2002 yılında Tutku Kelepir Yayınlarından aynı adla 196 sayfa olarak basılmıştır.

Osman Eminu adında bir Nijeryalının kurtuluş mücadelesini ve aşkını anlatan bir romandır.

2.5.4.10. Hira'dan Doğan Güneş (3 Cilt)

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Nûrullâh

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Mehmet Nuri Çalışkan

İlk Basım Bilgisi: 1993, Beka Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1993, Beka Yayınları

⁶¹ Basım yılı belirtilmemiştir

Sayfa Adedi: 1. Cilt: 241 sayfa; 2. Cilt: 224 sayfa; 3. Cilt: 224 sayfa

Yapılan Diğer Çeviriler: Adıgeçen eser *İlahi Nur* adıyla 559 sayfalık tek cilt olarak Ali Nar, Salah Şerzad ve Sezai Özel'in çevirisiyle 2002 yılında Elif Yayınlarından basılmıştır.

İslamın doğuşu ve Mekke'nin fethedilmesini anlatan bir romandır.

2.5.4.11. Uykusuz Geceler

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Leyâlî es-Suhâd

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Selahattin Hacıoğlu

İlk Basım Bilgisi: 2003, Elif Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003, Elif Yayınları

Sayfa Adedi: 211 sayfa

Mısır'ın Nâsır sonrası bir asker-polis devletine dönüşmesini anlatan bir romandır.

2.5.4.12. Ömer Kudüs'te

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Omer Yazharu fi'l-Kuds

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Abdullah Arslan-Mehmed Ulu

İlk Basım Bilgisi: 1992, Beka Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1992, Beka Yayınları

Sayfa Adedi: 222 sayfa

2.5.4.13. Gece ve Demir Parmaklık

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Leyl ve Kudbân

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Hüseyin Murat Arısal

İlk Basım Bilgisi: Uysal Kitabevi ⁶²

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: Uysal Kitabevi

Sayfa Adedi: 184 sayfa

2.5.5. NECÎB MAHFÛZ (1911-2006)⁶³

1911 yılında Kahire'de doğdu. Kahire Üniversitesi'ndeki Felsefe eğitimini 1934 yılında tamamladı. Edebiyat hayatına 1928 yılında *el-Mecelletu'l-Cedîde* adlı dergide yayınladığı yazı ve öykülerle başladı. İlk romanı *Abes el-Akdar* 1939 yılında yayımlandı. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasında anlattığı ve üç kitaptan oluşan kuşak romanlarıyla dikkatleri üzerine çekti. 1971 yılında Kültür Bakanlığı müsteşarlığından emekli oldu ve *el-Ahram* gazetesinde yazmaya başladı. 1988 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan Necîb Mahfûz 2006 yılında vefat etti. Yazarın eserlerinden bazıları şunlardır: *el-Lıss ve'l-kilâb*, *Zukâku'l-Midak*, *Miramar*, *el-Kâhiratu'l-cedîde*.

2.5.5.1. Nil'in Üç Çocuğu

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Bâkî mine'z-zeman sê□a

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1982

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Kadir Polater

İlk Basım Bilgisi: 1992, İnsan Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1992, İnsan Yayınları

Sayfa Adedi: 189 sayfa

⁶² Basım yılı belirtilmemiştir.

⁶³ Daha fazla bilgi için bkz. Ahmet Kâzım Ürün, *Necib Mahfuz ve Toplumsal Gerçekçi Romanları*, Konya, Çizgi, 2002.

2.5.5.2. Başkan'ın Öldürüldüğü Gün

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Yevm Kutile ez-Za'îm

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1985

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Lütfullah Göktaş

İlk Basım Bilgisi: 1992, Ağaç Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1992, Ağaç Yayınları

Sayfa Adedi: 143 sayfa

Başkan'ın Öldürüldüğü Gün, Enver Sedat suikastının ve o dönem Mısır'ının anlatıldığı bir romandır.

2.5.5.3. Hırsız ve Köpekler

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Liss ve'l-kilâb

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1961

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Rahmi Er

İlk Basım Bilgisi: 1996, Vadi Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1996, Vadi Yayınları

Sayfa Adedi: 153 sayfa

Hırsız ve Köpekler, Mahfûz'un 1952 yılında yapılan Mısır Devriminin ardından yazdığı eleştirel öğeler barındıran ilk romanıdır. İhanete uğramış bir hırsızın hapisten çıkışıyla başlayan romanda hırsızın hayatındaki kişilerle kurduğu duygusal bağ ve onu hapse düşmesi konusunda sorumlu tuttuğu kişilerden almak istediği intikamın hikâyesi eleştirel sembollerle anlatılmıştır.

2.5.5.4. Esir Üniforması

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Hemsu'l-Cunûn

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1938

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hikâye

Çevirmen: Musa Yıldız

İlk Basım Bilgisi: 1999, Şule Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1999, Şule Yayınları

Sayfa Adedi: 151 sayfa

Bu kitapta çevrilen hikâyeler, *Esir Üniforması*, *Mutluluğun Bedeli*, *Fil Fil*, *Dünya Hali-Boş Kahvehane*, *Bit Pazarı*, *Lunapark*, *Çocuk Bahçesi*, *Bir Fincan Çay*, *Yarım Gün*, *İhtiyar ve Toprak* ve *Şehirde*'dir.

2.5.5.5. Han el-Halîlî'de

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Hânu'l-Halîlî

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1945

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Bedrettin Aytaç

İlk Basım Bilgisi: 1999, Papirüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1999, Papirüs Yayınları

Sayfa Adedi: 231 sayfa

Kahire'nin eski yerleşim yerlerinden Hânu'l-Halîlî'de başlayan roman, İkinci Dünya Savaşı sırasında Mısır'a yapılan saldırılar ve etkilerini konu almaktadır.

2.5.5.6. Bildircin ve Sonbahar

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: es-Semân ve'l-harîf

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1962

Tür: Roman

Çevirmen:⁶⁴

İlk Basım Bilgisi: 2000, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2000, Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 112 sayfa

2.5.5.7. Binbirinci Geceden Sonra

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Leyâlî Elf Leyle

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1981

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: A. Sait Aykut

İlk Basım Bilgisi: 2002, Oğlak Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Oğlak Yayınları

Sayfa Adedi: 331 sayfa

Bu eser, Arap Edebiyatının önemli klasiklerinden biri olan *Binbir Gece Masalları*'nın devamı niteliğinde yazılan bir romandır.

2.5.5.8. Dilenci

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: eş-Şehhâz

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1965

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Erdal Alovera

İlk Basım Bilgisi: 1995, Era Yayıncılık

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1995, Era Yayıncılık

Sayfa Adedi: 140 sayfa

Kitap Hakkında: 2003 yılında Erdal Alovera'nın çevirisiyle Bordo-Siyah Yayınları

⁶⁴ Kitapta çevirmen belirtilmemiştir.

tarafından 159 sayfa olarak tekrar basılmıştır.

Bu eser, 1950'li yılların başında, Kahire'de yaşayan, gençliğinde devrimci, orta yaşlarında ise toplumsal gelişmelerin gerisinde kalmış Ömer adlı kahramanın psikolojik bunalımlarını konu alan bir romandır.

2.5.5.9. Savrulan Kahire

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Kâhiratu'l-cedîde

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1945

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Halim Öznurhan

İlk Basım Bilgisi: 2005, Meneviş Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2005, Meneviş Yayınları

Sayfa Adedi: 192 sayfa

Bu eser, 1930'lu yılların başında Mısır'da zor ekonomik şartlar altında mücadele veren insanların hikâyesini anlatan bir romandır.

2.5.5.10. Saray Gezisi (Kahire Üçlemesi I)

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Beyne'l-Kasreyn

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1956

Arapça'dan Redaksiyon: Metin Fındıkçı

Tür: Roman

Çevirmen: Işıl Alatlı

İlk Basım Bilgisi: 2008, Hit Kitap Yayıncılık

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Hit Kitap Yayıncılık

Sayfa Adedi: 527 sayfa

Necîb Mahfûz bir kuşak romanı olarak yazdığı bu üçlemede, orta halli ve beş çocuklu bir Mısır ailesinin 1917-1944 yılları arasındaki yaşadığı siyasî ve sosyal olayları işlemektedir.

2.5.5.11. Şevk Sarayı (Kahire Üçlemesi II)

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Beyne'l-Kasreyn

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1956

Arapça'dan Redaksiyon: Metin Fındıkçı

Tür: Roman

Çevirmen: Işıl Alatlı

İlk Basım Bilgisi: 2008, Hit Kitap Yayıncılık

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Hit Kitap Yayıncılık

Sayfa Adedi: 448 sayfa

Necîb Mahfûz bir kuşak romanı olarak yazdığı üçlemenin ikinci kitabı olan bu eser, orta halli ve beş çocuklu bir Mısır ailesinin 1917-1944 yılları arasındaki yaşadığı siyasî ve sosyal olayları işlemektedir.

2.5.5.12. Şeker Sokağı (Kahire Üçlemesi III)

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Beyne'l-Kasreyn

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1956

Arapçadan Redaksiyon: Metin Fındıkçı

Tür: Roman

Çevirmen: Işıl Alatlı

İlk Basım Bilgisi: 2008, Hit Kitap Yayıncılık

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Hit Kitap Yayıncılık

Sayfa Adedi: 327 sayfa

Necîb Mahfûz bir kuşak romanı olarak yazdığı üçlemenin sonuncusu olan bu eser, orta halli ve beş çocuklu bir Mısır ailesinin 1917-1944 yılları arasındaki yaşadığı siyasî ve sosyal olayları işlemektedir.

2.5.5.13. Karnak Kafe

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Karnak

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1974

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Leyla Tonguç Basmacı

İlk Basım Bilgisi: 2008, Turkuvaz Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Turkuvaz Yayınları

Sayfa Adedi: 87 sayfa

Bu eserde, 1952 Devrimi ve 1967 yılındaki Arap-İsrail Savaşı'nın ardından oluşan baskıcı ortamın hikâyesi, Kahire'de bir kafede tesadüfen buluşan insanlar üzerinden anlatılmaktadır.

2.5.5.14. Cebelavi Sokağının Çocukları

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Evlâd Hâritinâ

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1959

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Leyla Tonguç Basmacı

İlk Basım Bilgisi: 2008, Turkuvaz Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Turkuvaz Yayınları

Sayfa Adedi: 463 sayfa

2.5.6. NEVÂL ES-SA'DÂVÎ (1930-...)

1930 yılında Mısır'da dünyaya gelen yazar, Kahire'de psikiyatri eğitimi aldı.⁶⁵ Mısır'ın çeşitli kırsal kesimlerinde doktorluk yaptı.1965-1972 yılları arasında Sağlık İşleri Dairesi yöneticiliğinde bulundu. 1972 yılında yayınladığı siyasi yazılar

⁶⁵(Çevrimiçi)http://www.nawalsaadawi.net/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=34&Itemid=54, 11 Mart 2011.

nedeniyle işini kaybetti ve Enver Sedat döneminde hapse girdi. Mısır'ın önde gelen kadın hakları savunucularından biri olan yazarın eserleri genellikle kadın konuludur. PEN Amerikan Merkezi'nde 2009 yılında yaptığı bir konuşmada⁶⁶ küçük yaşlarda ailesinin ağabeyinin şımarık bir çocuk olarak yetiştirmesinin nedenlerini sorgulamasının ardından ailesinden aldığı cevaplarla Allah'a bir mektup yazmasını yazarlığa başlangıç hikâyesi olarak anlatmaktadır. Sözkonusu konuşmada lise yıllarında okul kütüphanesinde bulabildiği Tâhâ Huseyn kitaplarının kendisini yazarlığa başlama konusunda cesaretlendirdiğini belirtmiştir. el-Mısırî el-Yevm'de haftalık yazılarına devam etmektedir.

2.5.6.1. Havva'nın Örtülü Yüzü

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Vechu'l'ârî li'l-mer'a'l' Arabiyye

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1977

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: İnceleme

Çevirmen: Sibel Özbudun

İlk Basım Bilgisi: 1991, Anahtar Kitaplar Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1991, Anahtar Kitaplar Yayınları

Sayfa Adedi: 262 sayfa

Havva'nın Örtülü Yüzü, kadın sorunlarına dair makaleleri içeren bir kitaptır.

2.5.6.2. Tanrı Nil Kıyısında Öldü

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Mevtu'r-Racûlu'l-Vâhid 'ale'l-Arz

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1974

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Nesrin Oral

İlk Basım Bilgisi: 1995, Belge Yayınları

⁶⁶ Konuşma yazar Kwame Anthony Appiah'ın sunumuyla ve podcast olarak sitede yer almaktadır. (Çevrimiçi) <http://www.pen.org/viewmedia.php/prmID/3264/prmID/1831>, 11.02.2011

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1999 (II. Baskı), Belge Yayınları

Sayfa Adedi: 151 sayfa

Tanrı Nil Kıyısında Öldü adlı kitapta yazar, Mısır'ın bir köyünde geçen bu hikâyeyi kadın sorunlarını iktidar mekanizmalarını sorgulayarak anlatmaktadır.

2.5.6.3. Kahire, Saçlarımı Geri Ver

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Muzekkirât Tabîbe

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1958

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Osman Akınhay

İlk Basım Bilgisi: 2001, Everest Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003 (II. Baskı), Everest Yayınları

Sayfa Adedi: 92 sayfa

Bu eser, yazarın Kahire'de tıp öğrenimini bitirdikten sonra mesleğe ilk başladığı dönemlerde yaşadığı tecrübelerini kaleme aldığı romanıdır.

2.5.6.4. Petrol Diyarında Aşk

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Hub fî zemenu'n-neft

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1993

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Ayla Esen

İlk Basım Bilgisi: 2002, Everest Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Everest Yayınları

Sayfa Adedi: 138 sayfa

2.5.6.5. İmamın Düşüşü

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Sukûtu'l-İmâm

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1987

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Gülten Dedeoğlu

İlk Basım Bilgisi: 2003, Gendaş Kültür Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003, Gendaş Kültür Yayınları

Sayfa Adedi: 224 sayfa

2.5.6.6. Kadının Cennette Yeri Yok

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Kânet Hiye'l-Ed'af

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1979

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Begüm Kovulmaz, Esin Eşkinat

İlk Basım Bilgisi: 2003, Everest Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008 (II. Basım), Everest Yayınları

Sayfa Adedi: 121 sayfa

Hayatı boyunca sonsuz sabır göstermesi gereken kadınların yaşadığı sıkıntıları anlatan bu roman Nevâl Sa'dâvî'nin kadın sorunlarına eğilen kitaplarından biridir.

2.5.6.7. Şeytanın Masumiyeti

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1994

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Devrim Denizci

İlk Basım Bilgisi: 2004, Everest Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Everest Yayınları

Sayfa Adedi: 178 sayfa

Bu eserde, Nergis adlı bir doktor ile onun çalıştığı hastaneye hasta olarak giden Ganat'ın hikâyesinin anlatıldığı bir romandır.

2.5.7. TÂHÂ HUSEYN (1889-1973)⁶⁷

1889 yılında Mısır'da kalabalık bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. el-Ezher, Kahire ve Sorbonne'da üniversite eğitimi aldı. Kahire Üniversitesi'nde dekanlık ve eğitim bakanlığı gibi görevleri üstlendi. Hem İslam hem Fransız kültürüyle beslenen yazar, eski Arap şiirinin güvenilirliği konusundaki itirazlarıyla tanınır. Görme engelli olan Huseyn, Fransız eşinin yardımıyla yazım hayatına devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra UNESCO nezdinde Mısır Temsilcisi olmuştur. Eserlerinden bazıları şunlardır: *el-Eyyâm*, *el-Edib*, *fi`ş-Şi`ri`l-câhilî*.

2.5.7.1. Günlerin Kitabı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Eyyâm

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1929

Tür: Otobiyografik Roman

Çevirmen: Ayşen Gür

İlk Basım Bilgisi: 1994, Belge Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1994, Belge Yayınları

Sayfa Adedi: 206 sayfa

Günlerin Kitabı, Tâhâ Huseyn'in hayatını anlattığı otobiyografik bir romandır. Romanın ilk bölümünde yazarın taşrada geçen çocukluk yılları, ikinci bölümde ise el-Ezher Üniversitesi'nde öğrenim gördüğü dönem anlatılır.

2.5.7.2. Vadedilen Günler

Orijinal Dili: Arapça

Tür: Roman

⁶⁷ (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/Taha_Husseini, 10.03.2011.

Çevirmen: Osman Tunç

İlk Basım Bilgisi: 2004, Kent Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Kent Yayınları

Sayfa Adedi: 188 sayfa

İslamın ilk döneminde yaşayan Ammar Bin Yasir'i anlatan bir romandır.

2.5.8. TEVFÎK EL-HAKÎM (1898-1987)⁶⁸

1898 yılında Mısır'ın İskenderiye şehrinde varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. 1922 yılında Hukuk Fakültesinden mezun oldu. hukuk alanında doktora yapmak için gittiği Fransa'da edebiyat ve sanatla ilgilendi. 1928 yılında Mısır'a döndü ve taşrada savcı olarak çalıştı. Bu esnada *Yevmiyyâtu Nâib fi'l-Eryâf* adlı eserini kaleme aldı. 1934 yılında Eğitim Bakanlığında müfettiş olarak çalıştı, 1939 yılında Sosyal Hizmetler Bakanlığında Musiki ve Tiyatro bölümünün başına geçti. 1944 yılında Ahbâru'l-Yevm adlı gazetede 1951 yılına kadar çalıştı. 1954 yılında Mısır Milli Kütüphanesi'ne müdür olan el-Hakîm, aynı yıl Arap Dil Kurumu'na üye olarak seçildi. 1959 yılında UNESCO Mısır Daimi Temsilcisi olarak atandı. 1961-1981 yılları arasında el-Ahram gazetesinde çalıştı. Sağlığının bozulması üzerine yazmaya bir süre ara verdi ve iyileşince gazeteye tekrar döndü. 1987 yılında vefat eden yazarın eserlerinden bazıları şunlardır: *Avdetu'r-Rûh, İzis, Ehlu'l-Kehf, Muhammed, Usfûr mine's-Şark*.

2.5.8.1. Bir Taşra Savcısının Günlüğü

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Yevmiyyât Nâib fi'l-Eryâf

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1937

Tür: Günlük/Anı

Çevirmen: Musa Yaşar Sağlam

İlk Basım Bilgisi: 1995, Belge Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1995, Belge Yayınları

Sayfa Adedi: 137 sayfa

⁶⁸ (Çevrimiçi) http://ar.wikipedia.org/wiki/توفيق_الحكيم , 10.03.2011.

Bu kitap, Tevfik el-Hakîm'in 1928 yılından sonra Mısır'da taşrada bir savcı olarak çalışırken günlük olarak yazdığı deneyimleridir. el-Hakîm, taşrada yasadışı uygulamalara şahit olduğu günlerde, vicdanıyla bürokratik öğretiler arasında sıkışmışken genç bir savcının kalemi sayesinde o dönemde kendine bir özgürlük alanı açmıştır. Yazar, Mısır köylüsünün hayatına göre şekillendirilmediği çok açık olan ve batıdan uyarlanan adalet anlayışı ile insana saygıyı sözkonusu eserinin satırlarında sorgulamaktadır. Eser, Mısır'da köy hayatı ve taşra yönetimi hakkında bilgi verirken aynı zamanda, idareciler, devlet memurları ve köylüler arasındaki cehalete dayanan ilişkiyi komik bir dille eleştirmektedir.

Günlük, bir gece yarısı uykusundan uyandırılan savcının, bir köylünün esrarengiz biçimde vurulması olayını aydınlatmak üzere beraberindekilerle birlikte apar topar yola çıkmasıyla başlar. Yolda kendilerine kasabanın berduşu olarak bilinen ve adli olaylara ilginç bir biçimde ilgi duyan Şeyh Usfur da eşlik eder. Olayın geçmişte yaşanmış başka karmaşık vakalarla da ilgisi olduğunu anlayan savcının işi, kendisine yardımcı olmakla görevli kişilerin durumu zorlaştırmasıyla içinden çıkılmaz bir hal alır. Böylelikle, iyi bir hukuk eğitimi almış savcının yüzleştiği gerçekler ve yanlışlarla zihinsel savaşı başlar.

2.5.8.2. Sanat Üzerine

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: 'Adâlet ve Fen

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1952

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Makale/Deneme

Çevirmen: Ahmet Murat Özel

İlk Basım Bilgisi: 1999, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1999, Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 152 sayfa

Bu kitap, el-Hakîm'in edebiyat ve sanat üzerine yazdığı makale ve denemelerinden oluşmaktadır.

Tevfik el-Hakîm sanat ve dini kaynağı bakımından özdeş gördüğünü belirtmektedir. Ona göre her ikisinin de beslendiği kaynak gökyüzüdür; sanatçının

kaynağı ilham, din adamınıninki ise vahiydir. Din adamı, ancak kendi hayatının gerçeği yapabildiği dini öğretilerle kişinin ruhundaki yüce duyguları harekete geçirebilir. Bu mantıkla düşünüldüğünde sanatçı da aynı şekilde okuyucusundaki duyguları canlandırabilir. Sanat bağımsız olmalıdır. Sanat eseri duyguları harekete geçirdiği ölçüde güçlüdür. Sanatta öz ve biçim kaliteli olmalıdır. Sadece edebî şöhrete ulaşmak için yazmayı eleştirmektedir.

Yazar, denemelerinin bir kısmını kısa hikâyelerle zenginleştirmiştir. Buddha'ya atfen anlattığı bir hikâyeyle insanın akıl çemberine sıkışıp kaldığını ve yapabileceklerinin sınırlı olduğunu hatırlatmaktadır. Bir Çin filozofundan örneklediği hikâyeyle, insanın hayatı tam anlayabilmesi için zaman kavramından bağımsız düşünmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, “görebilmeyi” büyük sanatçıların bir özelliği olarak ifade etmektedir.

Öykü türünü ele aldığı makalesinde, edebiyat ve öykünün uyum içinde zenginleştiğini fakat bu uyumun nadiren gerçekleştiğini açıklamıştır.

Tevfik el-Hakîm, sanatçıya uygarlık yolunda ilerlemenin bir gereği olarak diğer kültürleri dikkate almasını nasihat etmektedir. Bununla birlikte, Arap şairine seslendiği makalesinde, Arap damarından beslendiği sürece şiirinin bir geleceğinin olacağını ve kendisine başarının adresi olarak gösterilen Avrupalı şairlerin yolundan gitmenin kendilerini bir dünya şairi yapmayacağının altını çizmektedir. Özgün sanatçıyı sonsuz bir denizin üstünde uçan bir bıldırcına benzetmektedir. Bıldırcın, o denizin üstünde uçabildiği sürece varlığını sürdürebilecektir. Bu bağlamda, ilhamla gelen bir şeyi saate bağlamanın yanlış olduğunu ve gerçek sanatçının yaşlanmadan çağları aşan kişi olduğunu söylemektedir.

Yazar sanatla ilişkilendirdiği bazı kavramları da açıklamaktadır. Edebiyat için değişen dünya düzeni içinde insanlığa yüce değerleri hatırlatan ve koruyan bir hizmetkar tanımını yapmaktadır. el-Hakîm'e göre edebiyat, insanı düşündürür, zihnindeki fikirleri uyandırır böylece insanın bir varlık olarak olgunlaştırır. Edebiyat, mutluluğa ulaştıracak hikmeti anlamada insana yardımcı olmalıdır.

Sanat eserinin muhatabı olan kişilerin özelliklerinden bahsettiği makalelerinde eğitim ve kültürle birleşen kamuoyunun şahsiyetli bir millet meydana getirmenin şartı olduğunu vurgulamaktadır. Eseri değerlendiren zevkin kaynağı algıdır. Ayırtmayı bilmeyen zihin, camla elması da karıştırır, bayağı bir zevk sahibi

olduğunu açığa vurur. Bu anlamda, eserde paylaşılan mesajın özüne kulak veren, değersiz ve parlak olanı seçmeyen, idraken güçlü bir kitle idealize edilmektedir.

Yazar, görsel sanat dallarıyla ilgili görüşlerini de belirtmiştir. Sinemanın edebiyatla zenginleştiğini savunmaktadır. Yazara göre, yetenekli sinemacı izleyicisiyle daha derin idrak sağlayan görsel malzemeyle, yetenekli edebiyatçı da okuyucusuyla her okuyuşta daha derin manalar sunan eserle bağ kurmaktadır. Tiyatronun zahmetli bir sanat dalı olduğunu ve tiyatro eserinde kullanılan dilin konuyla uyumlu olmasının başarının sırrı olduğunu anlatmaktadır.

2.5.8.3. Şeytanın Vaadi

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: 'Ahdu's-Şeytân

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1933

Tür: Hikâye

Çevirmen: Serdar Arçukoğlu

İlk Basım Bilgisi: 2002, Şule Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2009, Şule Yayınları

Sayfa Adedi: 103 sayfa

Tevfik el-Hakîm bu eserinde edebiyatçının konumunu, ürün vermenin edebiyatçıya neler kattığını neler kaybettirdiğini, ölümün bilgeliğini, dünyadaki geçici maddi değerleri ve bilgi açlığının insana çizdiği yolu konu alan hikâyeler kaleme almıştır. Yazar, hikâyelerin bazılarında tiyatro dialoglarını da kullanmıştır.

Bu kitapta çevrilen hikâyeler, *Şeytanın Vaadi*, *Uykuda*, *Mutluluğun Işması*, *Hayat Meyhanesinde*, *Üzerimdeki Haklarım*, *Öfkeli Prensesle Birlikte*, *Mermer Havuzun Önünde*, *Düş ve Gerçek Arasında*, *İblisin Düşmanı*, *Bulutların Üstünde*, *Kadın Düşmanı Ol*, *Sonsuzluktan*'dır.

2.5.8.4. İzis

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: İzis

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1955

Tür: Tiyatro Oyunu

Çevirmen: Abdullah Zerrar

İlk Basım Bilgisi: 2002, Pınar Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Pınar Yayınları

Sayfa Adedi: 118 sayfa

Eserde temel olarak bilim ve siyaset erbabı arasındaki kavga eski Mısır karakterlerinin temsil ettiği kişilerle işlenmektedir. Oyun eski dönemlerde geçmekle birlikte mesajı günümüze hitap etmektedir. Kendisi bir mucit olan kral Tayfun devlet işlerini hilekar olarak bilinen kardeşi Oziris'e bırakır. Oziris bir süre sonra ortadan kaybolur ve eşi İzis onun bulunması ve gerçeklerin ortaya çıkması için katip Tuut'tan yardım ister. Böylece İzis'in Tayfun'a karşı fedakar ve cesur bir tavırla devam ettirdiği kavga, Tayfun'la Oziris arasındaki mücadeleyi de ortaya çıkaracaktır.

2.5.8.5. Asa ile Sohbetler

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: 'Asâu'l-Hakîm

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1970

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hikâye/Sohbet

Çevirmen: Muhsin Özalp-Zeynep Özalp

İlk Basım Bilgisi: 2003 Elif Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2006, Elif Yayınları

Sayfa Adedi: 167 sayfa

Bu eser, el-Hakîm'in medeniyet, zaman, insanlık, ihtiras, kavga ve sanat gibi kavramlar üzerine yazdığı denemelerden oluşmaktadır.

2.5.8.6. Gezegenle Sohbet

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Hadîs me'al-Kevkeb

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1974

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Felsefî Hikâye

Çevirmen: Kenan Demirayak

İlk Basım Bilgisi: 2004, Birey Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Birey Yayınları

Sayfa Adedi: 87 sayfa

Bu eser yazarın bir kuyu başından gezegenle yaptığı varlık, insanoğlu, adalet, vb konularda yaptığı sohbetleri içermektedir. Eserdeki felsefi yorumlar yazarın bir arkadaşının hayatındaki büyük sırrının peşine düşmesi ve bu bağlamda başından geçenleri anlattığı bir hikâyeye de desteklenmektedir.

2.5.9. YÛSUF CEVHER (1912-2001)⁶⁹

1912 yılında Mısır'da doğan yazar hukuk eğitimi aldı. Bir süre avukat olarak çalıştı. Mısır'da sinema endüstrisinin kurumsallaşmasında önemli bir yere sahip olan Yûsuf Cevher Sinema Enstitüsü ve Mısır Yazarlar Birliği'nin kurulmasına öncülük etti. Sinema ve edebiyatla yoğun bir şekilde uğraşan Cevher'in pek çok öykü ve makalesi 1932 yılından itibaren edebiyat dergilerinde yayınlandı. Tâhâ Huseyn, Necîb Mahfûz ve Tevfîk el-Hakîm gibi yazarların eserlerinin bir kısmını sinemaya uyarladı. Ardında pek çok sinema filmi, senaryo ve öykü koleksiyonu bırakan Yûsuf Cevher, 2001 yılında 89 yaşındayken vefat etti.

2.5.9.1. Kör Lamba

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Misbâhu'l-'a'mâ

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1989

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hikâye

Çevirmen: Muammer Sarıkaya

İlk Basım Bilgisi: 2002, Anka Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Anka Yayınları

Sayfa Adedi: 149 sayfa

Çevrilen Hikâyeler:

Seçkide yer alan hikâyeler, *Ateş ve Kül*, *Senede Bir Gün*, *Baba Değilsin ki*,

⁶⁹ (Çevrimiçi) http://arz.wikipedia.org/wiki/يوسف_جوهَر, 09.03.2011.

Mirasçılar Kapıda, Küpe Hırsızı, Kızıl Toprak, Zayıf Nokta, Allah Kurtarır, Aşk Ölümünden Güçlüdür, Kesik Bacak, Kör Lamba, Selvi Boylu, İşte Sen Busun, Eğâdir'de Bir Gece'dir.

Kör Lamba, yaşanmış olayların hikâyeleştirildiği 14 öyküden oluşan bir seçkisidir. Bu kitaptaki öyküler, Mısır Devrimi, İkinci Dünya Savaşı gibi olayların ardından yaşanan olumsuzlukların konu edildiği hikâyelerden oluşmaktadır.

2.5.10. YÛSUF EL-KA'ÎD (1944-...) ⁷⁰

1944 yılında Mısır'da ed-Dahriya köyünde fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Ülkesinde eğitim gören yazar, öğretmenlik yaptı ve orduya katıldı. Toplumsal sorunları eserlerinde konu edinen yazarın ilk romanı 1969 yılında yayımlandı. *Mısır Topraklarında Savaş* adlı romanı 1975 yılında yazılmış olmasına rağmen 1978 yılında Lübnan'da basılmasının ardından Mısır'da ancak 1985 yılında yayımlandı.

2.5.10.1. Mısır Topraklarında Savaş

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-Harb fî berr Mısır

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1978

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Sema Öğünlü

İlk Basım Bilgisi: 2005, Kanat Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2005, Kanat Yayınları

Sayfa Adedi: 141 sayfa

Bu kitap, altı farklı anlatıcının savaş kavramıyla birlikte aslında birbirleriyle bağlantılı olan kendi hayat hikâyelerini anlattıkları bir romandır.

⁷⁰ (Çevrimiçi) http://ar.wikipedia.org/wiki/يوسف_القعيد, 11.03.2011.

1.5. SURIYE

Suriyeli Hristiyan Arapların Lübnan'da olduğu gibi dini ve siyasi nedenlerle batıyla ilişkileri bölgeye gelen misyonerlerin faaliyetleri ve açılan okullarla canlı kaldığından modern edebiyat eserlerini tanıma ve uygulama konusunda hızla mesafe katetmişlerdir. Suriyeli yazarlardan 19. yüzyılın sonunda başlayarak öncelikli olarak Mısır'a göçenler, Arap edebiyatının rönesansı sayılan Nahda'ya, Amerika'ya göçenler ise mehcere edebiyatına katkı sağlamışlardır.

1918-1926 yılları arasında Fransızların bölgede hakim olması nedeniyle edebiyat eserlerinde Fransız romantizmi etkisini ağır bir şekilde hissettirmiştir. Bununla birlikte, eski Arap şiirinin geleneksel formları Suriye topraklarında da yaşamaya devam etmiştir.

Suriye modern edebiyatı 20. yüzyılda bölgede etkili olan savaşlar ve çatışmalarla kendine gerçekçi amaçlar edinmiştir. 1948 yılında İsrail'in Filistin topraklarında söz sahibi olması, tüm Arap ülkelerini sosyal ve siyasi açıdan olduğu gibi duygusal açıdan da etkilemiştir. Böylece edebiyat eserlerindeki romantik hava dağılmış ve yerini toplumsal gerçekçi bakış açısı almıştır. "Edebu'l-İltizâm" başlığı altında yazan edebiyatçılar sanat için yazmayı reddederek sosyal ve siyasi kaygılarını paylaştıkları eserler kaleme almışlardır. Nizâr Kabbânî etkisi 1967 savaşından sonra da benzer durum yaşanmış, savunma içgüdüsü "Edebu'l-Naksa" adına yansımıştır.⁷¹

21. yüzyıla gelindiğinde Suriye'de son dönemde siyasi hakimiyeti elinde tutanların uygulamalarına ve sansürlerine muhalif olan yazarların edebî özgürlüğü batıda buldukları bir gerçektir. Bu nedenle çağdaş yazarların bir kısmı Suriye dışında yaşamaktadır.

Modern ve çağdaş Suriye edebiyatına eserleriyle katkı sağlayan bazı yazar ve şairler, Velîd İhlâsî, Nadyâ Hust, Kûlît el-Hûrî, Haydar Haydar, Ğâde es-Semmân, Edîb Nahvî, Fâris Zerzûr, Sa'îd Hûrânîyye, Fâdıl es-Sibâî, Muhammed el-Meczûb, Abdusselam el-'Uceylî, Halîm Berekât, Selîm Berekât, Hannâ Minne, Ma'ruf el-Arnâvut, Zekeriyâ Tâmîr, Halîl el-Hindâvî, Muhammed el-Mâğût, 'Amr Ebû Rîşe, Nizâr Kabbânî, Adonîs'tir.

⁷¹ (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/Syrian_literature, 11.03.2011

2.6.1. ADONÎS (1930-...) ⁷²

Asıl adı Ali Ahmed Sa'îd Eşber olan Adonîs, 1930 yılında Suriye'de Lazkiye'nin Kassabin köyünde dünyaya geldi. 1954 yılında Şam Üniversitesi'ndeki Felsefe eğitimini tamamladı. Siyasi nedenlerden dolayı 1956 yılında Lübnan vatandaşlığına geçti. 1968 yılında *Mevâkıf* adlı dergiyi çıkardı. 1973 yılında Beyrut St. Joseph Üniversitesi'nden doktora ünvanı aldı. 1986 yılında Paris'te UNESCO temsilcisi olarak çalışmaya başlamıştır. Temmûzî Şiir Hareketi'nin önemli isimlerinden biri olan şairin eserlerinden bazıları şunlardır: *Evrâk fî'r-Rîh*, *Egânî Mihyârî'd-Dimeşkî*, *Kitâbu'l-Hisâr*.

2.6.1.1. Güneşin Âyetine Uyarak Düş Görüyorum

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: İbrahim Demirci

İlk Basım Bilgisi: 1995, Oğlak Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1995, Oğlak Yayınları

Sayfa Adedi: 159 sayfa

Kitap Hakkında: İç kapakta belirtilen bilgiye göre bu çeviri İstanbul Fransız Başkonsolosluğu'nun Adonis'in de katılımıyla gerçekleştirdiği şiir toplantısının anısına çıkarılan ve Türkçeye doğrudan Arapçadan çevrilen ilk Adonis kitabıdır.

Kitapta yer alan şiirler, *Güneşin Âyetine Uyarak Düş Görüyorum*, *Mekanı Çizen Taşın Eli*, *Beşik*, *Nargile*, *Maddenin Haritalarında İlerleyen Şehvet*, *Şarkı Bitmeden*, *Berzah*, *Soruların Gülü*, *Elif Bâ'nın Harflerine Şarkılar*, *Bitmemiş Kaside*, *İkinci Ebcediyyenin Kucağında*'dır.

2.6.1.2. Rüzgarda Yapraklar

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: *Evrâk fî'r-Rîh*

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1988

⁷² (Çevrimiçi) [http://en.wikipedia.org/wiki/Adonis_\(poet\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Adonis_(poet)), 10.03.2011.

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 1998, İyi Şeyler Yayıncılık

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1998, İyi Şeyler Yayıncılık

Sayfa Adedi: 124 sayfa

Çevrilen Şiirler Hakkında: Bu kitap, Adonis'in dört kitabından seçilmiş şiirlerden oluşmaktadır. "Ölüm Şiirleri" bölümünde *Toprağın Söylediği, Güneş, Ölüm, Giz, İki Ölüm Şarkısı, Benim ve Gözlerimin Arasında, Aşk Arasında, Son Dedikleri Nerede*; "Rüzgârda Yapraklar" da *Mezamir, Nağme, Tekrarlanan Yalnızlık, İkinci Toprak, Tanındı, Giden, Suskunluktan Sonra, Yarattığım Toprak, Tanıklık, Rüzgârda Yapraklar, Boşluk, Devrimci*; "Gönderilen Kül"de *Mezamir, 1-Rüya, 2-Garip Şarkısı, 3-Yaşayan Kül, 4-Gönderilen Güzel Sözün, İlk Tanık, İkinci Tanıklık, Üçüncü Tanıklık, Dördüncü Tanıklık, Tuhaf Kaside, Taşların Ağzından Duydun, Son Gökyüzü, Ellerimde Uyur, Gözlerinde Taşır, Kayıp, Taş, Sürçen, Tek Gözlü, Günahlar Sardı, Çocukluğum, Kimlik, Benim Gizim, Bizi Bırakanı Gördüm, Haftanın Yedinci Günü, Rüya, Cesaretin Gözyaşı, Bana Sınır Yok, Yalnız Toprak, Size Söyledim, Avucunda Görüyorsun, Günler, Büyülü Toprak, Su İpini Kopardı, Kapı, Sen Kimsin, Yeni Ağıt, Ölüsü Olmayan Ağıt, Söylencendeki Ağıtın Ömrü, Ebu Nevvas'ın Ağıtı, Haliç'in Ağıtı, Müjdenin Ağıtı ve Ağıt*; "Gece ve Gündüz Bölgesindeki Tahavüller ve Hicret Kitabı 1970-1971"de (*Kitâbu'-Tahavvulât ve'l-Hicra fî Ekâlîmi'l-Leyl ve'n-Nehâr*) *Gece ve Gündüzün Ağaçları, Güneşin Ağacı, İşaretler, Arzunun Ağaçları, Ateşin Ağaçları, Sabahın Ağaçları, Kaybolan Büyü, Sarkan Ağaçların Dalları, Üzüntü Ağaçları, Atmaca, Atmacanın Günleri, Atmaca Başka Bir Yere Yönelir, 1-Gözyaşı Mevsimi, 2-Merdivenleri Ayrılan Ölüm Burçları ve 3-Fotoğrafi Yırtılan Geçmiş* başlıklı şiirler yer almaktadır.

2.6.1.3. Ayna ve Düş

Orijinal Dili: Arapça

Orijinal Adı: el-Mesrah ve'l-merâyâ

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2002, Avesta Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Avesta Yayınları

Sayfa Adedi: 142 sayfa

“İlklerden” ve “Kırık Zaman Etrafındaki Ayna ve Düş” başlıklarıyla bölümlendirilen bu kitabın ilk bölümü her biri “İlk” kelimesiyle başlayan kısa şiirlerle başlar ve *Baudelaire, Ranier Maria Rilke, Ebu Nüvas, Adonis ve Ad* adlı şiirlerle devam eder. İkinci bölümde yine çoğunlukla kısa şiirler yer almaktadır. Bu bölümde yer verilen şiirler, *Geçmiş, Çağdaş, Azgınlığın Aynası, Mermi, Yaz Aynası, Şairler, Şam, Yasak Malın Aynası, Beyrut, Lezid Bin Ali Aynası, Adamı Gösteren Ayna, Altınsuyun Aynası, Zengin ve Yoksulun Aynası, Adamın Aynası, Başın Aynası, Tanıklığın Aynası, Hüseyin Camiinin Aynası, Düşün Aynası, Tarihin Aynası, Toprağın Aynası, Nehrin Başı, Söylenen, Kırık Zaman, Ay ve Nar, Akıntı, Suyun Çılgılığı, Kitabe, Araştırma, Şairlik, Denemek, Çocuklar 1, Çocuklar 2, Şair, Giden, Delilik, Konuşma, Utanç Meydanı, Kays, Gilgames, Boşalan Utanç, Devrimci, Kasvet, Ebu Tamam, Ayna ve Erkek, Erkeğin Şarkısı, Suyun Rengi, Aynanın Şarkısı, Mecusi, Aynanın Yüzü, Yol, Suyu Gözleyen Ayna, İskemleye Ayna, Zamanın Aynası, Simli Hızmaya Dört Şarkı, Açlık, Uykudan Uyanmak, Halk, Öfke, Aynaların Cenazesi, Yolun Aynası, Saldırı ve Onlar’dır.*

2.6.1.4. Dalların Güncesi

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Fransızca

Tür: Şiir

Çevirmen: Necla Işık

İlk Basım Bilgisi: 1994, BDS Yayınları

Yapılan Diğer Çeviriler: 2004, Dünya Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Dünya Yayınları

Sayfa Adedi: 60 sayfa

Bu kitapta çevrilen şiirler, *Orfeus’a Ayna, Yol, Öfke, Akın, Onlar, Bir Zorba’nın Aynası, Hüseyin’in Mezarına Tutulan Ayna, Karakızağa Tutulan Ayna, Taşlar, Ekmek, Yolun Aynası ve Dalların Güncesi’dır.*

2.6.1.5. Doğu ve Batı

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2004, Dünya Yayıncılık

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Dünya Yayıncılık

Sayfa Adedi: 198 sayfa

Çevrilen Şiirler Hakkında: Çevirmen, yazarın *İlk Şiirler, Rüzgarda Yapraklar (Evrâk fî'r-Rîh)*, *Şamlı Mihyar'ın Şarkılar (Egânî Mihyâri'd-Dimeşkî)*, *Gece ve Gündüz Bölgesindeki Değişimler ve Göçün Kitabı (Kitâbu'-Tahavvulât ve'l-hicra fî ekâlîmi'l-leyl ve'n-nehâr)*, *Ayna ve Sahneler (el-Mesrah ve'l-merâyâ)*, *Bu Benim Adımdır ve Kuşatma Kitabı (Kitâbu'l-Hisâr)* adlı kitaplarından seçtiği bazı şiirleri çevirmiştir.

2.6.1.6. Güllerin Aydınlığından

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2004, Adam Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Adam Yayınları

Sayfa Adedi: 166 sayfa

Çevrilen Şiirler Hakkında: Çevirmen, bu kitapta bulunan bazı şiirleri *Şamlı Mihyar'ın Şarkıları (Egânî Mihyâri'd-Dimeşkî)*, *Ayna ve Sahneler (el-Mesrah ve'l-merâyâ)*, *Güller ve Küller Arasındaki Zaman (Vakt beyne'r-Remâd ve'l-verd)*, *Beş Kasidenin Kitabı (Kitâbu'l-Kasâ'idi'l-hams)* adlı kitaplardan derlediğini belirtmiş, bahsekonu kitabın ilk şiirlerini hangi kitaptan seçtiğini belirtmemiştir.

2.6.1.7. Arap Poetikası

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: eş-Şi'riyye'l-'Arabiyye

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Konferans Metni

Çevirmen: Emrullah İşler

İlk Basım Bilgisi: 2004, Yapı Kredi Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Yapı Kredi Yayınları

Sayfa Adedi: 99 sayfa

Bu kitap, Adonîs'in 1984 yılında Collège de France'da verdiği dört konferansa ait metinlerden oluşmaktadır. Sözkonusu konferanslara ait başlıklar "Poetika ve Cahiliye Sözüelliği, Poetika ve Kur'anî Çevre, Poetika ve Düşünce, Poetika ve Modernite"dir.

"Poetika ve Cahiliye Sözüelliği" başlıklı birinci konferansta Cahiliye dönemi Arap şiirinin sözel kaynaklarda saklanıp sonraki dönemlerde yazıldığı ve bu dönem şiirlerinin önemli bir tarihî kaynak olarak Arap bilincinin kültürel varlığını temsil ettiği üzerinde durulur. Şair, eski Arap şiirinin kurallarının sonraki dönemlerde yanlış yorumlandığının altını çizmektedir.

Adonîs, "Poetika ve Kur'anî Çevre" isimli ikinci konferansta, Kur'an ayetlerine öykünerek yazılan eserlerden, Cahiliye şiiriyle Kur'an metninin karşılaştırılmasından ve Kur'an'ın yazıya geçiş sürecinde şiire yön veren eğitici rolünden bahsetmektedir.

"Poetika ve Düşünce" başlıklı konferansta Arap şiir eleştirisinde kullanılan İslamî ve felsefî yardımcı disiplinler konu edinilmektedir. Adonîs, bu bölümde poetika ve düşünce bağlamında değerlendirdiği klasik şiirden örnekler vermektedir.

"Poetika ve Modernite" başlıklı son konferansta modernite kavramının Araplarla ilişkilendiren bölümünün Arapların tarihî, sosyal ve kültürel yapısının kendine has iç dinamikleriyle batıdan bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

2.6.1.8. Aşk Şiirleri

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2007, Kırmızı Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2007, Kırmızı Yayınları

Sayfa Adedi: 146 sayfa

Çevrilen Şiirler Hakkında: Çevirmen Metin Fındıkçı, bu kitapta Adonîs'ten seçme aşk şiirlerini “İlk Tutkunluğa Ağıt, Aşk Dönüşümleri ve Kayıp İlahların Mezmurları” bölümleri altında derlemiştir.

2.6.1.9. Kör Kâhin

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Tenebbe' Eyyuhe'l-A'mâ

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 2003

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: İbrahim Demirci

İlk Basım Bilgisi: 2008, Yapı Kredi Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2008, Yapı Kredi Yayınları

Sayfa Adedi: 163 sayfa

Kitabın ilk bölümünde bulunan şiirler, *Siccîl 1999*; *Sen Düzgün Konuş, Ey Kekeme*; *Gırnata'ya On İki Kandil, Feleğin 2001 Takvimi*, *Ölü Deniz Metinleri İçin Başka Bir Yorum Konçertosu*, *Konçerto-Dante Kilisesi'nin Yolu*; *Konçerto-Berlin, Wallotstrasse 19*; *Konçerto- Milâttan Önce 11 Eylül 2001*, *Konçerto-Örtülü Mesih*; *Ey Şiirin Eli, Ufkun Kitabını Aç*; *Bir Şair Düşlüyorum, Bu Sabah Berlin*, *Kassabin-Kitap, Haber Ver Ey Kör'dür*. “Çeşitli Durumları Betimleyici, Körün Nübüvvetlerinin Yazdırdığı Resimler” başlıklı ikinci bölümde *Şairin Durumu-1*, *Şaririn Durumu-2*, *Serkeşin Durumu*, *Suçlananın Durumu*, *Suçsuzun Durumu*, *Düşünürün Durumu*, *Aylağın Durumu*, *Yazarın Durumu*, *Dilencinin Durumu*, *Yaratıcının Durumu*, *Sürgünün Durumu*, *Sapkının Durumu*, *Filozofun Durumu*, *Toplumun Durumu*, *Yönetenin Durumu*, *Dostun Durumu* ve *Kesin Bilginin Durumu* adlı şiirler yer almaktadır.

2.6.2. ĞÂDE ES-SEMMÂN (1942- ...)⁷³

1942 yılında Şam'da doğan yazar, Şam Üniversitesi'nde İngiliz Dili eğitimi aldı. 1868 yılında Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde masterını tamamladı. Arap Edebiyatında tanınmış kadın yazarlardan biri olan Ğâde es-Semmân, çok sayıda roman ve hikâye yazmıştır.

2.6.2.1. Beyrut'ta Deniz Yok

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Lâ Bahr fî Beyrût

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı:1963

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hikâye

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2002, Avesta Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Avesta Yayınları

Sayfa Adedi: 111 sayfa

Çevrilen Hikâyeler Hakkında: Bahsekonu çeviri kitapta, orijinal baskıda bulunan iki hikâyeye yer verilmediği belirtilmiştir. Çevirisi yapılan diğer hikâyeler, *Gemilerin Şarkısı*, *Esmer Etin Laneti*, *Limanı Olmayan Çingene*, *Tabut ve Kolye*, *Telefonun Öteki Ucundaki Adam*, *Yorgun Kimlik* ve *Beyrut'ta Deniz Yok*'tur.

2.6.3. NİZÂR KABBÂNÎ (1923-1998)

1923 yılında Şam'da dünyaya geldi. 1945 yılında Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Suriye Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başladı ve Kahire, Ankara, Londra, Pekin, Beyrut ve Madrid'de diplomatik görevlerde bulundu. İlk şiir kitabı 1944 yılında *Kâlet lî's-Semrâ* adıyla yayınlanmıştır. 1966 yılında istifa ederek Beyrut'ta kendi adıyla bir yayınevi kurdu. Şiirlerinin pek çoğu bestelenmiş, Necât es-Sağîra, Abdulhalîm el-Hâfız, Kâzım es-Sâhir, Umm Kulsûm, Fâyize Ahmed, Asâle, Feyrûz ve Mâcide er-Rûmî gibi ünlü şarkıcılar tarafından seslendirilmiştir.

Şiirlerinde genellikle aşk, kadın, siyasal ve sosyal konuları işlemiştir.

⁷³ (Çevrimiçi) http://ar.wikipedia.org/wiki/غادة_السمان, 10.03-2011.

Özellikle kadınların özgürlüğünü, güzelliğini, duygularını önemseyen şiirleri nedeniyle "Kadın Şairi" olarak anılmıştır. Özgün, yalın, anlaşılır bir dille kaleme aldığı şiirleri geniş kitlelerce beğenilmiş ve tüm Arap dünyasında popüler olmuştur. Eserlerini *el-A'mâlu's-şi'riyyeti'l-kâmile* adı altında üç ciltlik bir külliyatta topladı. Ömrünün son yıllarını Londra'da geçiren şair, 1998 yılında vefat etmiştir.

2.6.3.1. İşgal Altında

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir ve Deneme Seçkisi

Çevirmen: İbrahim Demirci, Turan Koç

İlk Basım Bilgisi: 1996, Rey Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1996, Rey Yayınları

Sayfa Adedi: 102 sayfa

2.6.3.2. Gazaba Uğramış Şiirler

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Kasâ'idu Mağdûbun 'aleyhâ

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1986

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: İbrahim Demirci

İlk Basım Bilgisi: 1997, Mavi Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1997, Mavi Yayınları

Sayfa Adedi: 125 sayfa

Kitapta yer alan şiirler, *Nasıl, İsviçreli Bir Serçeye, Kara Liste Üzerine, Büyük Kapı, Niçin Yazıyorum, Halîl Bin Ahmed El-Ferahidi'nin Bir Beytine Sarılan Öğrenciler, "Kontrolistan" Ülkesinden Çok Gizli Konuşma, Petrol Kurt Gibi Saldırdı Üstümüze, Kültürlü Köpeğin Günlüğünden, Aspirin Hapı, Beşinci Güney Senfonisi, Gırnata'dan Çıkan Son Kuş, Vize, Neden Yorgun Oğlu Kırgın İnsan Haklarından Sınıfta Kaldı, Resim Dersi, Brendi Kadehinde... Yurtla Birlikte, Özgürlük Denklemlerinden, Hüzün Partisi, Davul Solosu, Davul... Davul ve Kırmızı...*

Kırmızı... Kırmızı 'dır.

2.6.3.3. Gerileme Kitabına Dipnotlar

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Hevâmiş 'alâ Defteri'n-Nekse

Tür: Şiir

Çevirmen: Ergin Koparan

İlk Basım Bilgisi: 1997, BDS Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1997, BDS Yayınları

Sayfa Adedi: 57 sayfa

Kitaba adını veren şiir, Nizâr Kabbânî'nin 1967 Arap-İsrail Savaşı'nın ardından kaleme aldığı Arap dünyasında ve edebiyat çevrelerinde çarpıcı bir etki yapan *Gerileme Kitabına Dipnotlar*'dır. Kabbânî, şiirde sözkonusu savaşı bir yenilgi olarak tanımlamış ve Arapları sığındıkları mağaralardan çıkıp okumaya davet etmiştir. Ellerindeki petrolü bir güç olarak kullanmak yerine eğlence amaçlı işlerinde harcadıkları ve hiçbir şey yapmadan zafer dileklerinde bulundukları için Arap halkını eleştirmiştir. Şiirin son dizelerinde Arap çocuklarına seslenmiş, kendi kuşağını hatalar yaptıkları için örnek almamaları gerektiğini belirtmiş ve yeni nesli bir umut olarak gördüğü için onlara nasihatler vermiştir. Bu şiirin yayınlanmasının ardından, daha önce aşk ve kadın temalı şiirleriyle anılan şair, siyasi söylemler ve eleştiriler içeren şiirler kaleme almıştır. Bahsekonu şiirin yayınlanması yasaklandığı halde el altından yayılmıştır.

Kitapta yer alan diğer şiirler, *Ben Hüzün Treniyim*, *Haziran Ayı*, *Hükümdarla Güvercin*, *Hamilelik*⁷⁴, *Eşitlik*, *Dünyayı Fethediyorum Sözcüklerle*, *Aptallık*, *Dil*, *Fincanla Gül*, *Sözcüklerle Resmedilmiş'e Giriş*, *Belge*, *Aktörler'den*, *Üç Şiir*, *Aşk Şiirleri* ve *Çocukça Karalamalar*'dır.

2.6.3.4. Ben Beyrut -Bir Kentin Günlükleri

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Yevmiyyâtu Medîne Kâne İsmuhâ Beyrût

⁷⁴ Bu şiirin diğer çevirisi için bkz. Rahmi Er, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, s. 65.

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Deneme

Çevirmen: İbrahim Demirci

İlk Basım Bilgisi: 1999, Hece Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1999, Hece Yayınları

Sayfa Adedi: 110 sayfa

Bu eser, çoğunlukla “Ben Beyrut” cümlesiyle başlayan Beyrut’un ağzından yazılmış kısa denemelerden oluşmaktadır. Kitapta Beyrut, intihar etmek üzere olan bir kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Limanların kadını olarak güven vermeyen geçici ilişkiler yaşar ve anılarını kaydetmez. Bu yüzden de Beyrut, kendine cahil kaldığı için varlığına sahip çıkamamış bir şehirdir. Eski güzelliğini kaybetmiş, tarihi köklerini yanlış yerlerde aramış ve kendini süsleyen pek çok öğeyi dışarıdan aldığını sanmıştır. Yazar, bütün bunların sorumlusu olarak Arap zihniyetini eleştirmektedir.

Kabbânî, okurunu, bir kadın portresinde can verdiği şehrin koridorlarında geziye çıkarmaktadır. Beyrut’un ünlü sokakları, binaları ve çarşılarını anılarının zihninde bıraktığı izlerle anlatmış, ruhunu kaybetmeden önce son çılgınlığını atan bir şehir silueti çizmiştir. Yazar, anlatımında bütünüyle insan duyularıyla aktarmamış, zaman zaman şehir hissini canlı tutmuştur.

2.6.3.5. Aşkın Kitabı

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Kitâbu’l-Hub⁷⁵

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1971

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Laurent Mignon

İlk Basım Bilgisi: 2000, Ayışığı Kitapları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2000, Ayışığı Kitapları

Sayfa Adedi: 62 sayfa

Bu kitap, şairin sevgilisine seslendiği 52 adet kısa aşk şiirinden oluşmaktadır.

⁷⁵ Nizâr Kabbânî’nin 1971 yılında Beyrut’ta basılan *el-A’ mâlu’s-şi’riyyetu’l-kâmile* adlı eserinin 737-772 nolu sayfaları arasındaki bölüm çevrilmiştir.

Bu şiirlerde, genel olarak aşkın etkisi konu alınmaktadır. Şair, eserinde aşkla birlikte değişen dünyasından bahsetmiş, aşık olduğunda kendisini zamanın ve mekanın ötesine geçiren bir güçle dolduğunu, aşkla doğduğunu ve aşkla var olduğunu ifade etmiştir. Sevgilisinin güzelliğinden bahseden şair, kadının özgür olması gerektiğine inandığını belirten ve ülkesinde kadının sevmesinin tabu olmasını eleştiren dizeler de kaleme almıştır.

2.6.3.6. Hüzünlü Irmak

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Eşhedu Enne Lâ İmre'e İllâ Enti (1979), el-Kasâ'id (1956)

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2000, İyi Şeyler Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2000, İyi Şeyler Yayınları

Sayfa Adedi: 72 sayfa

Çevrilen Şiirler Hakkında: Kitaptaki şiirler çevirmenin *Ben Tanıgım Yok Senin Üstüne Bir Kadın (Eşhedu Enne Lâ İmre'e İllâ Enti)* ve *En Güzel Kasidelerim(El Kasâ'id)* adıyla çevirdiği kitaplardan seçilmiştir.

Bu kitapta çevrilen şiirler, *Bir Anı Kırıntısı*, *Ben Tanıgım Yok Senin Üstüne Bir Kadın*, *Kadın Bedeninde Kadersin Sen*, *Sevgilim Kanundur*, *Söylediğim Seni Seviyorum*, *Uygarlık*, *Seni Seviyorum*, *Bu Nedir*, *Uzun Denizin Üstünde*, *Okumayı Bilirler mi*, *Gül...ve Fincan*, *Benimle mi Yazacaksın Bu Kasideyi*, *Tanıklığın Temini*, *Okunmuş Kitap*, *Pul*, *Zamanımdan Kaçırdın Şiirimi*, *Hesaba Katmadan Güzelliği*, *Azıcık Oturduğumla*, *Seçtiğim*, *Suyun Altından Mektuplar*, *Hüzünlü Irmak*⁷⁶, *Küçük Bir Durum*, *Katkat Yasemin*⁷⁷, *Hüzünlü Kaside*⁷⁸, *Fincanı Okudu*⁷⁹, *Lolita*,

⁷⁶ Şiirin diğer çevirisi için bkz. Nizar Kabbânî, **Gözlerinin Mavi Limanında**, Çev. Rıza Halilov, Aysel Ergül, İstanbul, Birey Yayınları, 2002, s.33

⁷⁷ Bu şiirin çevirisi üzerine bir tenkit için bkz. Şerafettin Yıldız, "Katkat Yasemin" Adlı Şiir Çevirisi Üzerine Bir Eleştiri", **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi**, Konya, 2010, Sy. 23, s. 179-192.

Ayrıca şiirin diğer çevirisi için bkz. Nizar Kabbânî, **a.g.e.**, s. 23.

⁷⁸ Şiirin diğer çevirisi için bkz. Nizar Kabbânî, **a.g.e.**, s. 93.

⁷⁹ Şiirin diğer çevirileri için bkz. Nizar Kabbânî, **a.g.e.**, s.78; Rahmi Er, **Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi**, s. 63.

Sözcüklerle Resim, Ağırlık Yapan Kaside, Aşk ve Petrol, Anneme Beş Mektup ve Gazete İle Birlikte'dir.

2.6.3.7. Gözlerinin Mavi Limanında

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-A'mâlu's-şî'riyyetu'l-kâmile⁸⁰

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Rıza Halilov, Aysel Ergül

İlk Basım Bilgisi: 2002, Birey Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Birey Yayınları

Sayfa Adedi: 104 sayfa

Deniz Kasidesi adlı şiirde bulunan bir dizenin kitaba ad olarak verildiği bu eserde Nizâr Kabbânî'nin aşk, kadın ve hüznün temalı bazı şiirleri yer almaktadır.

Bu kitapta çevrilen şiirler, *Esmer Kız Bana Söyledi, Kahvehanede, Göğsün Çocukluğu, Soru, Dumandan Bir Kadın, Kasideler, Yasemin Gerdanlık, Sevgilim, Bütün Kelimelerin En Büyüğü, Sevgilim, Hüzünler Nehri, Telefon, Yanmış Mektuplar, El, Kelimelerle Resim, En Tatlı Haber, Gözyaşı Yüklü Valizler, Aşkın Bir Yeşil Kuş, Deniz Kasidesi, Güzel Kız ve Defter, Elim, Kasırgadan Sonra, Kasidelerimin Pahası, Uzun Örüklerin Şöhreti, Beni Sevme, Sizden Kim Daha Güzel, Önce...ve Sonra, Korkuyorum, Çılgın Kasideler, Seç, Falcı Kadın*⁸¹, *Ben Bir Hüzün Treniyim, Suyun Altından Mektup, Suskun Kadına, Beyrutlu Kadınlı, Sinirlerime Acı, Nereye Gideyim, Hüzün Kasidesi, Gitmeni İstiyorum ve Onun Teni...Benim Tırnaklarım*'dir.

2.6.3.8. Yasak Şiirler

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Eşîâr Hârice 'ale'l-Kânûn

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1972

⁸⁰ Bu kitapta çevrilen şiirler, Nizâr Kabbânî'nin 1973 yılında Beyrut'ta yayınlanan *Kâlet Lî's-Semrâ (1944), Tufûlet Nehd (1948), el-Kasâ'id (1956), Habîbetî (1961), er-Resm bi'l-Kelimât (1966), Kasâ'id Mutevahişe (1970)* ve diğer şiir kitaplarını içeren külliyyâtının I. cildinden seçilmiştir.

⁸¹ Şairin en bilinen şiirlerinden olan *Falcı Kadın (el-Kâriatu'l-Fincân)*, Muhammed el-Mûcî tarafından bestelenmiş ve ünlü şarkıcı Abdulhalim Hâfız tarafından seslendirilmiştir.

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Kemal Yüksel

İlk Basım Bilgisi: 2002, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 135 sayfa

Bu kitap, şairin çoğunlukla sevgilisine hitaben yazdığı şiirleri içermektedir. Şair dizelerinde hislerini açıkça ifade etmiş ve betimlemelerini özgürce yapmıştır. Eserde, şairin eski defterlerini karıştırıp aşk maceralarını andığı ve kadın bedenini anlattığı şiirleri de yer almaktadır.

Bu kitapta çevrilen şiirler, *Sevgilim, Çok Gizli Bir Yayın, Şiirimin Beyanı, Yasa Dışı Yargılama; Beyrut, Aşk ve Yağmur; Teşekkürler, Çocukça Karalamalar, Arşivden, Bedenin Haritamdır, Hint Kaşmiri, Meydan Okuyuş Kasidesi, Beyrut Postası*⁸², *Allah'a Sorular, Bir Kadın Yaratmakta Sufice Vehimler, Aşkın Tanımında Bitmeyen Bir Şiir, Ağaç, Kadınlar ve Mesafeler, Çıplak Bir Kadına Besteler, Sığınmış, Duyarsız Bir Kadınla Söyleşi, Rahmet Kurşunu, Dorian Grey'in Portresi, Acemi Dudaklı Yar, Uyku Hapları, Deniz Mezarlığı, İlgili Makama İzah, Oyun Bitti, Vahşet, Haşmetmeap Hazretlerine... Eski Sevgilime, Dönüşüm, Bir Kadını Öldürmeye Teşebbüs ve Yapışma*'dır.

2.6.3.9. Seninle Evlendim Ey Özgürlük

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Tezevvectuki Eyyetuhe'l-Hurriyyet

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1988

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir

Çevirmen: Kemal Yüksel

İlk Basım Bilgisi: 2003, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003, Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 111 sayfa

⁸² Bu şiir bestelenmiş ve Iraklı şarkıcı Kâzım Es-Sâhir tarafından seslendirilmiştir.

Bu kitap, şairin çoğunlukla kadın ve aşk üzerine yazdığı şiirlerle Arap ülkeleri ve yönetimlerini eleştirdiği şiirlerini içermektedir. Kabbânî, Arap halkına tarihsel süreç içinde kim olduğunu hatırlatan dizelerle seslenmiş, yanlışlarını sert bir dille eleştirmiştir. Ayrıca, “biz” diye sahiplenerek Arap toplumunu bir “tavuğa” benzetmiş acizliğiyle alay etmiştir. Şair, bazı dizelerinde mahremiyetine el uzattıklarında kendini “devleti korkutan şair” olarak keşfedişini cesurca paylaşmıştır. Özgürlüğünün kısıtlanmasını, Arapça yazmanın kendi vatanında bir tutsaklık olduğundan şikayet etmiştir. Şair özgünlüğünü belirtmek için atalarını cehennemde bıraktığını ve isyankar halini şiir söylemenin bir gereği olarak gördüğünü ifade eden dizeler kaleme almıştır.

Bu kitapta çevrilen şiirler, *Seninle Evlendim Ey Özgürlük, Soyalar, Ben Yalnız Kendime Benzerim, Böyleydi Şair, Ben İstemedim, Yasak Dil, Melankoli, Şiir ve Coğrafya, Parmaksız Yazarlar, İki Yazar, Annem, Heybet, Yalnızca Kelime, Kırmızı Hat, Teşebbüs, Şiirime Dair, Yağmur Partisi, Sükut, Ulusal Düş, Yüzün Şiirin İlk Dizesi Gibi, Kiralık Vatan, Sürgün Duvarları Üzerine Yazılar, İnsan Devletini Kurmak İçin, Gerçek Dert, Taş Atan Çocuklar, Kültürel Haber, Kim Öğretirse Bana Aşk... Kulu Olurum Onun, Şiir ve Hurafe, General Hatıralarını Yazıyor, Umursamaz Bir Kadınla Söyleşi, Beyruta Dört Faydasız Mektup, Beyrut İçin Bir Soyut Resim Çalışması, Arapça Bir Kaside İçin Gizli Günlükler, Petrolistan Edebiyatına Gireceklere Altın Öğütler, Delik, Bir Arap Diktatörünün Otobiyografisi, Kelimeler... İstihbarat Elemanlarının Dişleri Arasında, Tavukların Devrimi ve Siyasi Bir Gasp Olayı İçin Tam Bir Dosya*’dır.

2.8. ÜRDÜN

Ürdün’de öykü çalışmalarıyla ilgili olarak yapılan çalışmalar aşağıda sunulmuştur⁸³.

Ürdün’de öykü Ruks el-Uzeyzî’nin Halîbuha Şîrânî öyküsünde olduğu gibi halk hikâyelerine benzer bir tarzda ortaya çıkmıştır. Daha sonra Hüsnü Ferîz, İsa en-Nâ`ûrî (1918-1985), aslen Filistinli olup 1940 senesinde Ürdün’e yerleşen ve öykü kitaplarında toplum sosyal farkları ve sınıfsal çatışmaları işleyen Mahmud Seyfeddin el-Îrânî (ö. 1974) gibi hikâyeciler tarafından bir mesafe katedilerek Mahmud Teymur ve benzeri yazarların ulaştığı düzeye çıkarılmıştır. Mâ Ekalle’s-Semere (Amman 1962) ve Maa’ Nâs (Amman 1956) gibi öykü kitapları bulunan el-Îrânî, Mahmud Teymur’un yolunu izlemesine rağmen bazı yazarlarca öykü tekniği bakımından ondan üstün bulunmuştur. Daha çok realizmin etkisinde kalan Emin Fâris Melhes, Min Vahyi’l-Vâki adlı eserinde yer alan başarılı öyküleriyle Ürdün hikâyesinin önemli bir merhaleye ulaştığını koymuştur.

Eserlerinde sembollerin bol olduğu görülen yeni nesil hikâyeciler arasında Cemâl Hamdân, Suphi Şahrûr, Fahri Ka’vâr, İbrahim el-Absî ve Esrâru Sâ`ati’r-reml, İntihâku Muduni’l-Ma, Men Yahrusu’l-Bahr (Amman 1986) es-Saf’a (Bağdad, 1978) gibi hikâye kitaplarında insanın iç dünyasını keşfetmek için ciddi bir gayret içinde olan İlyâs Ferkûh bulunmaktadır.

Filistin doğumlu pek çok şair ve yazara yurt olan Ürdün’ü Filistin’den bağımsız düşünmek pek mümkün değildir. İsrail’in 1948 yılında Filistin topraklarında söz sahibi olmasından sonra artan göçlerle birlikte Ürdünlü kimliği kazanan Filistin kökenli yazarlar, Ürdün edebiyatına siyasi içerikli mesajlarıyla kendi renklerini vermiş ve dünyaya seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Bununla birlikte, batıya karşı bağımsızlık mücadelesi veren Arap ülkelerinden biri olması, edebiyatında milli duyguların işlenmesini sağlamıştır.

⁸³ Hüseyin Yazıcı, **Çağdaş Arap Öyküleri**, s. 15.

Ürdün, Arap coğrafyasında kanıksanmış olan tek kanatta toplanan yönetim anlayışının hakim olduğu, gücü elinde tutanın kutsalın ötesinde dokunulmaz ve eleştirilemez sayıldığı ülkelerden biridir. Bu siyasi havanın esiri olan yazarların kalemlerini özgürce kullanabildiklerini söylemek yakın gelecek için bile mümkün görünmemektedir.

2.8.1. 'ABDURRAHMAN MUNİF (1933-2004)⁸⁴

'Abdu'r-Rahman Munîf 1933 yılında Amman'da dünyaya geldi. Bağdat ve Kahire Üniversitelerinde hukuk eğitimi aldı. Belgrad Üniversitesi'nde petrol ekonomisi üzerine doktora yaptı. Babası Suudi olan Munif, politik görüşleri nedeniyle 1963 yılında Suudi Arabistan vatandaşlığından çıkarıldı. İlk romanı 1973 yılında yayınlanan yazar, *Mudunu'l-Milh* adlı romanıyla üne kavuştu. Nobel Edebiyat Ödülü için adı anılan yazar, 2004 yılında vefat etmiştir.

2.8.1.1. İhtiyara Suikast

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Sibâku'l-Mesâfetu't-tavîla

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1979

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Roman

Çevirmen: Semih Özal

İlk Basım Bilgisi: 2003, İzdüşüm Kelepir ve Yeni Hayat Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2003 (İkinci Basım), Yeni Hayat Yayınları

Sayfa Adedi: 367 sayfa

Bu kitap, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Orta Doğu'da kızıışan petrol savaşlarını ve bu savaşın doğudaki güçlü taraflarından biri olarak tanıtılan "ihtiyar" kod adlı devlet liderini anlatan bir romandır.

⁸⁴ Ülkü Tuğrul, "Abdurrahman Munif'in Şarku'l-Mutevassıt Adlı Romanının İncelenmesi", **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Diyarbakır, 2006; İlknur Emekli, "Abdurrahman Munîf (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve en-Nihâyât Adlı Romanının İncelenmesi)", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Erzurum, 2006.

2.8.2. CİHÂD ER-RECBÎ (1968-...) ⁸⁵

2.8.2.1. Direniş Öyküleri

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Limen Nahmilu'r-Rasâs

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1993

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Öykü

Çevirmen: Mustafa Genç

İlk Basım Bilgisi: 1997, Özgün Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1998, Özgün Yayınları

Sayfa Adedi: 155 sayfa

Kitapta Filistin direnişini konu alan hikâyeler bulunmaktadır. Çeviri kitapta Naci el-Ali'nin ⁸⁶ Handala ⁸⁷ karikatürlerine yer verilmiştir.

2.8.3. SÂLİH EL-KALLÂB (1944-...)

Sâlih el-Kallâb ⁸⁸ Mısır'da 3 Mart 2003 tarihinde yayın hayatına başlayan tv kanalı el-Arabiyye' nin kurulmasında önemli rol oynamıştır. Öğrencilik yıllarında Ürdün Öğrenci Birliği başkanlığını 8 yıl sürdürmüştür. Ürdün'de bir süre Enformasyon ve Kültür Bakanı olarak görev almadan önce gazetecilik yapmıştır.

2.8.3.1. Tehcirden İntifadaya Ebû Cihad'ın Öyküsü

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Anı

Çevirmen: Lütfullah Göktaş

İlk Basım Bilgisi: 2007, Belge Yayınları

⁸⁵ Yazarın hayatına dair detaylı bir bilgi şimdilik bulunamamıştır.

⁸⁶ Naci el-Ali (1938-1987), Filistinli karikatürist.

⁸⁷ Naci el-Ali'nin on yaşında bir Filistinli erkek çocuğunu genellikle arkası dönük, elleri arkada bağlı ve yalınayak olarak çizdiği karakteri. Bu karakter, tüm dünyada Filistin meselesinin sembol ismi olarak ünlenmiştir.

⁸⁸ (Çevrimiçi) <http://www.winne.com/jordan/to09.html>, 15 Mart 2011.

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2007, Belge Yayınları

Sayfa Adedi: 120 sayfa

Bu kitap, Yaser Arafat'ın (1929-2004) önderliğinde 1959 yılında kurulan ve Filistin'in İsrail işgalinden kurtulmasını amaçlayan el-Fetih Örgütü'nün askeri kanadından sorumlu olan ve "Ebû Cihâd" adıyla anılan Halîl İbrahim Mahmud el-Vezir'in (1935-1988) anılarını konu almaktadır. Yaser Arafat'ın yakın arkadaşlarından biri olarak bilinen Ebû Cihâd, el-Fetih Örgütü'nün bir üyesi olarak son nefesine kadar İsrail işgaline karşı mücadele vermiştir. Kitapta, 1948 Arap-İsrail Savaşı sırasında doğduğu kent olan Ramle'den ailesiyle birlikte göçe zorlanmaları, İsrail işgalinin arka planı, lise yıllarındaki ilk eylemleri, Yaser Arafat'la tanışması ve Filistin'in kaderini çizecek örgütlerden biri olan el-Fetih'i bir Kuzey Afrika ülkesi olan Cezayir'de kurma çabaları, İlk İntifada⁸⁹ gibi olaylar anlatılmaktadır. Filistin meselesinin önemli isimlerinden biri olan Ebû Cihâd'ın 16 Nisan 1988 tarihinde Tunus'ta uğradığı şüpheli suikastının ardından eşi İntissâr el-Vezîr'in (Ummu Cihâd) *el-Mecelle* dergisine verdiği röportajın bir kısmı da kitabın sonunda yer almıştır.

2.8.4 TURKÎ EL-HAMAD (1953-...)⁹⁰

el-Hamad, 1953 yılında Suudi Arabistanlı bir ailenin çocuğu olarak Ürdün'de doğdu. Ailesi, yazar çocukken Suudi Arabistan'ın kuzeyindeki Demmam şehrine daha sonra da Amerika'ya taşındı. Suudi Arabistan'da Kral Suud Üniversitesi'nde eğitime başladığı sene tutuklandı ve iki yıl hapis yattı. Daha sonra eğitimini tamamlamak üzere gittiği Amerika'da 1979 yılında Colaroda Üniversitesi'nden mezun oldu. 1985-1995 yılları arasında Kral Suud Üniversitesi'nde siyaset bilimi dersleri verdi. 1995 yılında emekli oldu ve zamanını yazmaya ayırdı. Arap dünyasında gazeteci, akademisyen ve yazar olarak tanınan el-Hamad, *Cerîde Riyad* ve eş-Şarku'l-Evsat gazetelerinde yazdı. 1990 yılından beri *el-Vatan* gazetesi için yazmaktadır. Yazar, ayrıca Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde ders vermektedir. Suudi Arabistanlı bir genci anlattığı roman üçlemesi olan ilk kitabı olan *Adama*'nın 1998 yılında yayımlanmasıyla birlikte edebiyat dünyasında tanınmıştır. Hakkında fetvalar

⁸⁹ 1987 yılında başlayan Filistinlilerin yalnızca taş kullanarak İsrail askerlerine karşı koydukları direnç hareketi.

⁹⁰ (Çevrimiçi) http://ar.wikipedia.org/wiki/تركى_الحمد, 10.03.2011.

yayınlanmasına neden olan üçlemesi eş-Şemîsî, *el-'Adâma*, *el-Kerâdîb*'in yanı sıra *Şarku'l-Vâd'i*, *Rîhu'l-Cenne* ve *min Hune Yebdeu Teğyir* adlı eserleri yazmıştır.

2.8.4.1. Adama

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: el-'Adâma

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1998

Çeviri Yapılan Dil: İngilizce

Tür: Roman

Çevirmen: Hira Doğrul

İlk Basım Bilgisi: 2006, Kanat Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2006, Kanat Yayınları

Sayfa Adedi: 259 sayfa

1998 yılında üçleme olarak yayınlanan ve batıda da büyük ilgi uyandıran serinin ilk kitabıdır. Adama, Hişam el-Ebir adındaki Suudi bir gencin hayatını ve dünyaya bakışını komik bir dille anlatmaktadır. Hişam, kendisine eleştirel düşünmeyi öğreten genç hocasının etkisiyle yasaklı kitapları okuyarak ve siyasi fikirlerini geliştirerek zaman geçiren farklı biridir. Ailesi üniversite için hazırlanan oğullarını doktor ya da mühendis olarak görmeyi hayal ederken o politikayı seçer ve batıyı temsil eden fikir adamları hakkında okur. Yazar, çevresine pek uymayan bir lise öğrencisi olarak seçtiği kahramanı sayesinde modern Suudi Arabistan'ı irdeler.

Eser, yazarın memleketi olan Suudi Arabistan da dahil olmak üzere Bahreyn ve Kuveyt'te yasaklanmasına rağmen çok satılan kitaplar arasına girmiştir. el-Hamad, bu kitabı yazma nedenini şöyle açıklar: “Yaşadığım yerde üç şey tabudur; din, siyaset ve cinsellik. Bunlar hakkında konuşmak yasaktır. Bu üçlemeyi bu konularda mesafe katetmek için yazdım.”⁹¹

⁹¹ (Çevrimiçi) http://www.dailystar.com.lb/article.asp?edition_id=10&categ_id=4&article_id=11756, 11 Mart 2011.

2.9. SEÇKİLER

2.9.1. Çağdaş Arap Öyküleri

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hikâye Seçkisi

Çevirmen: Hüseyin Yazıcı

İlk Basım Bilgisi: 1999, Kaknüs Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 1999, Kaknüs Yayınları

Sayfa Adedi: 255 sayfa

Bu seçkide, İhsan Abdulkuddûs'ten *Halamı Ben Öldürdüm, Otobüs Hırsızı, Beni Alkışlıyorlar, Sevgi ve Toplum* ile *Kedinin Karnındaki Ermiş*; Mîhâîl Nu'ayme'den *Yeni Yılı*⁹² ve *Kendini Beğenmişler*; Abdullah Ahmed Bakâzî'den *Boş İlan*; Muhammed Abdulvelî'den *Adı Özlem Olan Bir Şey*; Tayyib Sâlih'ten *Bir Avuç Hurma*; Ali ed-Du'âcî'dan *Yedinci Oda*; Murâd es-Sibâî'den *Bana On Lira Borç Verir misin* ve *Hayat Devam Ediyor*; Muhammet Ferit Ğâzi'den *Hacı Çelebi*; Mahmut Tarşûne'den *Bir Doktorun Gözyaşları*, Necîb Mahfûz'dan *Akıl Bunu Gerektirir*; İlyâs Ferkûh'tan *Kurtuluş*; Ğassan Kenefânî'den *Keşke At Olsaydın* ve *Ufuk Kapının Arkasında*; Ahmet Mekki'den *Yabancı*; Muhammet Teymûr'dan *Tren'de*⁹³; Haydar Kuffa'dan *Ayakkabı Boyacısı*, Tevfik Yûsuf Avvâd'dan *Dedem ve Masalı*; Muhammed Meczûb'tan *Unutmak Üzere Olduğum Komşum*, Necîb el-Keylânî'den *Emirin Gözyaşları*, *Büyük Kalp* ve *Yolcu* ile Tevfik el-Hakîm'den *Postacı* adlı hikâyelerin çevirisi bulunmaktadır.

2.9.2. Onuncu Günde Kaplanlar

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hikâye

Çevirmen: Erdinç Doğru

İlk Basım Bilgisi: 2002, Meneviş Yayınları

⁹² Diğer çevirisi için bkz. Mîhâîl Nu'ayme, *Kısır ve Diğer Öyküler*, Çev. Kenan Demirayak, Erzurum, Babil, 2000, s.33-44.

⁹³ Diğer çevirileri için bkz. Rahmi Er, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, s. 137-142; Erdinç Doğru, *Onuncu Günde Kaplanlar*, Ankara, Meneviş, 2002, s. 27-34.

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2002, Meneviş Yayınları

Sayfa Adedi: 232 sayfa

Bu seçki, Muhammed Teymûr'un modern dönem Arap edebiyatında ilk hikâye olarak kabul edilen *Trende* adlı öyküsüyle başlamaktadır. Seçki, Mahmûd Teymûr'un *Tarafsız*; Necîb Mahfûz'un *Esir Üniforması*⁹⁴, *Hanzal ve Polis*, *Faili Meçhul*, *Zorba* ve *Öteki Yüz*; Zekeriyâ Tââmîr'in seçkiye adını veren *Onuncu Günde Kaplanlar*; Mîhâîl Nu'ayme'nin *Beyefendi*; Hannâ Mîna'nın *Tavsiye Kartı*; Huseyn Kabbânî'nin *Bana Dua Edin*; Tâlib er-Rifâî'nin *Tokmak*; M. İbrâhim el-Hâc Sâlih'in *Sen Açsın*; M. Abdulhalîm Abdullâh'ın *Kâfur Ağaçlı Yol*, Şihâb M. Nûrî es-Sâm-sâm'ın *Tîmo*; Muhammed Salâh el-Azeb'in *Tek Anahtar*; Turkî Ramazan'ın *Duvarların Sessizliği* ve İhsan Abdulkuddûs'ün *Dilencilerin Boykotu*, *Kur'an*, *İnsanoğlu Gökyüzünde*, *Helal ve Haram Arasında*, *İş*, *Biricik Oğul*, *Sevgime İzin Ver*, *Bütün Yaşlarım*, *Barıştan Yana* ve *Ben Ben miyim* adlı hikâyeleri ile devam etmektedir.

2.9.3. Çağdaş Arap Hikâyesinden Seçmeler

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Hikâye

Çevirmen: Ali Nar

İlk Basım Bilgisi: 2005, Elif Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2005, Elif Yayınları

Sayfa Adedi: 183 sayfa

Bu seçkide başta Tefvîk el-Hakîm olmak üzere Mahmud Muflîh, Necîb el-Keylânî, Necîb Mahfûz ve Kemal Afane gibi yazarların eserlerinden seçildiği belirtilen hikâyeler yer almaktadır. Kitapta bulunan diğer hikâyelerin yazarları hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

2.9.4. Aşk Risâleleri

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

⁹⁴ Diğer çevirisi için bkz. Necib Mahfuz, *Esir Üniforması*, Çev. Musa Yıldız, İstanbul, Şule, 1999, s. 35-48.

Tür: Risale Seçkisi

Çevirmen: Mehmet Fatih Birgül

İlk Basım Bilgisi: 2000, Sır Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2000, Sır Yayınları

Sayfa Adedi: 144 sayfa

Kitap Hakkında: Bu seçki, Haris b. Esed el-Muhâsibî (ö. M. 857), Câhız, İhvân-ı Safâ, Serrâc (ö. M. 988), İbn Sînâ (ö. M. 1037), Ruzbihân Baklî (ö. M. 1209), İbn Fârız (ö. M. 1234), İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. M. 135) ve Dâvud el-Kayserî'nin (ö. M. 1350) insan ve Allah aşkı üzerine Arapça yazdıkları risalelerden oluşmaktadır. Kitapta risalelerden önce yazarları hakkında kısa bilgi verilmiştir.

2.9.5. Çağdaş Arap Şiiri Antolojisi

Orijinal Dili: Arapça

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Şiir Seçkisi

Çeviren: Metin Fındıkçı

Hazırlayan: Metin Fındıkçı

İlk Basım Bilgisi: 2007, Toroslu Kitaplığı Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2007, Toroslu Kitaplığı Yayınları

Sayfa Adedi: 409 sayfa

Kitap Hakkında: Tezde incelemeye aldığımız bu antoloji, 2005 yılında Yom Yayınları tarafından aynı adla basılan kitabın gözden geçirilmiş ve genişletilmiş baskısıdır. Metin Fındıkçı, bu antolojinin önsözünde 20. yüzyıl Arap şiirinde etkin olan ve Arap şiirinin akışını değiştiren belli kalıpları kıran şairlere yer verdiğini belirtmiştir.

Eserde, Birleşik Arap Emirlikleri'nden Zabi Hamis ve Adil Hazam; Bahreyn'den Ahmet el-Acmi ve Kerim Radi; Cezayir'den Abdulali Rezaki, Azrac Amar ve Hasa el-Bekrî Limarani; Fas'tan Muhammed Bennîs, Abdullatif el-Lâbi, Vefâ' el-Amrânî, Âişe Basrî ve Hasan Necmi, Filistin'den Mahmûd Dervîş, Fedvâ Tûkân, Semih el-Kâsım, Sâlim Cabran, Muin Besisso ve Musa Havamdeh; Irak'tan Nâzik el-Melâike, Muzaffer el-Nevvab, Sadi Yusuf, Abdulvahap el-Beyati, Bulend Haydari, Abdurrahim Mahmud, Muhammed Nureddin, Nebil Yasin, Hayri Mansur, Faysal Casim ve Gazkal Macdi; Kuveyt'ten Sadiye Makrah; Lübnan'dan Adonîs,

Unsa el-Hac, Musa Şekip, Abbas Baydun, Inaye Caber, Şevki Bezik, Muhammed Abdullah, Cevdet Fahreddin ve İskender Habeş; Mısır'dan Salah Abdessabur, Abdelmunim Ramadan ve Ala Halid; Sudan'dan Nasır Ali Sait, Tarık et-Tayyeb ve Muhammed Abdulkadir Sebil; Suudi Arabistan'dan Emel Biyumi ve Suzan Dehnim; Suriye'den Nizâr Kabbânî ve Abdullah İsa; Tunus'tan Ebû Kâsım eş-Şabbî ve Muhammed Şabunii; Umman'dan Zahir el-Gafri; Ürdün'den Amced Nassır, Selma el-Caysi ve Ceryes Samavi ile Yemen'den Muhammed Hüseyin Hitam, Heda Ablan ve Gazi Sayyab'ın seçme şiirleri derlenmiş ve şairlerin ancak bir kısmının kısa biyografilerine yer verilmiştir.

III. BÖLÜM: SEYAHAT METİNLERİ ÇEVİRİLERİ⁹⁵

Arapçada “gezi” anlamında kullanılan “seyahat” ve Farsçada “risâle, mektup” anlamına gelen “nâme” kelimelerinin terkibinden oluşan seyahatnâme, Arap edebiyatında “rihle” kelimesine karşılık gelmektedir. Eski Arap şiirinde, Kur’an ve hadis gibi İslamî kaynaklarda rihle kelimesi “göç, seyahat, gezi” gibi anlamlarda kullanılmıştır. “Seyahatnâme” ise İbn Battûta’nın seyahatnâmesinin 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Fransızca ve İngilizce gibi batı dillerine çevrilmesinden sonra Arap edebiyatında kullanılmaya başlamıştır. Bir eserin seyahatnâme olarak nitelendirilebilmesi için yazarının seyyah sıfatıyla yolculuk yapması ve bunu eserine yansıtması gerekmektedir. Bu eserler, gezilen yerlerin coğrafi yapısı ile orada yaşayan toplumların sosyal, siyasi, kültürel yapısı, inanç ve gelenekleri, vb hakkında bilgi sunar.

İslamiyetten önce ticarî amaçlarla yakın bölgelere seyahatler düzenleyen Araplar İslamın gelişiyle seyahat amaçlarını çeşitlendirmişlerdir. İlk seyahatnâmeler, İslamın Arap yarımadasına gelişinden sonra fetihlerle bölgeye yayılan Arapların yeni yerleşim yerlerini tanıması ve bu yerlerin idaresi konusunda yararlanabilecekleri bilgilendirici metinlerdi. Bunun dışında, hac vazifesini yerine getirme, ilim öğrenme, hadis râvîlerine ulaşma, bedevi dilindeki edebî unsurları tespit ve derleme gibi sebeplerle seyahatler yapılmıştır.

Klasik dönemde yapılan seyahatlerin anlatıldığı kitapların seyahati yapan kişinin sunduğu gözlem ve coğrafi bilgilerin yanı sıra şiir ve hikâyeler içermesi, seyahatnâmelerin edebî eserlere dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Ebû Bekr İbnu’l-Arabî’den (ö. 1148) itibaren seyyahlar anılarını da eserlerine katmışlardır. Bu tarz zamanla gelişerek bir edebî üslup olarak eserlere yansımıştır. Aynı zamanda yazar olan seyyahlar gezileri neticesinde elde ettikleri birikim ve gözlemlerini metnin içine

⁹⁵ Arap edebiyatında seyahat edebiyatı konusunda bilgi veren bu not aşağıda sunulan kaynaklardan derlenmiştir:

Hüseyin Yazıcı, “Arap Gezi Edebiyatına Bir Bakış”, **Şarkiyat Mecmuası**, Sy. 9, İstanbul, 2007, s.109-121; Mustafa Çağrı, “Seyahat”, **DİA**, C XXXVII, İstanbul, 2009, s 7-9; Hüseyin Yazıcı, “Seyahatnâme”, **DİA**, C. XXXVII, İstanbul, 2009, s. 9-11; Abdurrahman Demircan, “Arap Edebiyatında Seyahatname ve Seyahatnameler”, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Van, 2010; Hüseyin Yazıcı, “İbn Battuta’nın Seyahatnamesi”, **Mostar**, Aralık 2010, Sy. 70, s.32-35 (Çevrimiçi) <http://mostar.com.tr/Detay.aspx?YaziID=673>, 11.03.2011.

kendilerini de katarak anlatmışlardır. Seyahatnâme türüne özgü olan bu üslup, eserin yazarıyla birlikte anılmasını sağlamıştır.

Arap edebiyatında seyahatnâme türünün ilk bilinen edebî örneğini İbn Cubeyr 'ın (1145-1217) yazdığı kabul edilir. İbn Cubeyr hac maksadıyla 1183 yılında Gırnata'dan başlayarak iki yılı aşan bir sürede tamamladığı ve Mısır, Hicaz, Irak ve Suriye'yi kapsayan seyahatini günlük notlar halinde *Rihletu İbn Cubeyr* adlı eserinde toplamış, sosyal, siyasi ve ekonomik değerlendirmeler yapmıştır.

Arap edebiyatında seyahatname türünün en önemli eserlerinden biri İbn Battûta'nın 14. yüzyılda yaklaşık 30 yıl süren seyahatlerini derlediği *Tuhfetu'n-Nazzâr fî ġarâibi'l-emsâr ve 'acâibi'l-esfâr* adlı seyahatnamesidir. Tanca'dan 1324'te ayrılan İbn Battuta, Hindistan, Çin, Endülüs, Batı Sudan, Türkiye, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Şam, Hicaz, Bahreyn, İran'ın Batısı, Kırım Adası, Kafkaslar, Bulgaristan, Buhara, Afganistan gibi yerleri gezmiştir. İbn Battuta, ilkinde daha kısa süren ikinci seyahatinde Endülüs'ü ve Marakeş'i (Fas) dolaştı. Üçüncü seyahatine ise 1351yılında başladı ve Batı Sudan ile Orta Afrika'yı gezdi. İbn Battuta 1353yılında Fas'a dönerek hayatının sonuna kadar burada yaşadı.

3.1 EMÎN ER-REYHÂNÎ (1876-1940)⁹⁶

3.1.1. Irak'ın Kalbi

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Kalbu'l 'Irâk

Kitabın Orijinalinin Yayın Yılı: 1935

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Gezi/Tarihi ve Politik Analiz

Çevirmen: Muammer Sarıkaya

İlk Basım Bilgisi: 2006, Anka Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2006, Anka Yayınları

Sayfa Adedi: 296 sayfa

Bu kitap, 1920-1930 yılları arasında gerçekleşen Irak Devrimi'ni çeşitli yönleriyle ele almakta ve yazarın o döneme ait kişisel görüşlerini içermektedir. Eser, yazarın 1922 yılında Bağdat'ı ilk ziyaretinin ardından dönemin siyaset, edebiyat ve kültür temsilcileriyle yaptığı görüşmelerin ardından kaleme alınmıştır. Söz konusu kitap, yalnızca bir seyahat metni değil aynı zamanda kültürel, tarihi ve siyasi analizleri de içeren çok yönlü bir eserdir.

⁹⁶ Bkz. s. 62.

3.2 İBN BATTÛTA (1304-1377)⁹⁷

Tam adı Ebû Abdullah Muhammed bin Abdullah bin Muhammed bin İbrahim Levâtî Tancî, M. 1304 yılında Tanca'da doğdu. 1325-1353 yılları arasında Afrika, Orta Doğu ve Uzak Doğu'ya yaptığı seyahatler neticesinde kaleme aldığı seyahatnamesiyle meşhurdur.

3.2.1. İbn Battûta Seyahatnâmesi

Orijinal Dili: Arapça

Kitabın Orijinal Adı: Rihletu İbn Battûta (*Tuhfetu'n-Nazzâr fî ġarâibi'l-emsâr ve 'acâibi'l-esfâr*)

Çeviri Yapılan Dil: Arapça

Tür: Seyahatnâme

Çevirmen: A. Sait Aykut

İlk Basım Bilgisi: 2004, Yapı Kredi Yayınları

Tez Çalışması Sırasında İncelenen Baskı: 2004, Yapı Kredi Yayınları

Sayfa Adedi: 1186 sayfa

Seyyah İbn Battûta'nın Fas'tan başlayarak Mısır, Arap Yarımadası, Irak, İran, Orta Asya, Hindistan, Maldivler, Çin ve Endülüs'ü kapsayan gezilerini anlattığı seyahatnamesidir. İbn Battûta gezdiği ülkelerin yönetim ve toplum yapıları, inanç ve adetleri ve doğal güzelliklerinden bahsetmiştir.

⁹⁷ Daha fazla bilgi için bkz: Ömer Rıza Kehhâle, **Mu'cemu'l-Muellifin**, C. III, Dimaşk, 1957, s. 451; A. Said Aykut, "İbn Battûta", **DİA**, C.XVIV, İstanbul, 1999, s. 361-368; Hayreddîn ez-Ziriklî, **el-A'lâm Kamûs Terâcim li Eşher er-Ricâl ve'n-Nisâ' mine'l-'Arab ve'l-Musteşrikîn**, C. VI, Beyrut, 2002, s. 235.

SONUÇ

Bu çalışmada ülkemizde 1990-2008 yılları arasında Arapçadan Türkçeye yapılan edebî çeviri eserlerinin tespiti ve derlenmesi amaçlanmıştır. Bahsekonu eserler genellikle Arapça, İngilizce ve Fransızcadan yapılmış çevirilerdir.

Eserlerin tespiti aşamasında gözden kaçmış, ilk baskısı bulunamamış ya da tüm aramalara rağmen temin edilememiş kitaplar muhakkak vardır. Çalışmada sunulan bütün kitaplara ulaşılmaya çalışılmış ve basım bilgileri tespit edilebildiği ölçüde sunulmuştur. Bazı yayınevlerinin baskı bilgileri, eserin orijinal adı gibi konularda eksik bilgiler vermesi çalışmayı güçleştirmiştir.

Ülkemizde yabancı dillerden yapılan çevirilerde karşılaşılan sorunlar Arapçada da kendini göstermektedir. Klasik dönem Arap edebiyatına ait olan ve aslında dünya tarihi açısından da büyük önem taşıyan bilimsel ve kültürel çalışmalara kaynak olacak pek çok eser dilimize çevrilmeyi beklemektedir. Modern döneme bakıldığında ise Arap edebiyatında öncülük eden birkaç ülke dışında kalan ve mevcut siyasi, sosyal ve edebi durumları nedeniyle ilgi çekmedikleri düşünülen ülkelerde yaşayan yazarlardan nadiren çeviri yapıldığı görülmektedir.

Batı dillerinden yapılan çevirilerde aslında dilimize yabancı olmayan özel adların yabancılaştırılması ve Türk alfabesinde olmayan harflerle yazılması ile Arapçanın önemli kaidelerinden biri olan harf benzeşmelerinin dikkate alınmaması görülen yanlışlardan bir kaçıdır.

Şiir çevirilerinde durum düzyazıya göre daha vahimdir. Arap şairin dil ve üslup özelliklerinin yansıtılmamasının yanı sıra çevirmenin hayal gücüne teslim edilmiş ve orijinal metinle hiçbir bağı olmayan yanlış çeviri örnekleriyle karşılaşmıştır. Bu çevirilerin, orijinal metnin Türkçe olduğu farzedildiğinde bile bir anlam bütünlüğü ifade etmeyen ve birbirinden kopuk dizeler halinde sıralanan metin parçaları olduğu görülmüştür.

Çeviri eserlerin basılması hususunda yanıltıcı ve yanlış bilgilerin yer aldığından da bahsetmek gerekmektedir. Okuyucunun kitabın orijinaliyle bağı koparan eksiklikler, çevirmenin adının yer almaması ve metinle ad arasındaki tutarsızlık yani çevirisi yayınlanan kitabın adının, yazarın bir başka eserinin başlığı

olarak kullanılmasını ilgili yayınevlerinin özensizliği olarak değerlendirmek mümkündür.

Çalışma sonrasında ortaya çıkan tabloya bakıldığında, ülkemizde bir eserin çevirisinin okuyucuyla buluşmadan önce ve raflarda yerini aldıktan sonra, eser hakkında herhangi bir eleştiri mekanizmasının işlememesi yanlışın yanlışla devam ettirilmesi olarak değerlendirilmektedir. Elbette bu tür bir mekanizmanın işlemesi ciddi bir birikim ve profesyonel değerlendirme yapabilmeyi gerektirmektedir. Bu konudaki boşluk öylesine bir hal almıştır ki bir çevirmen yayınladığı çevirilerin birinin önsözünde bir başka çevirmenin yanlışlarını sıralamaktadır. Bununla birlikte, kitabın yazarı ve içeriği hakkında özet bilgiler veren, çeviri yapılan metin içinde tutarlı bir zaman akışı sunan, yazarın paylaşmak istediği edebi ortamdan okuyucu uzaklaştırmayan, kullanılan terminolojiyle gariplik hissi uyandırmayan özetle titiz bir çalışma sonucu yayınlandığı belli olan eserler de mevcuttur. Bu bağlamda, yapılan çevirilerin orijinaline sadık kalması, içinde bulunduğumuz zaman dilimi içinde küreselleşmenin olumlu bir yönü olarak ele alındığında, halkların yeniden tanışmasının sağlanması ve kültürel aktarımın doğru kanallardan yapılabilmesi adına önemli bir misyondur. Son dönemde Arapçadan dilimize aktarılan ve sayıları hızla artan tüm eserlere geniş bir açıdan bakıldığında, çalışmaların umut verici olduğu ve zamanla istenilen seviyeye ulaşılacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak eksikleriyle birlikte bu çalışmanın, Arap Dili ve Edebiyatı eğitimi alan öğrenciler ve Arapçanın edebî ve kültürel altyapısını kendi dilinde keşfetmek isteyen Türk okuyucuları için bilgilendirici ve yönlendirici olacağı umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adonis: **Sen Oku Ey Aşkın Sarhoşluğu**, Çev. Metin Fındıkçı, Ankara, Hayal, 2010.
- Adonis: **New York’a Mezar**, Çev. Özdemir İnce, İstanbul, Varlık, 1989.
- Apaydın, H. Yunus: “İbn Hazm”, **DİA**, C. XX, İstanbul, 1999, s 39-52.
- Aykut, A. Said: “İbn Battûta”, **DİA**, C. XIV, İstanbul, 1999, s 361-368.
- Basri, Ayşe: **Yağmurdaki Güzel Ölüm**, Çev. Metin Fındıkçı, İstanbul, Artshop, 2010.
- Beydebâ, İbnu’l Mukaffâ: **Kelîle ve Dimne**, Çev. Said Aykut, İstanbul, Şûle, 2009.
- Bozgöz, Faruk: **Filistin ve İki Şair: Emel Dunkul, Mahmud Derviş**, Ankara, Araştırma, 2004.
- Cibrân, Halîl Cibrân: **Kâfir Halîl**, Çev. Abdurrahman Acar, İstanbul, Yaba, 2009.
- Cibrân Halîl Cibrân: **Nebi**, Çev. Ömer Rıza Doğrul, İstanbul, Pınar, 2009.
- Çağrıçı Mustafa : “Seyahat”, **DİA**, C. XXXVII, İstanbul, 2009, s 7-9.
- Çelebi, Muharrem: “Corcî Zeydân”, **DİA**, C. VIII, İstanbul, 1993, s. 69-71.
- Çetin, Nihad M. : “Arap”, **DİA**, C. III, İstanbul, 1991, s. 286-309.
- Demircan, Abdurrahman: “Arap Edebiyatında Seyahatname ve Seyahatnameler”, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Van, 2010.
- Er, Rahmi: **Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2004.
- Er, Rahmi: “Modern Lübnan Romanına Bir Bakış”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri**, C. V, Sy 1, Ankara, 1992, s. 125-151.
- Er, Rahmi: **Modern Mısır Romanı**, Ankara, Star Ajans, 1997.
- Er, Rahmi: “Roman (Arap Edebiyatı)”, **DİA**, C. XXXV, İstanbul, 2008, s. 164-166.
- Fındıkçı, Metin: **Çağdaş Arap Kadın Şairler Antolojisi**, Ankara, Hayal, 2010.
- Fındıkçı, Metin: **Çağdaş Arap Aşk Şiirleri Antolojisi**, İstanbul, Can, 2011.
- Fuat, Memet: **Tiyatro Tarihi**, İstanbul, Varlık, 1961.
- Goldziher, Ignace: **Klasik Arap Literatürü**, Çev. Azmi Yüksel, Rahmi Er, Ankara, İmaj, 1993.
- el-Hakîm, Tevfik: **Trendeki Derviş**, Çev. Enes Harman, İstanbul, Yeryüzü, 1981.

- Huart, Clément: **Arap ve İslam Edebiyatı Tarihi**, Çev. Cemal Sezgin, Ankara, TİSA, t.y.
- İbn Sina, İbn Tufeyl: **Hay Bin Yakzan**, Çev. M. Şerefeddin Yaltkaya, Babanzâde Reşid, Yay. Haz. N. Ahmet Özalp, İstanbul, YKY, 2007.
- İbn Sina, İbn Tufeyl: **Hayy İbn Yakzan**, Çev. Yusuf Özkan Özburun, Serkan Özburun, Şehabettin Yalçın, Orhan Düz, Derya Örs, İstanbul, İnsan, 2006.
- Karaarslan, Nasuhi Ünal : “Şair”, **DİA**, C. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 298-301.
- Karlığa, H. Bekir: “İbn Rüşd”, **DİA**, C. XX, İstanbul, 1999, s. 257-288.
- Kehhâle, Ömer Rıza: **Mu’cemu’l-Muellifin**, Dimaşk, Mektebetu’l-Musennâ, 1957.
- Kenefânî, Gassân: **Filistin’in Çocukları**, Çev. Seher Özbay, İstanbul, Otonom, 2010.
- Keskin, Aysel E. : **Şiirin Galip Aşkın Devrik Kralı**, Ankara, Araştırma, 2006.
- el-Keylânî, Necib: **Türkistan Geceleri**, Çev. Necat Çavuş, İstanbul, Bürde, 1982.
- Landau, M. Jacob: **Modern Arap Edebiyatı Tarihi**, Çev. Bedrettin Aytaç, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı, 2002.
- Mahfuz, Necip: **Ara Sokak**, Çev. Güler Dikmen, İstanbul, Hürriyet, 1977.
- Mahfuz, Necip: **Düğün Evi**, Çev. Aslı Çingil, İstanbul, Turkuvaz, 2010.
- Mahfuz, Necip: **Hırsız ve Köpekler**, Çev. Avi Pardo, İstanbul, Turkuvaz, 2009.
- Mahfuz, Necip: **Midak Sokağı**, Çev. Güler Dikmen Nalbantoğlu, İstanbul, Cem, 1989.
- Mahfuz, Necip: **Miramar**, Çev. Yüksel Peker, İstanbul, Adam, 1989.
- Mahfuz, Necip: **Sokaktakiler**, Çev. Hasan Akay, İstanbul, İnsan, 1989.
- Özdoğan, M. Akif: “Abbâsîler Dönemi Tercüme Faaliyetlerinin Arap Edebiyatına Etkisi”, **Nüşa**, Sayı 16, 2005.
- Suçin, Mehmet Hakkı: **Öteki Dilde Var Olmak**, İstanbul, Multilingual, 2007.
- eş-Şek’a, Mustafa Muhammed: “İbn Abdürrabbih”, **DİA**, C. XVIV, İstanbul, 1999, s. 281-283.
- Şeşen, Ramazan: “Câhız”, **DİA**, C. VII, İstanbul, 1993, s. 20-24.
- Ürün, Ahmet Kazım: **Necib Mahfuz ve Toplumsal Gerçekçi Romanları**, Konya, Çizgi, 2002.
- Yavuz, Yusuf Şevki; Avcı, Casim: “İbnü’l-Cevzî”, **DİA**, C. XX, İstanbul, 1999, s. 543-549.
- Yazıcı, Hüseyin: **Arap Hikâyesinden Seçmeler**, İstanbul, Çantay, 1996.

Yazıcı, Hüseyin: “Arap Gezi Edebiyatına Bir Bakış”, **Şarkiyat Mecmuası**, Sy. 9, İstanbul, 2007, s.109-121.

Yazıcı, Hüseyin: **Göç Edebiyatı**, İstanbul, Kaknüs, 2002.

Yazıcı, Hüseyin: “Hikâye”, **DİA**, C. XVII, İstanbul, 1998, s. 479-485.

Yazıcı, Hüseyin: "İbn Battuta'nın Seyahatnamesi", **Mostar**, Aralık 70, 2010, (Çevrimiçi) <http://mostar.com.tr/Detay.aspx?YaziID=673>, 11.03.2011.

Yazıcı, Hüseyin: “Mehcer Edebiyatı” , **DİA**, C. XXVIII, İstanbul, 2003, s 364-367

Yazıcı, Hüseyin: “Seyahatnâme”, **DİA**, C. XXXVII, İstanbul, 2009, s. 9-11.

Yıldız, Musa: “Nobel Ödüllü Yazar Necîb Mahfûz’un El-Liss Ve'l-Kilâb Adlı Romanı”, **Nüşa**, Sayı 5, 2002.

Yıldız, Şerafettin: “Katkat Yasemin” Adlı Şiir Çevirisi Üzerine Bir Eleştiri”, **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi**, Konya, 2010, Sy. 23, s. 179-192 (Çevrimiçi) http://www.edebiyat.selcuk.edu.tr/Edebiyat_Web/web/edebiyatdergisi/yeni/sayilar/23/23-13.pdf , 11.03.2011.

Zeydan, Corci: **Ebumüslimi Horasani’nin İntikamı ve Harunürreşidin Oğulları**, Çev. Selâmi Münir Yurdatap, İstanbul, Ahmet Saidoğlu, 1945.

Zeydan, Corci: **Ebû Müslim Horasanî**, Yay. Haz. Halit Fesih Kalkan, İstanbul, Milenyum, 2010.

Zeydan, Corci: **17 Ramazan ve Ötesi**, çev. M. Müftüoğlu, Ankara, Müftüoğlu, 1968.
ez-Zirikli, Hayreddîn: **el-A’lâm Kamûs Terâcim li Eşher er-Ricâl ve’n-Nisâ’ mine’l-’Arab ve’l-Musteşrikîn**, Beyrut, Dâru’l-’Ilmi’l-Melâyîn, 2002.

EKLER

EK-1: 1990-2000 Yılları Arasında Basılan Eserlerin Listesi

Sıra No	KİTAP ADI	YAZAR	ÇEVİRMEN	BASIM YILI	YAYINEVİ
1	Yahudi'nin Kanlı Böreği	Necip el-Keylani	Ali Nar	1991	Ravza
2	Nil'in Üç Çocuğu	Necip Mahfuz	Kadir Polater	1992	İnsan
3	Başkanın Öldürüldüğü Gün	Necip Mahfuz	Lütfullah Gökteş	1992	Ağaç
4	Cakartalı Mücadele(Cakartalı Kız)	Necip el-Keylani	ç.y.	1993	Beka
5	Acıyı Kalbime Gömdüm	Necip el-Keylani	Hasan Akay	1993	Beka
6	Sevginin Bedeli	Necip el-Keylani	Necat Çavuş	1993	Beka
7	Şafak Akıncıları	Necip el-Keylani	Muhammet Tasa	1994	Esra
8	Günlerin Kitabı	Taha Huseyn	Ayşen Gür	1994	Belge
9	Güneşin Ayetine Uyarak Düş Görüyorum	Adonis	İbrahim Demirci	1995	Oğlak
10	Tanrı Nil Kıyısında Öldü	Neval Es-Sa'davi	Nesrin Oral	1995	Belge
11	Hürriyet Çığığı	Necip el-Keylani	Ahmet İyibildiren	1996	Uysal
12	Hırsız ve Köpekler	Necip Mahfuz	Rahmi Er	1996	Vadi
13	Arap Hikâyesinden Seçmeler	Seçme	Hüseyin Yazıcı	1996	Çantay
14	Rüyadan Çağrılmak	Nazik el-Melaike	Metin Fındıkçı	1996	İyi Şeyler
15	İşgal Altında	Nizar Kabbani	İbrahim Demirci/ Turan Koç	1996	Rey

16	Erdem Nerede	M. L. Menfeluti	Emrullah İşler	1997	Şule
17	Direnış Öyküleri	Cihad Er-Recbi	Mustafa Genç	1997	Özgün
18	Fırtınalar	Cibrân Halîl Cibrân	Ahmet Murat Özel	1997	Kaknüs
19	Gazaba Uğramış Şiirler	Nizar Kabbani	İlyas Altuner	1997	Kaknüs
20	Asi Ruhlar	Cibrân Halîl Cibrân	Feyza Karagöz	1998	Anahtar Kitap
21	Rüzgarda Yapraklar	Adonis	Metin Fındıkçı	1998	İyi Şeyler
22	Kendini Arayan Adam Arkaş'ın Günlüğü	Mîhâîl Nu'ayme	Hüseyin Yazıcı	1998	Kaknüs
23	Esir Üniforması	Necip Mahfuz	Musa Yıldız	1999	Şule
24	Ben Beyrut	Nizar Kabbani	İbrahim Demirci	1999	Hece
25	Kırık Kanatlar	Cibrân Halîl Cibrân	Ersan Devrim	1999	Kaknüs
26	Midak Sokağı (Sokaktakiler)	Necip Mahfuz	Güler Dikmen Nalbantoğlu	1999	Cem
27	Mirdad, Kundaktaki Ermiş	Mîhâîl Nu'ayme	Hüseyin Yazıcı	1999	Kaknüs
28	Han El-Halîlî'de	Necip Mahfuz	Bedrettin Aytaç	1999	Papirüs
29	Cimriler Kitabı	Câhız	Serhat Hacıoğlu	1999	Şule

EK- 2: 2000-2008 Yılları Arasında Basılan Eserlerin Listesi

SIRA NO	KİTAP ADI	YAZAR	ÇEVİRMEN	YAYIN YILI	YAYINEVİ
1	Şeytanın Vaadi	Tevfik el-Hakim	Serdar Arçukoğlu	2000	Şule
2	Kısır ve Diğer Öyküler	Mîhâîl Nu'ayme	Kenan Demirayak	2000	Babil
3	Hürriyet Uğruna	Necip el-Keylani	Muhammed H. Feyzi	2000	Beka
4	Aşkın Kitabı	Nizar Kabbani	Laurent Mignon	2000	Ayışığı
5	Hüzünlü Irmak	Nizar Kabbani	Metin Fındıkçı	2000	İyi Şeyler
6	Asi Ruhlar	Cibrân Halîl Cibrân	Muammer Sarıkaya/ Eyüp Tanrıverdi	2001	Kaknüs
7	Bıldırcın ve Sonbahar	Necip Mahfuz	Ali Ekber Aliyev	2001	Kaknüs
8	Kahire Saçlarımı Geri Ver	Neval es-Sa'davi	Osman Akınhay	2001	Everest
9	Mahmud Derviş	Mahmut Derviş	Lütfullah Bender	2002	Gendaş Kültür
10	Unutulmanı Anlamak	Mahmut Derviş	Metin Fındıkçı	2002	Avesta
11	Beyrut'ta Deniz Yok	Ğâde es-Semmân	Metin Fındıkçı	2002	Avesta
12	Binbirinci Gecedен Sonra	Necip Mahfuz	Said Aykut	2002	Oğlak
13	Hayvan Karanlığında Üçlü Dayanışma	Emin er-Reyhani	Muammer Sarıkaya	2002	Anka
14	Kör Lamba	Yusuf Cevher	Erdinç Doğru	2002	Meneviş
15	Petrol Diyarında Aşk	Neval es-Sa'davi	Ayla Esen	2002	Everest
16	Kalk ve Son Gününe Veda Et	Mîhâîl Nu'ayme	Hüseyin Yazıcı	2002	Kaknüs
17	Cakartalı Kız	Necip el-Keylani	Ali Nar	2002	Elif

18	Kara Gölge	Necip el-Keylani	Ali Nar	2002	Elif
19	Kuzey Kahramanları	Necip el-Keylani	Ali Nar	2002	Elif
20	İlahi Nur	Necip el-Keylani	Ali Nar/Sezai Özal/Salah Şerzad	2002	Elif
21	Latifeler Kitabı	Bedrettin el- Gazzi -İbnCevzi	Savaş Kocabaş	2002	Elif
22	İzis	Tevfik el-Hakim	Abdullah Zerrar Cengiz	2002	Pınar
23	Ayna ve Düş	Adonis	Metin Fındıkçı	2002	Avesta
24	Gözlerinin Mavi Limanında	Nizar Kabbani	Rıza Halilov- Aysel Ergül	2002	Birey
25	Seninle Evlendim Ey Özgürlük	Nizar Kabbani	Kemal Yüksel	2003	Kaknüs
26	Yasak Şiirler	Nizar Kabbani	Kemal Yüksel	2003	Kaknüs
27	Dilenci	Necip Mahfuz	Erdal Alovera	2003	Bordo Siyah
28	İmamın Düşüşü	Neval es-Sa'davi	Gülden Dedeagaç	2003	Gendaş
29	Reenkarnasyon Öyküleri	C. H. Cibrân/ M. Nu'ayme	Kenan Demirayak	2003	Babil
30	İhtiyara Suikast	Abdurrahman Munif	Semih Özal	2003	Yeni Hayat
31	Yahudinin Kanlı Çöreği Getto	Necip el-Keylani	Ali Nar	2003	Elif
32	Beyrut Kasidesi Gölgeyi Yüksekten Övmek	Mahmut Derviş	Metin Fındıkçı	2003	Alkım
33	Mavi Bir Gün	Mahmut Derviş	Metin Fındıkçı	2003	Dünya
34	Çağdaş Putlar	Mihâil Nu'ayme	Kenan Demirayak	2003	Babil
35	Ey İnsanoğlu	Mihâil Nu'ayme	Eyyüp Tanrıverdi	2003	Anka
36	Asa ile Sohbetler	Tevfik el-Hakim	Muhsin Özalp/Zeynep Özalp	2002	Okuyan

37	Günbatımının Çağrısı	Cemal el-Ğitanî	Işık Ergüden	2004	Can
38	Kahire'nin Mücevheri	Cemal el-Ğitanî	Aysel Bora	2004	Can
39	Şeytanın Masumiyeti	Neval es-Sa'davi	Devrim Denizci	2004	Everest
40	Sıfır Noktasındaki Kadın	Neval es-Sa'davi	Selma Demiröz	2004	Metis
41	Cimriler Kitabı	Câhız	Selahattin Hacıoğlu	2004	Bordo Siyah
42	Gezegenle Sohbet	Tevfik el-Hakim	Kenan Demirayak	2004	Birey
43	Nükteler ve Mizahi Öyküler Kitabı	İbn Abd Rabbih	Erkan Avşar	2004	Bordo Siyah
44	Şarlatanlar, Deliler, Cimriler	İbn Abd Rabbih	Erkan Avşar	2004	Bordo Siyah
45	Dalların Güncesi	Adonis	Necla Işık	2004	Dünya Aktüel
46	Doğu ve Batı	Adonis	Metin Fındıkçı	2004	Dünya Aktüel
47	Güllerin Aydınlığından	Adonis	Metin Fındıkçı	2004	Adam
48	Arap Poetikası	Adonis	Emrullah İşler	2004	Yapı Kredi
49	Tanrıya Dönüş Azığı	Mihâil Nu'ayme	Kenan Demirayak	2004	Babil
50	Abbasi Geceleri	Muhammed b. Diyab el-Etlidi	Erkan Avşar	2005	Bordo Siyah
51	Acılar Kitabı	M. L. Menfelûti	Selahattin Hacıoğlu	2005	Bordo Siyah
52	Çağdaş Arap Hikâyesinden Seçmeler	Seçme	Ali Nar	2005	Elif
53	Güvercin Gerdanlığı	İbn Hazm	Selahattin Hacıoğlu	2005	Bordo Siyah
54	Savrulan Kahire	Necip Mahfuz	Halim Öznurhan	2005	Meneviş
55	Mısır Topraklarında Savaş	Yusuf el-Kaid	Sema Öğünlü	2005	Kanat

56	İbn Munkız Haçlılara Karşı	Usame b. Munkız	Selahattin Hacıoğlu	2005	Bordo Siyah
57	Kureyş Bakiresi	Corci Zeydan	Selami Münir Yurdatap	2006	Elips
58	Irak'ın Kalbi	Emin er-Reyhani	Muammer Sarıkaya	2006	Anka
59	Adama	Türkî el-Hamid	Hira Doğul	2006	Kanat
60	Giysiler, Kitaplar, Öğretmenler ve Şarkıcı Kızlar Kitabı	Câhız	Hilmi Özev	2006	Bordo Siyah
61	Aşk Şiirleri	Adonis	Metin Fındıkçı	2007	Kırmızı
62	Biz Kaybettik Aşk da Kazanmadı	Mahmut Derviş	Lütfullah Göktaş	2008	Kitabevi
63	Aşkın Kitabı	Muhammed Bennis	Metin Fındıkçı	2008	Kırmızı
64	Saray Gezisi (Kahire Üçlemesi I)	Necip Mahfuz	Işıl Alatl	2008	Hit Kitap
65	Şevk Sarayı(Kahire Üçlemesi II)	Necip Mahfuz	Işıl Alatl	2008	Hit Kitap
66	Şeker Sokağı(Kahire Üçlemesi III)	Necip Mahfuz	Işıl Alatl	2008	Hit Kitap
67	Cebelavi Sokağının Çocukları	Necip Mahfuz	Leyla Tonguç Basmacı	2008	Turkuvaz
68	Karnak Kafe	Necip Mahfuz	Leyla Tonguç Basmacı	2008	Turkuvaz
69	Yakupyan Apartmanı	Ala el-Asvani	Avi Pardo	2008	Merkez
70	Gözlerin Fısıltısı	C. H. Cibrân/ Mîhâil Nu'ayme	Hüseyin Yazıcı	2008	Kaknüs